יודען, געדענקט, אז דער קאמף געגן די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד דויערט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 259 | Łódź, Piątek, 8 listopada 1935 | דרייצענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י"ב מרחשון תרצ"ו | № 259

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71.

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71.

„יודען-זיצונג“ אין דער האנדווערקער-קאמער

שארפער ארויסטריט פון די יוד. ראטמענער אויף דער נעכטיגער פלענאר-זיצונג

אנגענומען דער בודזשעט אויפ'ן יאהר 1936

די נעכטיגע זיצונג פון דער לאדזשער האנדווערקער-קאמער האט זיך געעפענט 6 א זייגער אונטער'ן פארזיץ פון פרעזעס קאפטשינסקי, עס איז אויך אנוועזענד געווען דער פארשטעהער פון דער וואיעוואדזטווע, מאגיסטער גאנשאראווסקי. נאכ'ן אדורכלייענען דעם פראטאקאל פון דער פריהערדיגער זיצונג, ערקלערט ראטמאן זאושיצקי, אז צוליב דעם, וואס די ראטמענער האבען נישט בעקומען דעם בודזשעט אויפ'ן יאהר 1935 לויט דער מאדיפיקאציע פון מיניסטעריום, וועט ער נישט אנטיילנעמען אין די בודזשעט-דעבאטען און פערלאזט די זיצונג.

עס ווערען אנגענומען די אפצאהלען פאר פערשידענע צייגנישען, וועלכע די קאמער גיט ארויס און אויך די אפצאהלען פאר געזעלען און מייסטער-עקזאמענס און פאר קוואליפיקאציע-עקזאמענס.

די יודישע ראטמענער קאזשימיערסקי און האנעמאן, טרעטען ארויס געגען דער נייער איינפיהרונג אין דער האנדווערקער-קאמער.

לויט וועלכער, א האנדווערקער, יועלכער צאהלט איינגעצאהלט 50 זל. פאר א קוואליפיקאציע-עקזאמען, בעקומט צוריק בלויז 25 זל. אויב ער ווערט צום עקזאמען נישט צוגעלאזען. די יודישע ראטמענער האלטען, אז דאס איז א גרויסע עולה געגען די האנדווערקער, וועלכע די קאמער נעמט צו 25 זל. בלויז דערפאר, ווייל ער האט זיך געוואגט וועגען אנ'עקזאמען. דירעקטאר דאבאש ערקלערט, אז דאס איז נישט קיין איינפיהרונג פון דער קאמער, נאר א פעראָרדנונג פון מיניסטעריום.

דאן טרעט דער דיר. דאבאש צו צו רעפערירען דעם בודזשעט פאר'ן יאהר 1936. ער זאגט צוו. אנד.: די איצטיגע טעטיגקייט פון דער קאמער איז זעהר א שווערע און קיים פאר ביי שווערע בעדינגונגען. די איצטיגע קאדענץ האט אגגעטראפען אויף פיל פערלעגענע ארבייט, וועלכע מ'האט געמוזט ערלעדיגען. 2000 ביטעס נאך פון יאהר 1929 זענען געווען נישט ערלעדיגט און

פיל האנדווערקער זענען שוין דורך דער צייט געשטארבען, נישט דערווארטענדיג זיך אויף קיין ענטפער.

דאס אלץ האט געמוזט אויסגעגלאכען ווערען. דאס איז געווען אניאונגעהויער שווערע ארבייט, וועלכע ווערט בהדרגה ערלעדיגט. די הויפט-אויפגאבע פון דער קאמער איז איצט דאס אויפלעבען די ארגאניזאציאנס-בעוועגונג פון די האנדווערקער-פעראיינען. די האנדווערקער-בעוועגונג מוז קאנסאלידירט ווערען און געוועקט יוערען צו ארבייט. די לאגע איז, אמת, א שווערע, אבער זי ווערט נאך שווערער. ווען די האנדיווערקער געפינען זיך אין פערצווייפלונג און פעסימיזם.

ווייטער טרעט צו די האנדווערקער-קאמער צו שאפען אנ'אינסטיטוט פון ענטוויקלען און פארשען די מלאכה.

איינע פון די הויפט אויפגאבען איז דער

קאמף מיט די „אונלעגאלע“ ווארשטאטען, וועלכע פרעסען ווי א פאליפ דעם קערפער פון האנדווערקער.

צום גליק האבען מיר נאר וואס בעקומען א ידיעה, אז די וואיעוואדזטווע האט ערלויבט דער האנדווערקער-קאמער צו שאפען אייגענע לוסטראציע-קאמיסיעס, וועלכע וועלען אויסראטען די „אונלעגאלע“ ווארשטאטען. אין דער גאנצער וואיעוואדזטווע יועלען געשאפען ווערען 300 אזעלכע קאמיסיעס און אין דער האנדווערקער-קאמער וועט בעשאפען ווערען א בעזונדערער רעפעראט צום קאמף מיט די דאזיגע ווארשטאטען. ווייטער האט דער דיר. אנגעוויזען אויף דער נויטיגקייט צו רעגולירען די געזעלען-פראגע, איינצופיהרען א האנדווערקער-קארטאטעקע און א קארטאטעקע פאר צעכען און ארגאניזאציעס.

צום סוף האט דער דיר. גענוי אנאליזירט די ציפערען פון נייעם בודזשעט.

עס נעמט א ווארט דער יודישער ראטמאן שעהנפעלד, וועלכער זאגט: אויסנוצענדיג דאס בעטראכטען דעם בודזשעט, וויל איך, אלס פארשטעהער פון א גרופע יודישע ראטמענער, ארומרעדען די בעציהונגען און די ווירטשאפט פון אונזער האנדווערקער-קאמער. לײדער איז ביז איצט נאך גארנישט געטאן געווארען צוריקצוקערען צו א נארמאלען צושטאנד

די בעציהונגען צווישען דער מעהרהייט און דער יודישער מינדערהייט.

דער צוזאמענשטעל פון פרעזידיום און דער פערוואלטונג, ענטשפרעכט נישט די פערפליכטונגען וועלכע די האנדווערקער-ארגאניזאציעס האבען אויף זיך גענומען. די יודישע פארשטעהער זענען שלעכט בעהאנדעלט געווארען און נישט קוקענדיג אויף די פילמאליגע הבטחות איז די לאגע ביז איצט נישט געענדערט געווארען. עס זענען נאך „לעבעדיג“ אין געדאנק די שריט פון דער פערוואלטונג און פון איהר פרעזעס אין פערסאנאלע פראגען. אויך אויף דעם געביט זענען נישט דערהאלטען געווארען די פערפליכטונגען און עס איז נישט פערריכט געווארען די עולה לגבי אונז. די צאהל פון די בעאמטע איז אין דער צייט פערגרעסערט געווארען פון 13 אויף 25. עס זענען געווען גענוג געלעגענהייטען ארויסצווייזען, אז אין אונזער ווירטשאפטליכער זעלבסט-פערוואלטונג איז פערהאן ארט אויך פאר ארבייט פון יודישע בעאמטע, מ'האט אבער נישט געהאלטען פאר נויטיג צו בעריקזיכטיגען אונזערע פאסטולאטען און די הבטחות, וועלכע מיר האבען בעקומען.

מ'רעדט זעהר פיל וועגען א צוזאמענארבייט אין דער קאמער פון אלע האנדווערקער אהן אונטערשיד פון גלויבען און נאציאנאליטעט, מ'רעדט וועגען די צילען און ווירטשאפטליכע אויפגאבען, מ'טוט אבער אלץ, אז די אטמאספער פון פריידליכער צוזאמענארבייט זאל נישט עקזיסטירען.

איבערגעהענדיג צו אנדערע פראגען מוז איך בעטאנען, אז די קאמער האט נאך נישט ארויסגעוויזען קיין געהעריגע ארבייט ביים דערהויבען דעם ווירטשאפטליכען ניוואַ פון דער מלאכה און נישט געוואונען די אנערקענונג פון די האנדווערקער. די הויפט-טעטיגקייט איז געפיהרט געווארען איבער דער לעגאליזאציע פון די ווארשטאטען און אויך דא האבען מיר די פליכט צו מאכען פאלגענדע בעמערקונגען: בא קוואליפיקאציע-עקזאמענס פון

(ווייטער זעה 4־טע זייט)

אונזער ווארט

די האנדווערקער האבען געהערט ביטערע ווערטער

נעכטען איז פארגעקומען, נאך א לאנגער הפסקה די פלענארע זיצונג פון דער האנדווערקער-קאמער. דאס איז געווען די בודזשעט-זיצונג בעת וועלכער ס'איז ארומגערעדט געווארען די פערגאנגענע טעטיגקייט פון דער קאמער און די פלענע פאר דער צוקונפטס-ארבייט.

די יודישע ראטמענער, לײדער פון צוויי צדדים, האבען דאס ערשטע מאל אויסגענוצט די געלעגענהייט ארויסצוזאגען אלע וועהטאגען פון די יודישע האנדווערקער. האבען אויסגענוצט די געלעגענהייט, כדי אנצווייזען אויף דער אנטי-יודישער שטעלונג פון דער אנפיהרונג אין דער קאמער און האבען ענערגיש געפאדערט, אז די בעציהונגען זאלען זיך ענדערען.

די יודען האבען בעקומען טיילווייז אנטיסעמיטישע ענטפערען, טיילווייז אבער האט דער ענטפער פון דעם דירעקטאר געקלונגען ווי א פערענטפערען זיך און א צוזאג, אז די בעציהונגען וועלען זיך ענדערען. די יודען האבען אויך געמוזט הערען עטליכע ביטערע ווערטער, פון נישט-יודען, וועגען זייער צוריסענקייט און צושפליטערטקייט, וועלכע ברענגט זיי גרויסען שאדען. ס'איז אבער גוט. געשעהען, מ'האט געשפילט אין אפענע קארטען און הלואי זאל די נעכטיגע זיצונג האבען געווען די לעהרע פאר די יודישע האנדווערקער-טוער אין זייער צוקונפטיגער ארבייט, הלואי זאלען די יודישע ראטמענער זיך האבען צוגעהערט צו די ביטערע ווערטער און קומען צו די מאטען מיט'ן גאשריי „פעראייניגט אייך!“

די נעכטיגע זיצונג האט [illegible] בעוויזען, אז ס'געהט א נייע צרה. דאס זענען די לוסטראציע-קאמיסיעס צום קאמף מיט'ן „אומלעגאלען האנדווערק“. די דאזיגע לוסטראציעס, אויב מ'וועט נישט שטעהן אויף דער וואך, קענען פערוואנדעלט יוערען אין זעהר געפעהרליכע שיקאנעס. צו וועלכע מ'טאר נישט דערלאזען בשום אופן. ס'איז נויטיג א געמיינזאמע אנשטרענגונג פון אלע יודישע האנדווערקער אין לאדז. ס'מוז קומען צו אנ'איינהייטליכער שטעלונג.

די נעכטיגע ווירדיגע דעקלאראציעס פון ביידע גרופען האבען בעוויזען די איינהייטליכקייט אין די צרות. זאל דאס זיין דער ערשטער שריט צו אן איינהייטליכקייט אין אפשלאגען אלע אנגריפען און צרות, וועלכע זענען שוין פערהאן און וועלכע ווערען געפלאנט.

ה.

טאג-טעגליך

די פריי-שטאט און דער פעלקער-בונד

פאגראמען אויף יודען אין דאנציג זענען שוין געווארען א כראנישע ערשיינונג. אלע פאר טאג הערט מען וועגען נייע אנטי-יודישע ארויסטרעטונגען און עקסצעסען אין דער פריישטאט. דער גאנצער כעס און אהנמעכטיגקייט פון די דאנציגער נאציס צוליב דעם, וואס עס ווערט אויפגעהאלטען זייער הארציג שטרעבען צו פעראייניגען זיך מיט'ן „רייך“ ווערט אויסגעלאזט צו די קעפ פון די דאנציגער יודען. דערביי ווערט נישט אדורכגעלאזט קיין שום געלעגענהייט. איצט מעלדעט מען שוין ווידער וועגען א פארמעלען פאגראם וואס אוניפארמירטע נאציס האבען איינגעאָרדענט אין דאנציג. מען האט געשלאגען, פערוואונדעט, געהאקט שויבען און דעמאלירט געשעפטען. און די פאליציי? די פאליציי האט ווי געוועהנליך, זיך געמאכט נישט-זעהענדיג און האט נישט אינטערווענירט.

כאראקטעריסטיש, אז די איצטיגע „שמחה“ אין דאנציג איז פארגעקומען אין שייכות מיט א צוזאמענפאהר פון דער נאצי-יוגענד. דאס איז פולשטענדיג אין הסכם מיט דער אידעאלאגיע פון די העלדען פון האקענקרייץ, וועלכע פלאנצען איין די תורה פון שנאה און האס שוין אין די נשמות פון די יונגע קינדער. דעריבער איז אויך פערשטענדליך, אז א צוזאמענפאהר פון דער נאצי-יוגענד קען נישט געמאלט זיין אהן צובראכענע יודישע קעפ, דעמאלירטע געשעפטען א. אז. וו.

עס שטעלט זיך אבער אנ'אנדערע פראגע: דאנציג איז א פריישטאט, אין וועלכער עס זיצט א הויך-קאמיסאר בעשטימט פון פעלקער-בונד. צי איז עס נישט די אויפגאבע פון פעלקער-בונד צו נעהמען אין שוץ די דאנציגער יודען? סוף-כל-סוף זענען נאך די דאנציגער נאציס נישט אזא כח, אז די פעלקער-ליגע זאל זיך מיט זיי נישט קענען קיין עצה געבען. אויב געגען איטאליען ווערען אנגעווענדעט סאנקציעס פאר האקען קעפ אין אפריקא וואלט אפשר אויך כדאי געווען א טראכט צו טון וועגען די געשפאלטענע קעפ ביי אונז אין אייראפע.

ש.

ווידער אונטערגעלייגט א פעטארדע אין דער לעמבערגער שוהל

צום גליק איז זי בעצייטענס בעזייטיגט געווארען

לעמבערג, 7 (יט"א טעלעפאניש) עהערנעכטען האבען מיר געבראכט א ידיעה, פון לעמבערג, וועגען א פעטארדע-אויפרייס אין דער אלטער לעמבערגער שוהל. היינט האט מען אין דערזעלבער שוהל געפינען א גרויסע פעטארדע מיט א זייגער-מעכאניזם, וועלכע ס'איז בעצייטענס געלונגען צו בעזייטיגען. און אזוי ארום פערהיטען פון אנ'עקספלאזיע. ווען די פעטארדע וואלט אויפגעריסען, וואלט די שוהל אינגאנצען חרוב געווארען. ס'ווערט געפיהרט א שטרענגע אויספארשונג צו ענטדעקען די פערברעכער.

בעפרייט די יודען

וואס זענען ארעסטירט געווארען צוליב'ן געוועהר-שמוגעל

ירושלים, 7 (יט"א טעלעגראפיש) די אויספארשונג וועגען דעם געוועהר-שמוגעל ווערט ווייטער פארטגעזעצט. פון די דריי יודען, וואס זענען ארעסטירט געווארען, זענען נעכטען 2 בעפרייט געווארען. איינער איז בעפרייט געווארען געגען קויציע. קיין שום בעווייזען געגען די יודען זענען נישטא.

קאמפיין פאר'ן העברעאישען אוניווערזיטעט

אין פריהלינג 1936

לאנדאן, 7 (יט"א טעלעגראפיש) די פריינד פון העברעאישען אוניווערזיטעט אין ענגלאנד, האבען בעשלאסען צו פראקלאמירען אויף פריהלינג 1936 א קאמפיין פאר דעם אוניווערזיטעט. כדי צו האבען די מעגליכקייט צו אנגאזשירען פאר דעם העברעאישען אוניווערזיטעט יודישע געלעהרטע פון דייטשלאנד.

דעם 1־טן ד. ח. איז געעפענט געווארען
● אנ'אפטיילונג ●
פון דעטייל־פערקויף
פון דער באקאנטער און איינער פון די גרעסטע
טור־פאבריקען

„JA-RA"
BIELSKO

אויף פיעטריקאווער 41
טעל. 247־79
דער לאגער איז רייך פארזארגט מיט ערשטקל. אויסארבייטונגען, וועלכע מיר עמפפעהלען:
קאמגארנען, שעוויאטען, גלאטע, מאנטעל־שטאפען,
הויזען־שטאפען, מיליטער־סחורה און Trench-Coot
אלעס צו געבויטע פאבריקס־פרייזען.

הער בעוואוסטער נײ־ערעפענטער
שיך־סאלאן
33 פיעטריקאווער 33
(פריער פיעטריקאווער 17)

L. ODERBERG
עמפפעהלט צום יעצטיגסטען עזאן
די לעצטע מאדעלען שיך

אונזער חשוב'ן סעקרעטאר ה'
לייבל לייזעראוויטש
און פרוי
צו דער בר־מצוה פייערונג פון זייער ליבען זוהן
חיים שלמה
ווינשען פיל גליק און נחת
די פערוואלטונג
פון „תומכי אורחים" אין לאדז

אונזער זעהר געשעצטען פאזיצער
ה' לייבל לייזעראוויטש
און פרוי
צו דער בר־מצוה פייערונג פון זייער ליבען זוהן
חיים שלמה
ווינשען מיר זיי צו דערלעבען פון איהם פיל נחת און פרייד.
דיווירטשאפטס־קאמיסיע
ביי „תומכי אורחים" לאדז.

פיל נחת, פרייד און א הערצליכען מזל־טוב
ווינשען מיר אונזער חשוב'ן לאנג־יעהריגען פרעזעס
ה' לייבל לייזעראוויטש
און פרוי
צו דער בר־מצוה פייערונג פון זייער ליבען זוהן
חיים שלמה נ"י
דער קאמיטעט פון „תהלת ישראל"
אין לאדז, פיעטריקאווער 19.

אונזער חשוב'ן פריינד און געשעצטען פרעזעס
ה' לייבל לייזעראוויטש
און פרוי
צו דער בר־מצוה פייערונג פון זייער ליבען זוהן
חיים שלמה נ"י
די גבאים פון „תהלת ישראל"
י. פערעלבערג און ז. רובינשטיין.

מיין זעהר געאכטעטען פריינד
ה' לייבל לייזעראוויטש
צו דער בר־מצוה פייערונג פון זיין זוהן
די הערציגסטע וואונשען.
מ. רייך.

צו דער פערלאבונג פון מיין פריינד
מארקוס סטריקאווסקי
מיט פריילין
סאלא ברייטשטיין
ווינשט פיל גליק
ה. גראסמאן.

באקאנטמאכונג.
פישעל לובארטאווסקי
לאטנישא 4 (קאלאנבאך)
פערקויפט כסדר טרפה פלייש פאר כשר,
ואל יעדער יוד זיין געווארנט.
ועד הרבנים בלודז.

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען !!!
אריגינעלע ריטווייבען
ווי אויך אונגאר־ווייבען
פון דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען
בעקומט מען אין דעם באקאנטען ווײן־געשעפט פון
אינה.: ישראל שיטער
ע. שיקיער
לאדז, פולנאצנא 1
טעל. 107־84

הזכרה.
זונטאג, דעם 10. נאוועמבער ד. י.
9.30 פריה קומט פאר אויפ'ן בית החיים
א הזכרה און די ענטהילונג פון דער
מצבה פון אונזער אונפערגעסליכען חבר
נ"ע יעקב שעי'
גראנסקי
אלע חברים און פריינד ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען.
א גרופע חברים.

באקאנטמאכונג
צו דער יודישער בעפעלקערונג!
אויף אנ'אפיציעלער זיצונג פון די שומרי ומזהירי שבת מיטן ועד הרבנים בראש איז געווארען באשלאסען, אז אין די זאלער, וואס קומט פאר א עפענטליכער חילול איז נישטא קיין חזקת כשרות. די אינהאבער פון זאלער, וואס ווילען פון היינט אן ליקווידירען דעם חילול שבת קאנען בעקומען א הכשר פון ועד הרבנים און ווערען אונטערשטיצט פון די שומרי ומזהירי שבת.

ביז יעצט איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז ביים היינטיגען טאג איז נאר בחזקת הכשרות דער איינאיינציגער זאל
בערליבער זאל, זאכאדניא 26
ווייל ביי איהם קומט קיין חילול שבת נישט פאר.
צ"ק שומרי ומזהירי שבת
טעלעפאן 231־55. עם הועד הרבנים בראש

התראה פאר גענזלער און קצבים!
אזוי ווי מען האט שוין פיל מאל בעווארענט די גענזלער און קצבים, נישט צו לאזען שעכטען ביי אזעלכע, וואס זענען נישט אונטער דער אויפזיכט פון ועד הרבנים און שעכטען שלא ברשות, און די גענזלער און קצבים פאלגען נישט די רבנים און שעכטען ביי שמוגעל־שוחטים גענז, עופות און קעלבער. דעריבער איז מען זיי מתרה, אז אין פאל זיי וועלען נישט קומען ביז'ן קומענדיגען מאנטאג, פ' וירא צו דעם ועד הרבנים און פעסט ערקלערען פאר זיכער, אז דאס וועט מעהר נישט פאסירען, וועלען גענזלער און קצבים גע־אסר'ט ווערען און עס וועט שפעטער זיין שווער צו פאריכטען. און איבערהויפט די גענזלער און קצבים, וואס מען וועט ביי זיי טרעפען גענז, עופות מיט נעפעלשטע באנדעראלען, וועלען זיי זאפארט גע'אסר'ט ווערען און זיי וועלען ווערען צוגעצויגען צו פאראנטווארטליכקייט.
ועד הרבנים,
ועד הכשרות אין לאדז

וויכטיג פאר מענער!
דער לאנג־עקזיסטירענדער לאדזער ערשטקלאסיגער ספעציאליסט פון הויזען איז צוריקגעקומען פון פאריז. ווער עס וויל טראגען הויזען לויט דער לעצטער מאדע דארף זיך ווענדען נאר צו דעם ספעציאליסט פון הויזען.
B. FAJWLEWICZ
אלעע 1. מאי 2, פראנט, 1. שטאק
רעקלאמע פרייזען! קומט און איבערצייגט אייך!

באקאנטמאכונג
די באקאנטע מקוה און שוויץ ווי אויך וואנעס
אויף פאדזשעטשנא 10 איז טעטיג
און אין פון זאפארט
צו פערדינגען
ביי די ווירטסלייט פאדזשעטשנא 10. 4691

באקאנטמאכונג.
דערמיט מאך איך באקאנט מיינע ג' קונדשאפט, דאס נאך א קורצער אפוועזענהייט בין איך צוריקגעקומען און מיין
קירזשנער־אנשטאלט
איז ווייטער טעטיג און נעמט ווייטער אן בעשטעלונגען
מיט אכטונג
הערען־ און דאמען־ארבייט.
א. קלאר, קירזשנער־אינהאבער
זאוואדזקא(?) 8

ב"ה – מז"ט
יעקב שמעון ב"ר נטע נ"י ווישעגראדזקי
לאה בת ר' פישל נ"י לעווין
מאורשים.
לאדז – בירח מרחשון תרצ"ו.

סל מלא ברכות ובתוכם ברכת מז"ט אנו מגישים לחברנו היקר מר יעקב שמעון נ"י לאירושיו.
תזכה לבנות ביתך על הרי ציון וירושלים.
חברי הועד
של אגודת לומדי שעורי־ערב שע"י צא"י בלודז
נאוואמיעסקא 4.

מעמק לבנו אנו שולחים ברכת מז"ט לחברנו היקר מר יעקב שמעון נ"י לאירושיו עם העלמה מרת לאה תחי' תהי דרכו החדשה בחיים צלחה!
משה פישל פינקעלשטיין,
אברהם יעקב פישאף,
ישראל לעסמאן,
פלטיאל בארנשטיין.

חברנו יעקב שמעון נ"י
בעלותך על במתי חייך קבל נא את ברכתנו ברכת מז"ט השדורה לך לאירושך. בנה ביתך ברוח ישראל סבא!
עזריאל לאדע,
שמואל אונגער,
אהרן סענדיק,
זעליג לעווקאוויטש.

בברכת מז"ט חמה ולבבית אנו מברכים את חברנו היקר איש האשכלות כמר יעקב שמעון נ"י לאירושיו. תהי דרכך סוגה בשושנים.
אהרן פישמאן,
דוד פישמאן,
לייבל ביאלעק,
בעריש פרומערמאן.

חברנו!
על דרכך החדשה אנו מלוים אותך בברכה על שפתנו: עלה והצלח!
לייבל בערקאן,
ישראל יהודה קראקאווסקי

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען פריינד
ה' לייביש זילבערבערג
מיט פרל. סאלא כיימאוויטש
ווינשען מיר א הערציגען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט.
די קאלעגען: יאקוב שפיטואק
יעקב אדלער
מאיר רובין
מאניעק בערפער
בערל גערטנער

Z intencji zaręczyn naszego kochanego brata
Leona Zylberberga
z p. **Salą Chajmowiczówną**
życzymy pomyślności i dużo szczęścia w przyszłości.
Salek
Minia
Szmul

מיין ליבע קוזינקע
טילע שציסלאווסקא
צו דער פערלאבונג פון איהר טאכטער
יאדזשא שציסלאווסקא
מיט ה' חיים לייב קארן
ווינשען מיר אלדאס גוטס און פיל נחת
אברהם יעקב פלום און קינדער
שלום פלום און פרוי מיט קינדער

מזל־טוב
צו דער פערלאבונג פון
פרל. ליובא דזיאלאשינסקא
מיט ה' אהרן פוקס
ווינשען מיר א הערציגען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט.
פישל מילשטיין
חיים בענדקאווסקי

Z intencji zaręczyn panny
Sali Chajmowiczówny
z p. **Leonem Zylberbergiem**
życzymy wiele szczęścia i rodzicom pociechy
Jakubostwo Goldsztajn.

פרל. עדזיא ווין
מיט ה' שמואל'עק טאמערקאווסקי
צו זייער חתונה ווינשט א גליקליכע צוקונפט
חיים ליטמאנאוויטש. 2373

הסתדרות „מזרחי" זאכודניא 63
מודעה.
ביום הראשון, י"ד חשון (10/XI)
בשעה 6 בערב בדיוק תתקים באולם
אספת הכללית השנתית
סדר־היום: 1) פתיחה, 2) בחירת נשיאות, 3) דו"ח כספי, 4) דו"ח מפעולת הועד, 5) דו"ח מאת ועדת־הבקורת, וכוחים, 7) הרצאה: „המצב בתנועה", הרצאה: „עבודתנו להבא", 9) וכוחים, 10) אשור התקציב לשנת תרצ"ו, 11) בחירות ועד וועדה לבקורת, 12) שונות

באקאנטמאכונג.
א בשורה טובה
פאר די לאדזער מחותנים
נאך א גרינדליכען רעמאנט
איז ערעפענט געווארען
אונטער פערזענלישער אויפזיכט
אויף 5 וואלטשאנסקא 5
א זאל אויף חתונות
מיט א שיינעם מענער־זאל
מיט א גרויסע היגיענישע כשרע קיך
בעשירען לויט די נייעסטע מאדע, נייע טיש־בעשטעק אויך קובען־געשיר. פרי צופרידענצושטעלען די יודישע מחותנים מיט זייערע געסט, אלעס לויט דעם נייעסטען סטיל, אויך צו פערמיטען אויף מאנץ־פערזאמלונגען.
אכטונג! קריזיס־פרייזען.
מיט אכטונג די אינהאבער.

Dr. med.
W. Łaski
ספעציעל אינערליכע און קינדער־קראנקהייטען
2 פאלודביאווא 2
אונ נעמט אן נור 2 שעה פון 1–11 ביז
אויף גייערס מארק 3/4
Plac Reymonta 3/4.

אפּאגראם אויף יודען אין דאנציג

געשלאגען און צושטאכען יודישע דורכגעהער. — אויסגעבראכען שויבען אין דעמאלירט יודישע געשעפטן.—דעמאלירט די סינאגאגע.—קיין איינער פון די כוליגאנעס נישט פערהאלטן

דאנציגער פאליציי פערהאלט זיך פאסיוו

ד א נ צ י ג, 7 (יט"א טעלעגראפיש)

אויף די דאנציגער גאסען זענען ווידער פארגע־קומען אנטי־יודישע עקסצעסען, וועלכע זענען געווען פיל אכזריות'דיגער ווי די ביז איצטיגע. אין אלע טיילען פון שטאט זענען יודען געשלאגען און בעליי־דיגט געווארען. מחנות אוניפארמירטע נאצים האבען אויסגעשלאגען די שויבען און דעמאלירט יודי־שע געשעפטען. אין א סינאגאגע האט מען אויסגע־האקט די שויבען און אויפגעבראכען ס'טויער. יודי־שע דורכגעהער זענען צעשטאכען געווארען מיט קינ־זשאלען. די פאליציי האט זיך געהאלטען פאסיוו און קיין איינעם פון די נאצי־כוליגאנעס נישט פערהאל־טען.

די עקסצעסען האבען א שייכות מיט דעם צו־זאמענפאהר פון די נאצי־יוגענט, וואס איז די טעג פארגעקומען אין דאנציג.

די דאנציגער קהלה - פערוואלטונג האט אינ־טערווענירט ביי דער מאכט אבער אהן ערפאלג.

איטאליענישע אמוניציע נישט אדורכגעלאזט דורך תימן

י ר ו ש ל י ם, 7 (יט"א טעלעגראפיש)

די אראבישע פרעסע טיילט מיט, אז אין תימן זענען בעזייטיגט געווארען אלע פרא־איטאליעני־שע בעאמטע. ס'ווערט אויך נישט אדורכגעלאזט קיין אמוניציע פאר איטאליען.

אויפקלערונג פון פאלעסטינא-אמט אין ווארשא

ו א ר ש א, 7 (יט"א טעלעפאניש)

די יט"א איז בעפולמעכטיגט פון פאלעסטינא־אמט אין ווארשא מיטצוטיילען, אז די ידעה וועגן אפשטעלען דעם עולים־טראנספארט מיט אי־טאליענישע שיפען — שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט.

רעסטאראנען און קאפעען אין תל-אביב

ערלויבט אפען צו זיין שבת ביז 3 נאכמיטאג

ת ל - א י ב י ב, 7 (יט"א טעלעגראפיש)

די תל־אביב'ער עריה האט פערעפענטליכט א פעראָרדנונג, לויט וועלכער די רעסטאראנען און קאפעען מעגען שבת אפען זיין פון 9 ביז 3 נאכמ.

נפטר געווארען דער ראב"ד פון לעמבערג

ל ע מ ב ע ר ג, 7 (יט"א טעלעפאניש)

דא איז נפטר געווארען דער ראב"ד הרב יצחק ציף.

א ים-דעפּארטאמענט געשאפען פון דער אגענ'ט

י ר ו ש ל י ם, 7 (יט"א טעלעגראפיש)

די עקזעקוטיווע פון דער יוד. אגענץ האט גע־שאפען א ים־דעפארטאמענט.

קאטאליקען אין אמעריקא

געגען דעם אנטייל פון אמעריקא אין דער אלימפיאדע

נ י ו - י א ר ק, 7 (יט"א טעלעגראפיש)

די ארגאניזאציע פון די קאטאליקען אין אמע־ריקא, טרעט שארף ארויס געגען דעם אנטייל פון אמעריקא אין דער אלימפיאדע אין בערלין.

Języka polskiego, arytmetyki handlowe szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Dla starszych specjalny, praktyczny kurs polskiego wypróbowaną metodą. Piotrkowska 37 m. 11, front 3 piętro. godz. 6 9 wiecz.

3 פארובקעס מיט קרויט 30 גר.
1 גרויסע ווארשט - 60 גר.
א מיטאג פון 1 זל.
א גלאז טיי מיט א 1/2 גלאז גלי וויין 25 גר.
פריי געבעקס!
קומט און איבערציינט אייך

— ארדענט-איין —
א רעקלאמע-הודש

Bar „Ala Fourchette"
PIOTRKOWSKA 62, tel. 183-64 אפען ביז 2 ביינאכט.

Łódź, Zawadzka 11
— tel. 202-86 —
A. Ogórek
אין גוטע קוואליטעט בעקומט מען נור ביי
מאדערנע דאמען-שיך
בעמערקונג: א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער-שיך

וואָרנונג! צו די סוחרים פון פילץ און קאמעלהאר
אזוי ווי איהר פערנעהמט זיך מיט ארויסגעבען אויס־צוארבייטען קאמעל־שיך און דערמיט פרענגט איהר שאדען די האנדווערקער, וואס עקזיסטירען שוין צעהנדליגער יאהרען און יעצט זענען זיי פעראורטיילט צום אונטערגאנג צוליב אייך דעריבער ווארנען מיר אלע סוחרים פון קאמעל און פילץ, און ספעציעל מאכען מיר אויפמערקזאם די פאלגענדע ה"ה:
וו. וויינטרויב, ש. מונדלאק און ז. ווייסמאן
(1 אפצושטעלען דאס ארויסגעבען ארבייט; 2) אויפ־הערען זיך צו פערנעמען מיט פערטיגע קאמעל־שיך; 3) אויפהערען שיקען סוחרים צו אייערע כאלופ־ניקעס.
אין געגענפאל וועלען מיר ציהען דערפון די געהעריגע קאנ־סעקווענצן און אננעהמען מיטלען געגען אייך. מיט אכטונג
די קאמיסיע פון געגריוועטע שוסטער־האנד־ווערקער ביים שוסטער־צעך אין לאדז
פאלודניאווא 22

געדענקט, שטשעשליווי
ביי
צום ווינטער-סעזאן, א גרויסער אויסוואהל פון
אריגינעלע בילליגער און טאמאשאווער סחורות
אויף אנציגער און פאלטענס
פון די בעסטע קוואליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען
מיט 30% בילליגער
קומט און איבערציינט אייך!
R. Szczęśliwy
לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09.
גערעכנט פראנט II שטאק.

אנווייזונגען אויף אלע שטעדט פון סאוו.-רוסלאנד
אויף „טארגסין" נעהמט אן:
Bank Gospodarstwa Krajowego און אבטיילונגען
Bank P. K. O. און אפטיילונגען; (פ.ק.א. ביי אלע פאסט-אמטען
Państwowy Bank Rolny (№ 22 000 קאנטא
Powsz. Bank Kredytowy S. A., און אפטיילונגען
Bank Zachodni S. A., Tow. „Hias" Powsz. Bank Związkowy, Bank Handlowy,, Bank Związku Spółek Zarobkowych, D/B T. Bunimowicz, Wilno
Oddz. Banku Drezdeńskiego w Gdańsku און אנד.
ווערט-בריף נעהמען אן אלע פאסט-אמטען. פאדערט די נייע פרייז-קוראנטען מיט די פערקלענערטע פרייזען.
אינפארמאציעס קרעדלען אלע דערמאנטע אינסטיטוציעס ווי אויך די געזעלשאפט „היאס"
WARSZAWA, Plac Grzybowski 10
Tel. 275-63.

קירזשנער-ווערקשטעל
פון מ. שאליט
4 נארוטאוויטשא 4
נעמט אן אלער ארט
פעלץ-אויסארבייטונגען
לויט די לעצטע מאדעלן צו ערמעסיגטע פרייזן.

Dr. med. I. Bette
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
צורריקגעקעהרט
PIOTRKOWSKA 6 tel. 144-95
נעהמט אן פון 8–11 און פון 4–6 אוו.

צאהן-ארצט
M. URBACH-KWALOWA
10 פאמארסקא
נעהמט אן פון 11–2 און 4–7 אווענד.

רעפארמאציע-פילען
פון דער מארקע גייסטלי־כער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעוומאטיזם. לע־בער-ליידען. געגען דיק קייט, אטרעטיזם דאס קוי־מען בלוט און קאפ־שטיילען די יסורים פון הע־מאראידען רייניגען דאס בלוט און ביי נייגונגען צו אבסטרוקציע—גינסטיגע דורכריינינגס-מיטל.

צו בעקומען 1 אדער 2 פילען א נאכט. פרייז פון א שאכטעל 1.35;
צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן גייסטליכען (Zakonnik)

Dr. J. Herszfinkiel
ספעצ. פאר קינדער-קראנקהייטען
נעהמט אן ביי זיך זשעראנא 8a
טעל. 87-111
ווי אויך אין לעטשניצע „פאמאץ" אלעקסאנדראווסקא 1.

Dr. med. J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע- און פרויען-קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 92-228
נעמט אן פון 10–12 און פון 5–7 אוו.

Dr. med. Jakubowicz
צוריקגעקעהרט
פאלודניאווא 9, טעל. 71-109.
נעמט אן פון 10–12 און פון 4–6 אוו.

Dr. W. Łagunowski
spec. chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych (Gabinet Roentgeno- i światłoleczniczy)
Piotrkowska 70, tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz. w niedzielę i święta od 10—1.

Lekarz-dentysta
S. Babad
פאמארסקא 22, וו. 6
נעמט אן טעגליך פון 10–2 און 3–8 אוו
קינסטליכע ציינער
ווערן אויסגעפערטיגט פינקטליך אויפ'ן ארט

די קאנצעלאריע פון אדוואקאט
יוסף גאטליב
איז געווארען איבערטראגען פון פיעטריקאווער 5
אויף פיעטריקאווער 47
טעל. 226-15 פראנט, 2-טער שטאק.
אויפנאהמס-שעה'ן: פון 5–8 אוו.

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען
Traugutta 12, tel. 175-10
נעמט אן פון 11–2 און פון 5 ביז 8.30

דאס בעוואוסטע
טוך- און קארט-געשעפט פון
M. TAZBIR
לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39 פראנט II שטאק
טיילט מיט, אז צום קומענדען הערבסט- און ווינטער-סעזאן בעזיץ איך אויף לאגער א גרויסן אויסוואל פון די נייעסטע און מאדערנסטע
הערען און דאמען-שטאפען
פון די בעסטע בילעצער און טאמאשאווער סחורות
צו די בילינסטע פרייזען.
ספעציעלער אויסוואל פון רעשטען וואס מען פערקויפט מיט 30% בילינגער
געדענקט די אדרעס!
רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

פֿאַרטיזאַנישען קאַמף געגען די איטאַליענער

פֿיהרט אַן אַביסינישע פֿירשטין

וואַרשאַ, 7 (טעלעפֿאָניש)

לויט אינפֿאָרמאַציעס פֿון ענגלישע, פֿראַנצויזישע, דייטשע און איטאַליענישע קוועלען, איז היינט פֿאַרטאָגס אונטערגענומען געוואָרען אַן'אָפּענסיווע פֿון איטאַליענישען מיליטער, וואָס מאַרשירט אין דער ריכטונג פֿון מאַקאַלע.

פֿון אַדיס־אַבעבאַ זענען נישט פֿערהאַן קיין אָפֿיציעלע ידיעות, וועגען די היינטיגע קריגס־אָפּעראַציעס, אָבער האַלב־אָפֿיציעל האָט מען פֿערעפֿענטליכט, אַז ראַס סעיום האָט בעקומען אַ בעפֿעהל נישט צו אַטאַקירען אויף דעם פֿראָנט אין טיגרע, ער דאַרף זיך בעגרעניצען נאָר צו שטעלען אַ ווידערשטאַנד און זיך צוריקציהען ביז ער וועט בעקומען נייע בעפֿעהלען, אָפּהענגיג פֿון דער ווייטערדיגער קאָנצענטראַציע פֿון אַביסינישע מיליטער.

פֿון ענגלישע קוועלען בעשטעטיגט מען, אַז עס זאָגט גאָרנישט אַן דאָס די אַביסיניער זאָלן זיך גרייטען צו שטעלען אַ ווידערשטאַנד ביי מאַקאַלע.

פֿון ענגלישע און פֿראַנצויזישע קוועלען מעלדעט מען, אַז אין דער סביבה פֿון מאַקאַלע ליידען די איטאַליענער שטאַרק פֿון פֿאַרטיזאַנישע אָפּטיילונגען אין דער שפּיץ פֿון וועלכע עס שטייט די אַביסינישע פֿירשטין וואַזיראָ. די אָפּטיילונגען פֿון דער פֿירשטין געהען ביינאַכט אַראָפּ פֿון די בערג און אַטאַקירען די איטאַליענער רמיט וויים זענליך אין די קאַמפֿען. זי קען יעדען שטעג און געוועהר. די פֿירשטין וואַזיראָ בעטייליגט זיך פֿערזענליך אין די בערג פֿון דער פּראָווינץ טיגרע. אונטער איהר אָנפֿיהרונג געפֿינט זיך אַ גרויסער טייל פֿון דער יוגענד אין טיגרע, וועלכע האָט געשוואוירען נישט אַהיימצוקעהרען אַזוי לאַנג, ווי איין איטאַליענער וועט בלייבען אויפֿ'ן אַביסינישען באָדען.

אין מערב'דיגען טייל פֿון צפֿון־פֿראָנט, ביים טייך סעטיט, ענטוויקלען ביידע צדדים אָפּעראַציעס וועגען וועלכע עס פֿעהלט גענויער עפּרטים. דאָס איטאַליענישע מיליטער פֿערהאַלט זיך. דאָרט זעהר פֿאָרזיכטיג צוליב דער נאָהענטקייט פֿון דער סודאַנער גרעניץ. אויפֿ'ן דרום־מזרח־פֿראָנט זענען קיין האַראַר אָנגעקומען 3 טויזענד קעמלען און 32,000 זעק פּראָוויאַנט פֿאַר'ן אַביסינישען מיליטער.

אויפֿ'ן דרום־פֿראָנט אין אָגאַדען האָט דער מאַרש פֿון איטאַליענישען מיליטער זיך געמוזט אָפּשטעלען צוליב די רעגענס.

MYDŁO i PUDER
DLA DZIECI?
TO OCZYWIŚCIE
BEBE SZOFMANA
OD LAT 35 NA STRAŻY ZDROWIA DZIECKA

טעלעגראַמען

וואַרשאַ, 7 (טעלעפֿאָניש) די געהעריגע מיניסטאַריומס האָבען שוין אויסגעאַרבייט אַ רייה פּראָיעקטען פֿון דעקרעטען, וואָס די רעגירונג האָט בדעה אַרויסצוגעבען.

* * *

וואַרשאַ, 7 (טעלעפֿאָניש)

היינט בייטאָג איז אין בנין פֿון פּאַרלאַמענט געקומען דער שעף פֿון דער יורידישער אָפּטיילונג פֿון פּרעזידיום פֿון מיניסטאָרען־ראַט, ה' פּאַטשקאָווסקי און איבערגעגעבען די מאַרשאַלקעס פֿון סיים און סענאַט די דעקרעטען פֿון מלוכה־פּרעזידענט וועגען שליסען די אויסערגעווענליכע סעסיע פֿון ביידע פּאַרלאַמענטאַרישע קאַמערן, וואָס זענען צוזאַמענגערופֿען געוואָרען מיט'ן ציל צו בעשטימען די געזעצען וועגען די פֿולמאַכטען.

„יודען־זיצונג" אין דער האַנדווערקער־קאַמער

(ענדע פֿון דער ז'טער זייט)

האַנדווערקער. וועלכע בעמיהען זיך יועגען אַ האַנדווערקער־קאַרטע אויפֿ'ן וועג פֿון דיספּענס האָט די קאַמער אָפּגעוואָרפֿען די פּעטענטען, וועלכע קענען נישט שרייבען און לעזען פּויליש. ווען מיר האַלטען די דאָזיגע פֿאָדערונגען בעגרינדעט ביי מייסטער־עקזאַמענס, קאָנען מיר אָבער נישט מסכים זיין, אַז

מען זאָל צומאַכען אַ וואַרשטאַט אַ האַנדווערקער, וועלכער קאָן נישט שרייבען.

אָדער נישט דערלאָזען פֿיהרען אַ וואַרשטאַט אַזאַ איינעם. וועלכער בעזיצט טעאָרעטישען און טעכנישען וויסען, זיי קענען אָבער נישט שרייבען און לעזען, אונזער לאַנד איז ליידער געוועזען אַזעלכעס, אַז נישט יעדער האָט געהאַט די מעגליכקייט צו לערנען אין די שולען, בעזונדערס איז דאָס געוועזען שווער אויף דער פּראָווינץ. אויף וואָס פֿאַראַ אופֿן קען מען דעריבער אָפּהענגיג מאַכען דאָס רעכט צו האַנדווערקער־אַרבייט פֿון קענען שרייבען און לעזען.

די אָפּצאָהלען וואָס ווערען גענומען דורך דער קאַמער זענען אַ שווערער לאַסט פֿאַר די האַנדווערקער. מיר פֿערלאַנגען צו פֿערקלענערען די דאָזיגע אָפּצאָהלען. מיר האַלטען פֿאַר נישט־דערלאָזבאַר, אַז מ'זאָל ביי אַ האַנדווערקער, וואָס בעמיהט זיך וועגען אַ האַנדווערקער־קאַרטע, אויפֿ'ן וועג פֿון דיספּענס, אין דער צייט ווען ער האָט נישט געהאַט גענוגענדע דאָקומענטען, זאָל מען אַראָפּרעכענען 25 זל. דאָס איז נישט גערעכט, בשום אופֿן. אין עטליכע קאָמיסיעס שטעלט מען די עקזאַמינירטע צו גרויסע פֿאָדערונגען. אונזער האַנדווערקער איז נישט אַדורכגעגאַנגען קיין פֿאַך־שולען, קיין קורסען און דעריבער קען מען זיך נישט ביי עקזאַמענס פֿערזעהען אויף אַנדערע לענדער. די פֿראַגע פֿון לעגאַליזירען די מלאכה וועט נישט פֿריהער איינגעפֿיהרט ווערען אין לעבען, ביז די פֿאָרשריפֿטען וועלען נישט צוגעפּאַסט ווערען צום לעבען.

דאָס רעכט פֿון אויסבילדען לערן־יונגלער.

מוז אָנערקענט ווערען אַלע האַנדווערקער, וועלכע האָבען האַנדווערקער־קאַרטען, און נישט בלויז מייסטערס.

פֿאַר לייכטער מאַכען דעם שווערען גורל פֿון די האַנדווערקער, פֿאַר אויפֿהויבען דעםווירטשאַפֿטליכען און פֿאַך־ניוואָ זענען מיר גרייט צו אָפּפֿערען אונזערע כּוחות און אַרבייט, מיר זעהען אָבער נישט אין אונזער קאַמער קיין בעדינגונגען פֿאַר אַזאַ אַרבייט, מיר זעהען נישט קיין פֿערשטענדניש. און כדי צו געבען אַן'אויסדרוק פֿון אונזער שטעלונג, ערקלערען מיר, אַז מיר וועלען שטימען געגען בודזשעט.

מיט אַ גרויסער רעדע טרעט דאַן אַרויס דער צווייטער יודישער ראַטמאַן קאַזשימיערסקי. ער זאָגט אַז ביים שטימען אין דער פֿראַגע פֿון בודזשעט, מוז איך זיך פֿערנעמען מיט דער אַלגעמיינער טעטיגקייט פֿון דער האַנדווערקער־קאַמער.

אַלס יוד און אַלס האַנדווערקער־פֿאַרשטעהער.

מוז איך ליידער זאָגען, אַז מיר האָבען זיך שטאַרק צו בעקלאָגען אויף דער בעהאַנדלונג לגבי אונז, אויב מען דאַרף מאַכען קאַטעגאָריעס ביי די האַנדווערקער, טאָר מען דאָס אָבער נישט אָנווענדען לגבי די אַלטע האַנדווערקער, וועלכע האָבען זיך אויסגעלעבט אין דער מלאכה, געליטען און אָרעם געוואָרען ביי איהר. אין דער עקזאַמען־קאָמיסיע איז נישט פֿערהאַן קיין אָביעקטיוויטעט. אין די פֿאַכען, אין וועלכע די יודען האָבען אַ מעהרהייט, האָט מען בעזייטיגט די יודישע פֿאָרזיצערס. אויף 22 בעאַמטע איז פֿערהאַן 1 יוד און דעם צווייטען יוד האָט מען טראָץ זיינע קוואַליפֿיקאַציעס געגעבען אַזאַ אַמט, אַז ער האָט אַליין געמוזט פֿערלאָזען זיין פּאָסטען. די דאָזיגע האַנדלונג איז געווען

נאָר דערפֿאַר, וויל דער בעאַמטער איז אַ יוד.

די קאַמער דאַרף מעהר טראַכטען וועגען ווירטשאַפֿטליכע פּראָבלעמען ווי וועגען מאַכען אַן'אונטערשיד צווישען נאַציאָנאַליטעטען. איך קאָן מיר גאָרנישט פֿאָרשטעלען, אַז דער יוד, וועלכער זיצט אין דער פֿערוואַלטונג, זאָל נישט האָבען פּראָטעסטירט געגען דיזעלע דאָזיגע עוולות. די קאַמער איז נישט קיין אינסטיטוציע, וועלכע דאַרף רייך ווערען, זי איז נישט אויסגערעכענט אויף קיין פֿערדינסט, און דעריבער דאַרפֿען אַלע אָפּצאָהלען פֿערקלענערט ווערען, נעמענדיג דאָס אַלץ אין אכט, וועלען מיר מוזען שטימען געגען בודזשעט.

ראַטמאַן ראַליס ערקלערט, אַז ער וועט שטימען געגען בודזשעט, ווייל די פּענסיע פֿון דירעקטאָר איז געהעכערט געוואָרען פֿון 800 ביז 1200 זל. אַ חודש.

ראַטמאַן טימעניעצקי (דיר. פֿון דער האַנדווערקער־שולע אין פּאַביאַניץ) זאָגט, אַז די יודישע רעדנער האָבען בעליידיגט די פּוילישע נאַציאָנאַלע געפֿיהלען. מיר וואָרענען, אַז די פֿראַגען זאָלען מעהר נישט בעריהרט ווערען, ווייל די פֿאָלגען קענען זיין אַנדערע, ווי די יודען שטעלען זיך דאָס פֿאָר.

די ראַטמענער פּאַוולאָווסקי און שווירערסקי טרעטען אַרויס געגען די יודען און האַלטען, אַז די יודען טרעטען זיך נישט קיין טובה מיט אַזעלכע אַרויסטריטען..

וויצע־פּרעזעס לעוואַנדאָווסקי זאָגט, אַז די יודישע ראַטמענער רעדען נישט אין נאָמען פֿון אַלע יודישע האַנדווערקער, וועלכע האָבען אַן'אַנדערע מיינונג. אויב מיר האָבען די יודישע רעדעס אויסגעהערט מיט קאַלט בלוט, וועט דאָס אונז נאָך לאַנג וועה טון **און זאָלען די יודען נישט מיינען, אַז מיר וועלען זיך אַזוי שנעל בערוהיגען.**

פּרעזעס קאָפּטשינסקי זאָגט, אַז אויפֿ'ן אָרט פֿון ד"ר סאָצענבויגען וועט צוגענומען ווערען אַ יוד, מען זוכט נאָר דעם ענטשפּרעכענדען מענש.

דיר. דאָבאָש האַלט דאַן אַ גרויסע רעדע, אין וועלכער ער ענטפֿערט די יודישע ראַטמענער. קודם כּל זאָגט ער, אַז ער אָנערקענט נישט קיין פֿראַקציעס, נאָר אַרבייט לטובת דער ווירטשאַפֿטליכער זעלבסט־פֿערוואַלטונג. די יודישע ראַטמענער האָבען אָפּעריערט מיט פֿראַזען. אין מיין לאַנגער פּאָליטישער אַרבייט האָב איך קיינמאָל נישט געהאַט קיין קאָנפֿליקט מיט יודען, איך האָב אויך דאָ געוואָלט מילדערן די נאַציאָנאַליטעטען רייבונגען, אָבער איך האָב געהאַט שטערונגען דווקא פֿון דער יודישער זייט. **איך, וועלכער בין קיינמאָל קיין אַנטיסעמיט נישט געווען,** ווער איצט בעשולדיגט אין אַנטיסעמיטיזם נאָר דערפֿאַר, ווייל איך האָב געוואָלט גלייכבערעכטיגען די יודען אָבער זיי נישט געבען קיין פּריווילעגיעס. איך וויים, אַז עס איז פֿאַרהאַן אַ מיינונג ביי די יודען אַוועקצוגעהן פֿון דער קאַמער און נישט אָנטיילצונעמען אין דער האַנדווערקער־אויסשטעלונג, אָבער זייט וויסען, אַז צווישען דעם קריסטליכען האַנדווערקערטום איז פֿאַרהאַן אַ גרויסער טייל, וועלכער וויל נישט אָנטייל נעמען אין דער אויסשטעלונג צוזאַמען מיט יודען, מיר מוזען האַלטען דאָס גלייכגעוויכט, איך אַליין האַלט פֿאַר ריכטיג, אַז די יודען פֿערלאַנגען יודישע בעאַמטע אין דער קאַמער, אַ יוד וועט צוגענומען ווערען אין דער קאַמער, אָבער נישט דער, וועלכער וועט אונז צוגעשיקט ווערען דורך די יודישע פֿאָרשטעהער, נאָר דער, וועלכער וועט פֿאַר אונז זיין פּאַסענד, אויב די יודישע פֿאָרשטעהער וועלען קומען צו מיר און וועלען מיר אָנווייזען מיט וואָס די יודען ווערען ערגער בעהאַנדעלט, בין איך גרייט מיט זיי צו דיסקוטירען און אויפֿווייזען, אַז זיי זענען נישט גערעכט. די פֿראַגע וועגען לעזען און שרייבען פּויליש האַלטען מיר פֿאַר ריכטיג און מיר זענען שטאַלץ אויף דער דאָזיגער איינפֿיהרונג.

איך ערקלער, אַז די יודישע האַנדווערקער־מאַסען טראַכטען אַנדערש ווי די אָנפֿיהרער, זיי פֿערשטעהן אַזוי ווי מיר, דאָס האָבען מיר געזעהן אויף די יודישע האַנדווערקער־צוזאַמענפֿאָהרען און אויף דער פּראָווינץ, וואו מיר האָבען זיך צונויפֿגעטראָפֿען מיט די יודישע האַנדווערקער.

איך וויים, זאָגט דיר. דאָבאָש, אַז שטימען געגען בודזשעט איז אַ געוועהר. אָבער אַ געוועהר ביי אַן'ענטנילטיגער שלאַכט, איך האַלט אָבער, אַז עס איז נאָך נישט געקומען די צייט פֿון ענטנילטיגען שלאַכט אין דער האַנדווערקער־קאַמער.

איך ערקלער, אַז אויב מ'וועט מיר אויפֿווייזען, אַז איך בעהאַנדעל אַ יוד אַנדערש ווי אַ נישט־יודען, שטעל איך צו דיספּאָזיציע מיין פּאָסטען.

ווי אַזוי קענט איהר קומען מיט דער פֿאָדערונג, אַז ס'זאָל נאָרמאַליזירט ווערען די בעציהונגען צווישען די יודישע און קריסטליכע האַנדווערקער־קאַמער, ווען **איהר אַליין זענט צווישען זיך צוקריגט, מאַכט אָרדנונג ביי זיך און דאַן וועט מען קאָנען אָרדנונג מאַכען דאָ אויך.**

נאָך דער דאָזיגער רעדע פֿון דיר. דאָבאָש האָבען די יודישע ראַטמענער געבעטען צו מאַכען אַ הפסקה, בעת וועלכער ס'איז פֿאָרגעקומען אַ בעראַטונג פֿון אַ טייל יודישע ראַטמענער צוזאַמען מיט'ן דיר. דאָבאָש.

נאָכ'ן עפֿענען די זיצונג נעמט אַ וואָרט ראַטמאַן האַנעמאַן, וועלכער ערקלערט, אַז צוליב די הבטחות וואָס די יודישע ראַטמענער האָבען בעקומען, האָבען זיי רעווידירט זייער שטעלונג און וועלען שטימען פֿאַר'ן בודזשעט.

די יודישע ראַטמענער קאַזשימיערסקי, סאָלסקי און איגוש. האַרטנלאַס זענען אין זאַל מעהר נישט אַריינגעקומען.

דער בודזשעט איז דאַן אָנגענומען געוואָרען איינשטימיג דורך 18 אָנוועזענדע ראַטמענער.

אויערען, נאָז און האַלז קליניק
מיט בעטען פֿון Dr.
Z. Rakowski
פּיעטריקאָווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אָן שטענדיגע קראַנקע (צוזאַמען אָפּעראַציע א. ז. ד. ווי אויך אַמבולאַטאָרישע פֿון 2-9 און פֿון 4-8 אָוונט

Laboratorjum analiz lekarskich
„SANITAS"
Wólczańska 41, tel. 232-94
פֿיהרט אויס אַלע אַרט אַנאַליזען פֿון בלוט, אורין, פּלעגמע א. ז. וו.
אויפֿ'ן טעלעפֿאָנישען פֿערלאַנג שיקען מיר צו מאַטעריאַל און שיקען אָפּ די אַנאַליזען

Zaginione został kwit kaucyjny z Elektrowni Łódzkiej na zł. 40.— na imię Mojżesz Godeł ...tman, 6-go Sierpnia 14.

Była urzędniczka wydziału ...mlaru składek przy Ubezpieczalni Społecznej przyjmie prowadzenie wykazów stanu zatrudnienia. Pierwszorzędne referencje. Telefon 220=97 od 3—5.

Odlewnia żelaza
„FERRUM"
Łódź, Kilińskiego 121, tel. 218-20.
זעמטליכע אַבגוסען פֿון גרויען אייזען, מעכאַנישער ווערקשטעל.
די פּרייזען זענען בעדייטענד פֿערקלענערט.

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אַסיסטענט פֿון דעם גינעקאָלאָגישען קליניק אין פּאַריז.
(ספּעצ. פֿאַר פֿרויען־קראַנקהייטען און שוואַנגערשאַפֿט).
ספּעצ. פֿון היילען אונפֿרוכטבאַרקייט.
נעהמט אָן אין לאָדז
פּילסודסקיעגאָ 51, טעל. 170-03
נעהמט אָן פֿון 8—10 און פֿון 4—6 נאָכמ.

Dr. med.
P. Braun
ספּעציאַליסט פֿאַר הויט־ און ווענערישע קראַנקהייטען
וואוינט יעצט פּיעטריקאָווער 81
טעל. 100-57.
נעמט אָן פֿון 8—1 און פֿון 4—8 אָוונט

Dr.
Wajnberg
ספּעציאַליסט פֿאַר לונגען־, האַרץ־ און סקלעראָז־קראַנקהייטען
וואוינט יעצט פּיעטריקאָווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אָן פֿון 9—10 פֿריה. 3—5, 8—9 אָוונט

ד"ר העללער
ספּעצ. פֿאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע
8 טראַאוגוטאַ 8, טעל. 179-89
נעמט אָן פֿון 8—11 און פֿון 4—8 אָוונט
זונטאָג פֿון 10—2 מיטאָג.
פֿאַר פֿרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע־זאַל.
אונבעמיטעלטע — שטשאָנענע־פּרייזן

מעטאַל־בעטען
מאַטראַצען אַלע אַרט
קינדער־וועגעלעך
אין אַ רייכען אויסוואַהל
וויזשימאַטשקעס, אייז־קאַסטענס, פֿעדער־בעטען פּאַטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפֿט מען
אַמביליגסטען אין דער עלטסטער
און רעעלסטער פֿירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פֿון יאָהר 1896
פֿאַבריקס־לאַגער
לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אַדרעס!
ספּעצ. רעפּעראַטור־ווערקשטעל און לאַקירער.

Dr. J. Lubicz
כירורג און אָרטאָפּעד
צוריקגעקעהרט
9 פּאָלודניאָווא 9
טעל. 183-17.

Dr. med.
B. WINDZBERG
CHOROBY CHIRURGICZNE
i KOBIECE
przeprowadził się
ZWIRKI (Karola) 3, tel. 123-48
przyjmuje od 5-8 wiecz.

סטאַרשי פֿעלדשער
ש. דערעש
4 לוטאָמיערסקאַ 4, (האָטעל־גאַס)
טעל. 184-78
נעמט אָן פֿון 8 ביז 10 פֿריה און פֿון 1.30 ביז 4 נאכמ. און פֿון 6—7 אָוונד.

Dr. Justman
וואוינט יעצט
8 NAWROT 8
telef. 138-99

די פייערליכקייטן צום 17-טען יאָהרטאג פון פוילענס אונאָפּהענגיקייט

אין אַ פּאָר טאָג אַרום וועט לאָדז פייערן דעם 17־טען יאָהרטאָג פון פוילענ׳ס אויפלעבונג.
אין שייכות דערמיט מאַכט דער בירגער־קאָמיטעט צו פייערן דעם אומאפהענגיגקייטס־יום־טוב בעמיהונגען, אַז דער 11 נאָוועמבער, דער טאָג פון פוילענ׳ס בעפרייאונג פון דער הונדערט־יעהריגער קנעכטשאַפט, זאָל לאָדז אויף אַ ווירדיגען אופן בעעהרען. עס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אַ ספּעציעלער אויפרוף צו דער בעפעלקערונג וואָס פאָדערט אויף צאָהלרייך צו בעטייליגען זיך אין די פייערליכקייטען, וואָס ווערען אָרגאַניזירט דורכ׳ן בירגער־קאָמיטעט.

* * *

דער בירגער־קאָמיטעט צו פייערן דעם אומ־אָפּהענגיקייטס־יום־טוב טיילט מיט, אַז אַלע אָר־גאַניזאַציעס, פעראיינען און צעכען, וואָס ווילען זיך בעטייליגען אין די פייערליכקייטען, (דעפי־לאַדע) ווערען געבעטען זיך צו מעלדען אין קאָ־מיטעט: לאָדזער שטאָט־פערוואַלטונג, פרייהייטס־פּלאַץ 14, טעלעפאָנען 213-01, 218-03, 218-29.
גלייכצייטיג בעט דער קאָמיטעט אַלע אָרגאַני־זאַציעס וואָס האָבען אָרקעסטערס, אַז זיי זאָלען אויך אָנמעלדען זייער אנטייל אין צאַפּסטזשיק, וואָס וועט פאָרקומען דעם 10 נאָיועמבער ווי אויך אין די פייערליכקייטען דעם 11 נאָוועמבער.

* * *

דער בירגער־קאָמיטעט צו פייערן דעם 17־יעהריגען יאָהר־טאָג פון דער אונאָפּהענגיקייט ווענ־דעט זיך מיט דער ביטע צו אַלע לאָדזערם איינוואוי־נער, אַז זיי זאָלען זיך צאָהלרייך בעטייליגען אין די פייערליכקייטען. דער בירגער־קאָמיטעט בעט די איינוואוינער צו דעקאָרירען פרייוויליג די פענ־סטער און באַלקאָנען.

ווידער א סקאַנדאַליעזע עקסמיסיע אויפ׳ן אלטען מארק 5
70־יעהריגער זקן ארויסגעוואָרפען אויף דער גאַס

נעכטען איז אויפ׳ן אַלטען מאַרק 5 אויסגע־פיהרט געוואָרען אַן׳עקסמיסיע, וואָס האָט אַרויסגע־רופען אַ שטאַרקע אויפרעגונג אין דער אַלטשטאָט.
אין הויז אויפ׳ן אַלטען מארק 5 וואָס געהערט צו די חירטסלייט העניך בערנשטיין און לייביש יאַכימאָוויטש, האָט 40 יאָהר געוואוינט אַ געיוויסער משה ראָזענבלום. די לעצטע צייט געהט ר׳ן שלעכט צוליב וואָס ער איז געבליבען הינטערשטעליג מיט׳ן צאָהלען דירה־געלד. די חירטסלייט האָבען אָנגע־קלאָגט ראָזענבלום׳ען און געמאַכט אַן אַרויס־בעקומען אַן׳עקסמיסיע.
נעכטען איז דער לאָקאַטאָר, אַ זקן פון 70 יאָהר, עקסמיסירט געוואָרען און דאָס ביסעל „בע־בעכעס" אַרויסגעוואָרפען אויפ׳ן הויף.

בעשטראָפט א פייערלעשער
פאַר פערניכטען א ליסטע מיט געזאַמעלטע אונטערשריפטען

(א) נעכטען איז געשטאַנען פאַר׳ן קרייז־געריכט דער פייערלעשער ברונאָ אַרנדט, וועלכער האָט זאַ׳ויסגענאַרט ביים פייערלעשער־אָפיציר מאַ־טיס און פערבערגט אַ ליסטע מיט 112 אונטערשריפ־טען וועגען צוזאַמענרופען אַן׳אַלגעמיינע פערזאַמ־לונג פון די פרייוויליגע פייערלעשער.
אויפ׳ן פּראָצעס האָט קאַראָל מאַטיס, אַלס אַן׳עדות דערקלעהרט, אַז ער האָט די זאַך אויס־געפאָרשט און ער ווייסט, אַז די ליסטע מיט די אונטערשריפטען איז פערניכטעט געוואָרען דער־עיקר דערפאַר, ווייל זי איז נישט געווען „אויף־דער־האַנד" דעם קאָמענדאַנט קאָוואַלטשיק און דעם אינסטרוקטאָר קאָס.
ברונאָ אַרנדט איז פערמשפט געוואָרען אויף 4 חדשים אַרעסט מיט׳ן אָפּלייגען די שטראָף אויף 2 יאָהר.

די צוקערניקעס האָבען געקינ־דיגט דעם קאָלעקטיווען אפמאַך

(א) אין שייכות דערמיט, וואָס די צוקערני־קעס האָבען געקינדיגט זייער קאָלעקטיווען אָפּמאַך מיט זייערע אַרבייטער און אָנגעשטעלטע, האָבען די לעצטע צונויפגערופען אויפ׳ן 10. ד. ח. אַ גע־נעראַל־פערזאַמלונג אויף וועלכע עס וועט אַרומגע־רעדט ווערען דער ענין־אַקציע וועגען אַ נייעם קאָ־לעקטיווען אָפּמאַך.

פון האַנדווערקער לעבען
ווערביר־אַקציע פון האַנדווערקער־און כאַלופּניקעס

די צענטראַל־פערוואַלטונג פון סאָצ. האַנדווער־קער־פעראיין אין פוילען האָט פּראָקלאַמירט אַ ווער־ביר־קאַמפּאַניע פון אָרימע האַנדווערקער און כאַ־לופּניקעס, וועלכע זאָל דויערען פון 1 נאָוועמבער ביז׳ן 31 דעצעמבער 1935.
די לאָדזער אָפּטיילונג פון דערמאָנטען פער־איין איז שוין צוגעטרעטען פּראַקטיש אַדורכצו־פיהרען די אַקציע. די טעג איז אין אייגענעם לאָקאַל אונטער׳ן פאָרזיץ פון ה׳ בערקאָוויטש פאָר־געקומען אַ קאָנפערענץ פון 45 פאָרשטעהער פון פערשידענע פאַכען. דער פאָרזיצער פון פעראיין ה׳ גאָלדבערג האָט אין זיין רעפעראַט זיך אָפּ־געשטעלט אויף דער פּאָליטישער סיטואַציע אין לאַנד און אויף דער אויסערגעוועהנליכער שווע־רער לאַגע פון כאַלופּניק און אָרימען האַנדווער־קער, און געקומען צום אויספיהר, אַז דער פּלאַץ פאַר דעם דאָזיגען טייל פון דער בעפעלקערונג איז אין סאָציאַליסטישען האַנדווערקער־פעראיין, וועל־כער קעמפט האַנד־ביי־האַנד מיט די אַרבייטער און נאָר דער כח וועט פערבעסערן די לאַגע פון אַלע אָרימע און אונטערדריקטע מאַסען.
אין דער דיסקוסיע האָבען זיך בעטייליגט אַ גרויסע צאָל רעדנער, וועלכע זענען מסכים גע־ווען מיט׳ן אויספיהר פון ה׳ גאָלדבערג. אויפ׳ן אָרט איז געשאַפען געוואָרען אַ ווערביר־אַקציע־קאָמיטעט, וועלכער איז שוין צוגעטרעטען צו דער אַרבייט. אויסערדעם איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז די פערוואַלטונג זאָל איינאָרדענען שוין אין די נאָהענטסטע טעג אַ גרויסען מיטינג פון האַנד־ווערקער און כאַלופּניקעס וועגען הער. דאָזיגער פראַגע.

מ׳שווינדעלט אויף אלע זייטען

(א) לעצטענס האָבען זיך אין לאָדז בעוויזען שווינדלער, וואָס גיבען זיך אָן אַלס פאָרשטייער פון לאָדזער רעזערוו־אָפיצירען־פערבאַנד, פאַר וועלכען כען זיי זאַמלען נדבות.
די פערוואַלטונג פון דעם דאָזיגען פערבאַנד האָט דעריבער אַרויסגעגעבען אַ התראה, געבענדיג צו־וויסען, אַז זי קלייבט נישט קיין שום נדבות צווישען דער בעפעלקערונג.
די מאַכט האָט חוץ מזה פעראָרדענט אַנ־אָבסערוואַציע און מ׳זוכט די שווינדלער.

* * *

(א) איינער רישאַרד דעפּשטיין האָט געמאָלדען דער פּאָליציי, אַז אויף דער נאָוואָמיעסקאַ־גאַס האָט מען איהם פאַר 10 זלאָטעס פערקויפט אַ מעשען־פינגערל אנשטאַט א גאָלדענעם.

קאָנטראָלע פון פערד

דאָס מיליטערישע ביוראָ פון דער לאָדזער שטאָט־פערוואַלטונג מעלדעט, אַז פון 8 ביז׳ן 16 נאָוועמבער וועט פאָרקומען אַ קאָנטראָלע פון בעסער פון אַלע פערד, וואָס געפינען זיך אין לאָדז.
די קאָנטראָלע וועט אַדורכגעפיהרט ווערען אין די הייזער ביי די אייגענטימער פון די פערד דורך די דזשעלניצאָוועס פון די בעזונדערע קאָמיסאַר־יאַטען.
דאָס מיליטערישע ביוראָ פאָדערט דעריבער אויף אַלע אייגענטימער פון פערד, אַז זיי זאָלען די פּעסער פון די פערד איבערלאָזען אין די וואוינונגען די אייגענטימער, וואָס האָבען נישט קיין איינגעמאָלדענע פערד מוזען זיי תיכף איינמעלדען אין מיליטערישען ביוראָ, אויב נישט וועלען זיי צוגעצויגען ווערען צו פעראַנטוואָרטליכקייט.

פערוואונדעט 2 פייערלעשער
בעת א שרפה אין אַ פאַבריק

(א) נעכטען בייטאָג איז אין הערצבערג׳ס שפּינעריי, אויף סענאַטאָרסקאַ 35-37, אויסגעבראָכען אַ שרפה.
הגם דאָס פייער האָט זיך שנעל פערשפּרייט האָבען די אַרויסגערופענע 3 אָפּטיילונגען פייער־לעשער, נאָך אַ האַלב־שעה׳דיגער אַקציע די שרפה לאָקאַליזירט, נישט דערלאָזענדיג צו גרעסערע היזקות.
עס איז נאָר געשען אַן׳אומגליק מיט די 2 פייערלעשער עמיל קרעטשי און וואַצלאַוו זביאַר־טשיק, וועלכע זענען, ביים האַסטיגען אַריינפאָהרען אין טויער, אַרונטערגעפאַלען פון וואָגען, און זיך שטאַרק צוהורגט.
פאַגאָטאָוויע האָט זיי ביידען ערטיילט ערשטע הילף, אָפּפיהרענדיג דערנאָך קערטשי׳ן אין שפּי־טאָל און זביאַרטשיק׳ן אַהיים.

דער קיעלצער רבי הרה׳צדיק נוסן יהודא ליב טברסקי בה׳ר הצדיק המפורסם מו״ה ר׳ דוד זצ״ל ממאקארוב, וואָס וואוינט אין זאַמאָשטש איז געבעטען צו דאַווענען שבת קודש פ׳ לך אין וואָלינער שוהל, וואול־טשאַנסקאַ 6. וועט פיהרען טיש פרייטאָג־צונאַכטס און שלש־סעודות ביי זיך אויף סטאַנציע צמענטאַרנאַ 1. פאָהרט אָפּ דאָנערשטאָג.

קאָנסטיטואירונג פון דער פערוואלטונג ביים שעכטער־הורטאָווניקעס־פעראיין

אונטער׳ן פאָרזיץ פון ראַטגעבער פונ׳ם פער־איין, אַדוו. ווייספּוס, איז מיטוואָך פאָרגעקומען די קאָנסטיטואירונג פון דער פערוואַלטונג ביים שעכטער־הורטאָווניקעס־פעראיין, פּאָדזשעטשנאַ 10.
פּרעזעס — שמואל ראָזענזאָהן, וויצע — העניך פריד. פערוואַלטונג — אַדלער, גדאַנסקי, איידזען, פעלדמאַן משה, לעווקאָוויטש אברהם, קאַנ־דידאַטען — פעלדמאַן משה, לעווקאָוויטש יעקב, סולמירסקי. רעווידיר־קאָמיסיע — טיפענבאַך, ציי־נאַמאַן, פּראָגעל.
גלייכצייטיג איז אויסגעוועהלט געוואָרען אַ פאַך־קאָמיסיע אונטער דער אָנפיהרונג פון פערוו. מיטגליד יהודה יוסף אַדלער.

ספּאָרטאָווע
נישט דורכגענעצטע
פאַר דער יוגענד
9.90
27-30

ברוינע ווי אויך שווארצע	31—35	צו 11.90 זל.
"	31—39	" 13.90
" מענער־שיך		" 17.90

(גאַראַנטירט פאַר יעדען פּאָר)
ספּעציעלע ספּאָרט־שקאַרפּעטען
פון ריינער וואָל און האַנט־אַרבייט 1.90, 2.20, 2.50
Be-Ka
ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 59

טעאַטער
„ראָזמאַיטאָשטשי"
ציגעל־גאַס 27, טעל. 112-25. אָנפיהרער: י. קרעלמאַן.
פייערליכע רעוואָלאַציע
פּרעמיערע!
היינט פרייטאג 9.15 אָוונט
מאָרגען שבת 4.15 בייטאָג און 9.15 אָוו.
די בעליבטע און בעגאַבטע קינסטלערין
דינה האַלפּערן
צוזאַמען מיט איהר פּאַרטנער סעם בראָנעצקי און גאַנצען אַנסאַמבל
אין לעצטען סענסאַציאָנעלען אָריגינעלען שלאָגער אין 3 אַקטען פון א. נאָגער
א חתונה אין תפיסה
שבת און זונטאַג 4.15 בייטאָג צו בילינע פּרייזען
הערליכע אויסשטאַטונג, ליכט־עפעקטען, עלעקטרישער עקזעקוציע־שטוהל.
דיריגענט: ל. זעלמאַן
טעכנישע לייטונג: ב. עפּשטיין
אדמ.: א. האַלפּערן.
שבת און זונטאַג, 4.15 בייטאָג קאָן יעדער בילעט (אַ חוץ גאַלעריע) מיטנעמען אַ קינד ביז 8 יאָהר אומזיסט.
אלע! מוזען קומען זעהן די סענסאַציאָנעלע אויפפיהרונג, וועלכע דינה האַלפּערן האָט געשפּילט אין וואַרש. „סקאַלאַ" - טעאַטער 250 מאָל מיטן גרעסטען דערפאָלג
בילעטען פון 11 פריה אין קאַסע פון טעאַטער „Rozmaitości"

KINO TEATR
MIRAŻ
11 LISTOPADA 16
היינט פּרעמיערע!
Harry BAUR
האָט געשאַפען אַ פּרעכטיגע קרעאַציע, וואָס איבערשטייגט „דוד גאָלדער" אין פילם
שפּיל פון לײַדענשאַפטן
אויסער׳ן פּראָגראַם: קלאַנג־צוגאַבע פון P.A.T.
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאַג 12 בייט.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציאַל־אַרצט פאַר מענער־שוואַכע־בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונד.
זונטאָג פון 9—1 פאָרמיטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פּרייזען

Casino
אָנהויב 4, 6, 8 און 10 אין אָוונד.
GRACE
MOORE
אונגעהויערע אַפּלאָדיסמענטען אויף דער נעכטיגער פּרעמיערע
מיר געהען
נאָר גליק
אָנהויב שבת און זונטאַג — 12 בייט.
12 און 2 אַ זייגער בייטאָג קומען פאַר
פריהמאָרגען־סעאַנסען
פּרייזען פון די פּלעצער פון 80 גר.

„שוץ איבער' קינד און יוגענדליכען" אין לאדז

די אויסשטעלונג „שוץ איבער'ן קינד און יוגענד אין לאדז" אויף אַלעיאַ קאָשטשושקי 15 אין בנין פון דער האַנדעלס-באַנק, איז אָפען פון 9 אינדערפריה ביז 8 אין אָוונט. די פרייזען פאַר דערוואַקסענע — 25 גראשען. פאר יוגענדליכע — 15 גראָשען.

30-יעהריגער יובל פון משמרת-החולים

אונטער'ן פאָרזיץ פון פרעזעס ה' פ. רובינ־שטיין, איז די טעג פאָרגעקומען אין אייגענעם לאָקאַל, אַ גרעסערע פערזאַמלונג, אין וועלכער עס האָבען זיך בעטייליגט אַלע סעקציעס און איינ־געלאַדענע געסט.

וועגען דער פאָרבערייטונגס-אַרבייט האָט רע־פערירט דער סעקרעטאַר ה' מ. פאָמעראַנץ און ס'איז בעשלאָסען געוואָרען צום יובל פון דער 30־יעהריגער טעטיגקייט צו אָרגאַניזירען אַנ'אַקאַדע־מיע אין איינעם פון די גרעסטע זאַלען אין אונזער שטאָט.

אויפ'ן פאָרשלאַג פון פרעזעס פ. רובינשטיין ווערט בעשלאָסען צו פאָרעפענטליכען אַ געדרוקטען טעטיגקייטס-בעריכט.

העברעאישע און ענגלישע אווענד-קורסען

ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

די למודים אויף די העברעאישע קורסען האָ־בען זיך שוין אָנגעהויבען. ס'ילערנען שוין די אָנפאַנגער-גרופען, ווי אויך די אַוואַנסירטע פון אַלע שטופען

אַנ'ערפאָלג האָבען אויך האָס יאָהר די נאכמי־טאָג-גרופען פאַר שול-קינדער.

בכדי נאָכצוקומען דעם וואונש פון מאַנכע עולים-קרייזען, וועלכע ווילען קומען קיין א"י מיט דער קענטניש פון דער ענגלישער שפראַך, ווערען דורכ'ן פאָלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אָרגאַניזירט אויך קורסען פאַר ענג־ליש.

אינטערעסאנטע פארלעזונג אין „זש.ט.ק."

די פרייטאָגדיגע פאָרלעזונגען אין זש. ט. ק. האָבען זיך שוין קונה שם געווען אין אונזער שטאָט. די פאָרלעזונגען, וועלכע זענען ביז איצט שוין פאָרגעקומען האָבען בעהאַנדעלט פערשידענע וויסענשאַפטליכע ליטעראַרישע און קולטור געזעל־שאַפטליכע טעמעס. און זיי זענען אַדורך מיט אַ גרויסען ערפאָלג.

ס'איז כדאי צו בעמערקען, אַז דער אַריינגאַנג צו די פאָרלעזונגען איז אַ פרייער.

איינע פון די אינטערעסאַנטסטע פאָרלעזונגען פון איצטיגען סעזאָן קומט פאָר היינט. דער בעקאַנטער פסיכאָלאָג פראָפ. י. טראַנק (מיטגליד פון אינטערנאַציאָנאַלען פערבאַנד פאַר אינדיווידועל פסיכאָלאָגיע אין וויען) וועט לייענען אַ פאָרטראַג א. ד. ט.

„דער וועג צום נייעם מענש".

דער רעפערענט וועט בעריהרען אַ גאַנצע רייה פראַגען, וועלכע האָבען אַרויסגערופען אַ שטאַרקע דיסקוסיע צווישען די וועלט-בעריהמטע סעקסואַל פסיכאָלאָגען און וויסענשאַפטלער, ווי פראָפ. זיגמונד פרוינד, אַדלער, יונג און שטייערסאָן.

דער אָוונט האָט אַרויסגערופען אַ שטאַרקען אינטערעס.

ביי מענשען, וואס ליידן אויף'ן מאגן, הישקעס און שלעכטע שטאף-וועקסלונג

רטרוועקט דאָס נאַטירליכע ביטערוואַסער FRANCISZKA JOZEFA אַ ריכטיגע פונקציאָנירונג פון בלוט, פער־שטאַרקט די פעהיגקייט פון טראַכטען און ליגסט צו דער אַרבייט, פרעגט דאָקטוירים. צו בעקומען אין אַלע אַפטייקען און סקלאַד-אַפטעטשנעם.

יודיש טעאטער פילהארמאניע

מארגען שבת דעם 9-טען ליסטאָפאַד, 9.15 אָוונט

הומאר געזאנג עמאציע!

גרויסע סענסאציע! נאר געציילטע גאסטשפילען

פון דעם גרויסען קינסטלער, דער שענסטער אַמעריקאַנער ביף-קאָמיקער

דזשעק רעכטצייט

אין זיין סענסאַציאָנעלען שלאַגער

איציקל גנב

אין 3 אַקטען פון י. פרידמאַן, מוזיק — רעזשי: דזשעק רעכטצייט.

מיט'ן אנטייל פון א גאַנץ ניי ענגאַזשירט אַנסאַמבל לויט א. ב.

אייזענבערג, בעזמאי, בליאכער, גאר־ליצקא, הערשקאָוויטש, זשעניא און היימי לעווין, טופמאן, לאטאוויטש, ניסנצווייג, פישער, פאזנאנסקי, נייהויז, דייכמאנבערג, שערמאן.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער.

אדמיניסטראטאר: ש. הערשקאָוויטש

גרויסער טריומף פון דעם יודען מאקס ריינהארט

אין דעם הערליכען פילם „א חלום פון א זומער-נאַכט" אין קינא „ריאַלטא"

דאָס יודישע קינאָ-געהענדע לאדז שטעהט אונ־טערן צייכען פון דער פייערליכער אויפפיהרונג אין קינאָ „ריאַלטאָ" (פּושעיאַזד 1) פון שעקספיר'ס „דער חלום פון א זומער-נאַכט" אין דער מייס־טערהאַפטער רעזשי פון דעם גרויסען יודישען טעאַ־טער-מייסטער מאַקס ריינהאַרד. דער דאָזיגע פילם איז עפּעס אַ נייעס אין דער פילם-קונסט. ער פיהרט אונז אריין אין אַ נייע וועלט, אין אַ וועלט פון שיינ־קייט און ערהאַבענקייט, עס איז אַ פילם, וואָס פער־כשופ'ט מיט זיין הערליכער אויסשטאַטונג, מיט'ן פיינעם שפּיל פון די אַקטיאָרען, ועל כולם מיט דער עכטער יודישער מענדעלסאָנישער מוזיק. „אַ חלום פון אַ זומער-נאַכט" איז ווי צוגעפאַסט פאַר דער היינטיגער צייט און פאַר'ן היינטיגען צושויער. דער היינטיגער מענש איז מיד און רעזיגנירט פון דער גרויער טאָג-טעגליכקייט. די דאגות פון אַלטאָג מאַ־כען דעם מענשען דעפרימירט און ער זוכט אַ מקום מקלט, אַ שטיל ווינקעלע פון שלוה און דוה. דער פילם „אַ חלום פון אַ זומער-נאַכט" פיהרט אונז אַוועק אין אַ אַנדער וועלט, אין אַ שענערע און זוי־בערע און צוזאַמען מיט די שוישפּילער לעבען מיר איבער זיצענדיג אויפ'ן דאָזיגען פילם, אַ חלום פון איינענעם לעבען, פון דער אייגענער זומער-נאַכט. מאַקס ריינהאַרט, דער גאָניאַלער יודישער טעאַטער־נאָוואַטאָר האָט גוט פערשטאַנען די אויפגאַבע פון אַ היינטצייטיגן פילם און דעריבער אָטעמט דער „חלום פון אַ זומער נאַכט" מיט אַזוי פיל שיינקייט און רייז, אַז דער צושויער זעהענדיג דעם דאָזיגען פילם ווערט מיטגעריסען מיט די כוואַליעס פון דער שיינ־קייט, וואָס שטראָמען פון יעדען בילד, פון יעדער סיטואַציע און פון יעדען ניואַנס. דיפראָדוצענטען פון דעם דאָזיגען אונשטערבליכען פילם די „וואָרנער בראָס" געזעלשאַפט אין אַמעריקא האָט נישט גע־קאַרגט קיין געלד, אַז דער דאָזיגער פילם, אונטער דער גאָניאַלער רעזשי פון דעם יודען מאַקס ריינ־האַרדט זאָל איבערשטייגען אַלעס און זאָל ווערען דער רעוואָלאַציע - פילם פון דער היינטיגער צייט. די פייערליכע פּרעמיערע פון דעם פילם אין די הער־ליכע זאַלען פון קינאָ „ריאַלטאָ" איז אַדורך מיט אַ אונבעשרייבליכען ערפאָלג. די טויזענדער בעזוכער האָבען ממש אַפּלאָדירט פיל סצענעס פון דעם פילם וואָס איז אַ זעלטענהייט אין קינאָ. דער יודישער קינאָ-בעזוכער איז דאָפּעלט בעגייסטערט פון דעם ערפאָלג פון דעם פילם. ראשית ווייל „דער חלום פון אַ זומער-נאַכט" איז אַ שעדעווער פון דער פילם־קונסט און צווייטענס ווייל דאָס רעאַליזירען פון דעם פילם, איז דער טריאומף פון דעם יודישען גייסט, וואָס נישט קוקענדיג אויף אַלע פערפאָלגונגען, איז ער שעפעריש און ברענגט אריין אָפּטמאָל אין שטוי־נען אונזערע פערפאָלגער. מאַקס ריינהאַרדט, דער יוד וואָס איז אויסגעוויזען געוואָרען פון דייטשלאַנד, אלס מינדערווערטיגער, האָט אין דעם דאָזיגען פילם נעגעבען אַ ווירדיגען ענטפער זיינע פערפאָלגער. עס ליגט אַ חוב, אַ געוויסער אויף יעדען יודישען קינאָ-בעזוכער צו זעהן מאַקס ריינהאַרד'ס לעבענס־ווערק „דעם חלום פון אַ זומער-נאַכט" מיט דער פראַכטפולער מוזיק פון דעם יודישען קאָמפּאָזיטאָר מענדעלסאָן אין די הערליכע זאַלען פון קינאָ „ריאַל־טאָ", אַ פערגעניגען, וואָס בלייבט לאַנג אין זכרון.

FRUTOMILK

אויבסט - צוקער - שמאַנד

שטאַרקט די נערווען

BRANKA

„ייוואָ" און „תרבות"

די שבת-צונאַכט'ן אין „תרבות" געהען אַדורך מיט גרויס דערפאָלג. וואָס אַמאָל ציהען זיי צו אַ גרעסערן עולם, וואָס פאָלגט נאָך מיט גרויס פעראינטערעסירונג יעדע אונטערנעמונג, וועלכע עס ווערט איינגעאָרדענט דורך „תרבות".

דעם היינטיגען שבת 8.30 אין אָוונט קומט פאָר אַ רעפעראַט פון ד"ר פיליפ פרידמאַן, אויף דער טעמע „דער קאָנגרעס פון „ייוואָ" אין ווילנע". נאָכ'ן רעפע־ראַט וועלען פאָרקומען דיסקוסיעס, אין וועלכע עס ווע־לען זיך בעטייליגען די ח"ח ד"ר אָרמיאַן, מגר. געליב־טער און אַנדערע.

אין „התאחדות"

שבת נאָכמ. קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ רעפע־ראַט פון ה' פראָפ. ב. ברעטהאָליץ א. ד. ט. „25 יאָהר „דגניה" (צום יובל פון דער קאָלאָניע).

טעאַטער, מוזיק און פערוויילונג (קאָמוניקאַטען)

היינט פרעמיערע מיט דינה האַלפערן אין „ראָזמאַיטאָשטשי"

היינט פרייטאָג קומט פאַר די סענסאַציאָנעלע פרעמ־יערע „אַ חתונה אין תפיסה" מיטדי בעליבטע קינסט־לערין דינה האַלפערן, וועלכע האָט אין וואַרשאַווער „סקאַלאַ" טעאַטער געשפּילט די פיעסע אַ גאַנצען סעזאָן אָהן אויפהער ביי אויספערקויפטע הייזער.

די וואַרשאַווער יודישע און יודיש-פּוילישע פרעסע האָבען וועגען דינה האַלפערן אין איהר קרעאַציע אין „אַ חתונה אין תפיסה" געשריבען לויב-אַנערקענונג.

עס איז כדאי צו בעמערקען, אַז די אויפפיהרונג „אַ חתונה אין תפיסה", וועלכע ווערט היינט צום ערש־טען מאָל געשפּילט אין לאָדזער „ראָזמאַיטאָשטשי" טעאַ־טער האָט קיין שום שייכות נישט מיט דער פיעסע, וועל־כע איז מיט אַ צייט צוריק געשפּילט געוואָרען אין איי־נעם פון די היגע טעאַטערס אונטער דעם זעלבען נאָמען.

מאָרגען שבת 415 בייטאָג (צו ביליגע פרייזען) און 9.15 אָוונט ווערט געשפּילט „אַ חתונה אין תפיסה".

דזשעק רעכטצייט אין טעאַטער פילהאַרמאָניע

ענדליך האָבען מיר זיך דערוואַרט אויפ'ן לאָדזער ליבלינג, דעם אַמעריקאַנער סטאַר דזשעק רעכטצייט, וועל־כער איז ביי אונז אין שטאָט אַזוי בעליבט. אַזוי פּאָפּו־לער מיט זיינע הומאָרפולע און זעהר געלונגענע אויפ־פיהרונגען. עס איז גענוג צו זאָגען, אַז היינט טרעט אויף דער אַרטיסט דזשעק רעכטצייט. מאָרגען שבת אָוונט וועלען מיר ווידער האָבען די געלעגענהייט צו זעהן אין יודישען טעאַטער פילהאַרמאָניע דעם גאַסט צוזאַמען מיט אַ ניי-אַנגאַזשירטען אָפּערעטען-אַנסאַמבל.

פון פּוילישען טעאַטער

היינט אָוונט ווערט אין שטאָטישען פּוילישען טעאַ־טער געגעבען אַ פּרעמיערע די קאָמעדיע „לאַזוראַווע ווי בזשעזשע".

מאָרגען שבת 4 בייטאָג — „קאַזשדי טשלאָוויעק". אין אָוונט — „לאַזוראָווע וויבזשעזשע".

וויען אין לאָדז

די ידיעה, אַז קיין לאָדז קומט די ווינער טרופּע מיט 25 בעריהמטסטע וועלט-אַרטיסטען, די שענסטע פרויען פון וויען און די קעניגען פון די קאָמיקער פּראַנאַס און גרינבוים, האָט אַרויסגערופען אַ געוואַלדיגע פּעראינטע־רעסירונג. פון אומעטום פרעגט מען זיך שוין אַן וואו און ווען וועט די טרופּע אויפטרעטען. מיר קענען דערי־בער שוין מיטטיילען, אַז די טרופּע קומט קיין לאָדז שוין די קומענדיגע וואָך און בלייבט דאָ נאָר 3 טעג איז פילהאַרמאָניע-זאַל.

פידעל - קאָנצערט פון זשינעט נעווע

דינסטאָג, דעם 12 נאָוועמבער טרעט אויף אין פיל־האַרמאָניע די פידעל-קינסטלערין זשינעט נעווע, די לאַו־רעאַטקע פון פידעל-קאָנקורס אויפ'ן נאָמען פון ווע־ניאַווסקי'ן אין וואַרשאַ. די 16-יעהריגע קונסטלערין וועט זיין די רעוועלאַציע פון היי-יאָהריגען קאָנצערט־סעזאָן.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג, ד. 8-טען נאָוועמבער

6.34 גימנאַסטיק. 6.50 פּליטען. 8 אודיציע פאַר שולען. 11.57 צייט-סיגנאַל. 12.03 ידיעות. 12.15 שול־אודיציע פאַר עלטערע קינדער. 12.40 אָרקעסטער. 1.35 פּליטען. 3.12 לאָדזער בערזע. 3.15 עקספּאָרט. 3.20 וואַר־שאַווער בערזע. 3.30 פּליטען. 4 שמועס פאַר קראַנקע. 4.15 אָרקעסטער. 4.45 „נאָוועמבער אויפ'ן הימעל און אויף דער ערד" — שמועס פאַר קינדער. 5 רעפּאָרטאַזש. 5.15 פּאָעזיע. 5.20 קאָנצערט. 5.50 ראַטגעבער פאַר ספּאָרט־לער. 6 פּליטען. 6.30 אַקטועלער שמועס. 6.45 פּליטען. 7.20 רעקלאַמע - קאָנצערט. 7.35 ספּאָרט-ידיעות פון לאָדז. 7.40 אַלגעמיינע ספּאָרט-ידיעות. 8 מאַנאָלאָג. קאָמ. אָפּערע. 9.35 אָוונט-ידיעות. 9.50 קאָנצערט. 10.20 טאַנץ-מוזיק. 11 ידיעות, קאָמוניקאַטען. 11.05 טאַנץ־מוזיק.

שבת, ד. 9-טען נאָוועמבער

6.34 גימנאַסטיק. 6.50 פּליטען. 8 אודיציע פאַר שולען. 11.57 צייט-סיגנאַל. 12.03 ידיעות. 12.15 קאָנ־צערט. 1 פּליטען. 1.30 קלאַנג-פילם מעלאָדיעס. 2.25 לאָדזער בערזע. 2.30 מוזיק. 3.15 „אונזער ים-האַנדעל". 3.20 וואַרשאַווער בערזע. 3.30 טאַנץ-מוזיק. 4 לעקציע פראַנצויזיש. 4.15 האַרמאָניע-קאָנצערט. 4.45 „גאַנץ פּוי־לען זינגט". 5 רעפּאָרטאַזש. 5.15 נייעס פון פּליטען. 5.50 „אונזערע שטעט און שטעטלעך". 6 פרעהליכע אוי־דיציע פאַר קינדער. 6.30 „לאָדזער לעבען" — רעפּאָר־טאַזש. 6.40 געזעלשאַפטליכע שמועסן. 6.45 פּליטען. 7.20 רעקלאַמע - קאָנצערט. 7.35 ספּאָרט. 7.50 אַקטועלער שמועס. 8 מוזיק. אודיציעס. 8.45 אָוונט-ידיעות. 9 אודיציע פאַר פּאָליאַקען אין אויסלאַנד. 9.30 הומאָר. 10 קאָנצערט. 11 ידיעות, קאָמוניקאַטען. 11.05 „אַ שפּאַ־ציר איבער אייראָפּאַ".

Dr. med.
HALTRECHT

ספּעציעל-אַרצט פאַר הויט-, געשלעכטס־קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע

פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21

נעהמט אָן פון 8 פריה ביז 2 מיטאָג און פון 5 ביז 9 אָוו. זונטאָג פון 10—1 מיטאָג. אַלע אַרטען אַנאַליזען פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזן

אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

קונסט בעגריקט דעם מענשען

(ענדע פון דער 9־טער זייט)

בענומען! איך מיין דאָס אחריות, וואָס איינער ליינט אויף זיך אַרויף איבער די כוחות.

איינע אַליין דערגענצען? אומעטום זיין און אומעטום גוט און שעהן מאַכען, אומעטום אָפען האָבען טויזענט אויגען — איז אַנ'עסק פאַרן רבונו של עולם, צי להבדיל, פאַרן טייוועל.

דינה האַלפערין דערגענצט, — זי מאַכט עס טאַסע „טאַדעל-לאָז", אָבער דורך וועלכע דערהאַל־טענע אָנשטרענגונגען? פאַר וועלכען פרייז?

איך בין מודה: זעהענדיג דער קינסטלערין אויף דער בינהע, האָב איך אָן דעם ווערק פערגעסען, זי האָט עס דערגענצט מיט יעדען וואָרט, וואָס זי לאָזט פון מויל אַרויס, דאָס וואָרט איז דווקא נישט קיין חכמה'דיגס, זי זאָגט עס אָבער מיט חכמה! יאָ, זי בעשיינט אַלץ, און איידעלט אַלץ אַרום זיך, יעדען פּאַרטנער איהרען....

מיט וועלכע, אייגענטליך, מיטלען מאַכט זי עס? טאָמער פרעגט עס מיר ווער, וועל איך עס אסור קענען נענוי בעצייכענען. זי מאַכט עס, דינה האַל־פערין מיטן קויל, מיט איהר יעדער בעוועגונג, מיט איהר וואונדערליכען בליק, זי שפּילט איבערגעטרי־בענע זאַכען און טרייבט נישט איבער! זי איז גע־בענשט מיט מאָס, איינע פון די גרעסטע מעלות ביי אַ קינסטלער, זי האָט אין זיך אַ טריישאַפט אַ גע־בענשטע, זי איז טריי דעם פּאַרטנער איהרען אויף דער סצענע און דעם נאַרישען טעקסט, וועלכע הייסט איהר נאָך אַ האַרצרייסענדען מאָנאָלאָג אַוועקשטע־לען זיך און זינגען — נאָר ווי אַזוי מאַכט זי עס! ווי מאַכט זי עס, זי די „אונגעזעצליכע פרוי" אַרומ־נעהמענדיג דעם אומגעזעצליכען מאַן — אַז עס זאָל אויסקומען געזעצליך? זי ליינט אויף איהם אַרויף איהר ליכטיגע האַנד, פינף אויסגעבענקטע לענגלי־כע פינגער און די איידעלסטע האַנדפלאַך אויף אַ געוועהנליכע פּלייצע און די פּלייצע בעקומט אַ תיקון, הלוואי בעקומען מיר אַלע אַזעלכע פּלייצעס, גערעכטפערטיגטע, פּלייצעס מיט אויסדרוק, פּלייצעס ווי פּנים'ער. זאָלען זיי קומען די ערשטע גלויביגע „ווילנער", די „הבימה"־לייט און „אוהל"־אַקטרי־סעס און אָפּלערנען זיך עפּעס-וואָס פון איהר... אָפּ־לערנען זיך די אַ פיינקייטען און חנ'ען איז שווער, אַ שווערע הלכה, הנאה אָבער וועלען זיי פון דער קינסטלערין האָבען!

דער אַנסאַמבל אין אַלגעמיין — קען איינעם געפעלען, אַ צווייטען נישט נאָר, זי אַליין אָבער, אַזאַ ליכטיגע און אַזוי פול מיט געמיט, אַנ'אוצר פון פרייד שפּרודלדיגער און פון טיפסטען טרויער, אַנ'אוצר אַזאַ צוזאַמענדיגער, וועלכען זי ענטפּלעקט אונמי־טעלבאַר און אונבעצוואונגען, זי איז נאַטירליך אין איהר טעמפּעראַמענטפולען אויפּברויזען און אין וואונדערליכער רוהיגקייט, בלויז מיט געבוירענער אינטעליגענץ קען מען „אַזעלכע זאַכען שוין נישט בעווייזען, דערצו דאַרף מען טאַלענט.)

איך האָב דער קינסטלערין ווייניג מאָל געזעהן שפּילען, טאַלענטפולע מענשען לאָזן זיך אָבער ליכט דערקענען. זיי זענען קלאָר, דינה האַלפּערין איז קלאָר ווי דער טאָג. אדרבא, זעצט עפּעס אוים אויף אַ קלאָרען טאָג!

דער גוטער יאָהר ווייט איהר, דער קינסטלערין, ווי זי איז אין לעבען,... איך בין אויף אַזוי פיל טשעקאַווע, אויף וויפיל עס איז טשעקאַווע אַ לע־זער, וואָס האָט דערלעזען ביזן סוף אַ פּרעכטיגען בוך און מישט נאָר איבעראַנייעם אויף דאָס שער־בלעטל און קוקט, קוקט לאַנג אויפן נאָמען פון פּערפאַסער.

אייער באגאזש ווערט אפגענומען פון דערהיים און צוגעשטעלט קיין ארץ-ישראל

דורך PRZEDBORSKI, KOLNER i S-ka, Łódź, Sienkiewicza 6

קלינגט טעל. נומערן 129-25 און 247-75

ביליג און שנעל.

מעלדונגען

לערנט אַ פאַך!

אין די פּראָפעסיאָנעלע לערן-וואַרשטאַטען פון דער געזעלשאַפט „ארט“ קאָן מען זיך איינשרייבן אויף פאָלגענדע פאַכען:

1) מעכאַנישע רונדטריקאָטאַזש-אַרבייט, 2) מעכאַנישע רונד-זאָקען-אַרבייט; 3) מעכאַנישע הילפס-אַרבייט פון דער ווירקער-בראַנזשע: שפולען, קעטלען; 4) סוועטער-שטריקעריי; 5) אויסאַרבייטונג פון הענדשקעס; 6) מעכאַנישע וועבעריי; 7) פרויען שניידעריי מיט צושניידען; 8) וועש-נייהעריי מיט צושניידען; גאַרסעטען-אַרבייט מיט צושניידען; 10) אַנדולאַציע און האָר-פאַרבען; 11) מאַניקור; 12) הוט-פוצעריי; 13) האַנד-שטיקעריי און מאַשין-האַפט.

זש. ט. ק. (וואָלטשאַנסקאַ 35 טעל. 53-121)

די נאָהענטסטע אויספלוגען.

אַ 3-טאָגיגער אויספלוג נאָך וואַרשע.

שבת, זונטאָג און מאָנטאָג, ד. 9, 10 און 11 נאָוועמבער ה. י. קומט פאָר אַ 1, 2 און 3 טאָגיקער אויספלוג נאָך וואַרשע. איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט ביז'ן 8-טען ה. ח. אויגשליסליך.

שבת ד. 9 ה. ח. קומט פאָר אַנ'אויספלוג אויף דער אויסשטעלונג א. נ. „שוץ איבערן קינד“. זאַמעלפונקט 4 אַ זייגער נאָכמ. אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט.

זונטאָג ד. 10 ה. ח. קומט פאָר אַנ'אויספלוג אויף דער פאָטאָגראַפישער אויסשטעלונג אין בארטאָשעוויטש מוזיי. זאַמעל-פונקט 10.30 פריה אין זש. ט. ק.

אימפּרעזעס

פרייטאָג ד. 8 ה. ח. פונקט 9 אַ זייגער אָוועגד קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט אַ פאָרלעזונג פון פראָפ. י. טראַנק (מיטגליד פון אינטערנאַציאָנאַלע פעראייניגונג פאַר אינדיווידועלע פסיכאָלאָגיע אין ווין) א. ד. ט. „דער וועג צום נייעם מענש“. דער פרעלעגענט וועט צוו. אַנד. זיך אָפּשטעלען אויף פאָלגענדע טעזען: דער מענש און זיין קאַמף פאַר בעפרייאונג פון מינדערוווערטיגקייטס געפיהל. דער „איך“ און „דו“, דער קאַמף פון די געשלעכטער, די רעוואָלטע פון דער פרוי, נישט גלייכבערעכטיגונג נאָר גלייכוואַרטונג פון דער פרוי. איינגאַנג פריי. זונטאָג ד. 10 ה. ח. קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ חברישער טיי-אָוועגד. אָנהויב 5 אַ זייגער פאַרנאַכט. איינגאַנג פאַר מיטגלידער און געסט.

שבת ד. 16 ה. ח. קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ קלוב-אָוועגד. אָנהויב 9 אַ זייגער אָוועגד איינגאַנג פאַר מיטגלידער קאַלאַניסטען און קורסאַנטען.

שפּראַך-קורסען אין זש. ט. ק.

דער סעקרעטאַריאַט פון דער געז. נעמט אָן טעגליך פון 10—2 און 6—10 אָוו. ווייטערדיגע איינשרייבונגען אויף די ניי-געעפענטע קורסען פון ענגליש, פאַר אָנפענגער און אַוואַנסירטע, פראַנצויזיש- יודישע, שפּראַך און ליטעראַטור, העברעאיש און עספּעראַנטאָ. די לעקציעס קומען פאָר נאָרמאַל 2 מאָל וועכענטליך אין די אָוועגד-שעה'ן און ווערען אָנגעפיהרט דורך ערשטקלאַסיגע פּעדאַגאָגען. דער אָפּצאָהל איז אַ מינימאַלער.

גימנאַסטישע קורסען פאַר דאַמען

דער גימנאַסטישער קורס פאַר דאַמען קומט פאָר 2 מאָל וועכענטליך, דינסטאָג און שבת אין די אָוועגד-שעה'ן. איבונגען קומען פאָר ביי קלאַוויר-אַקאָמפּ. איינשרייבונגען נעמט אָן דער סעקרעטאַריאַט אין די ביוראָ-שעה'ן.

הנחה-בילעטען אין שטאָטישען טעאַטער און קינאָס

די הנחה-בילעטען אין שטאָטישען טעאַטער זענען גילטיג יעדען מאָנטאָג און דינסטאָג, די הויך פון דער הנחה בעטרעפט 50 פּראָצ. די הנחה-בילעטען אין קינאָס זענען גילטיג טעגליך, אויסער זונטאָג.

ידיעות הסניף „תרבות“ בלודז

רח' פיוטרקובסקה 10, קומה שניה בשער השני

1) במוצאי שבת 9.11 ב8.15 שעות בדיוק תתקיים הרצאת הד"ר פ. פרידמן על הנושא: הקונגרס של „איווא“ בוילנה“. אחרי ההרצאה — וכוח. כל העברים מוזמנים.

2) מתארגנות קבוצות חדשות למתחילים ולמתקדמים התשלום שלשה (3) זהובים לחודש, בשביל חברי ההסתדרויות הנוער — הנחה.

3 מתקבלות הרשימות לחוגים: לתניך, לספרות עברית, לבלשנות, לקורות, לפסיכולוגיה ולסוציולוגיה.

4 מתקבלות הרשימות לסטודיה העברית בהנהלת הח' ד"ב לבקוביץ.

5) המקראה ע"ש הד"ר י. נ. שמהוני פתוחה בכל ערב (מלבד יום חששי) מ8—10 בערב. הכניסה חנם.

6) המזכירות פעילה בכל ערב.

רעוומאַטיקער און ליידענדע אויף אַרטעריזם

פיהלען זיך שלעכט, דאַן ווען עס קומט פאַר מאָמענטאַל אַ וועטער-ענדערונג, איבערהויפּט אין דער איצטיגער צייט. ביי לעסטיגע שמערצליכע רעוומאַטישע און אַרטרעטישע ליידען בענוצט מען טאַבלעטקעס טאָגאַל, וועלכע ברענגען אַ פערלייכטערונג פון די וועהטאָגען. טאַבלעטקעס טאָגאַל בענוצט מען אויך ביי גריפּע 3 מאָל און פערקיהלונגען פון 1—3 טאַבלעטקעס אַ טאָג. פאָדערט נאָר די אָריגינעלע טאַבלעטקעס טאָגאַל! דער פערביליגטער פּרייז איז היינט נור 1,50 פאַר אַ רעהרעל.

אָוועגד-קורסען פאַר העברעאיש און ענגליש ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

איינשרייבונגען אויף העברעאישע לעקציעס (אָנפענגער און אַוואַנסירטע) ווי אויך אויף אַ קורס פון ענגליש נעמט אָן דער סעקרעטאַריאַט פון די קורסען טעגליך פון 8—10 אָוועגד אין ביוראָ (שרודמיעסקאַ 29)

M. Kleber

די בעקאַנטע סינסטלערישע שטאָפּערײ

געפינט זיך איצט אויף פּיעטריקאָווער 18

לינקע אָפיצינע I] שטאָק און נעהמט אָן צו צערייסען בעשעדיגטע אַנציגער, דיוואַנען, זיידענשטאָפען און אַלער אַרט געוועבען.

איבערציהונגען ארץ-ישראל
און עקספּעדיציעס נאָך
איז געזאַמעלטע וואַגאָנען ערלעדיגט
שנעל און פּינקטליך צו מעסיגע פּרייזען

Polski Lloyd Sp. Akc. oddział w Łodzi Kilińskiego 45 tel. 213-20, 209-72, 106-45

פערטרעטונג: PALESTINE SCHIPPING Co. LTD.
PALESTINE AND EGYPT LLOYD LTD.

„PRACA“

פרויען-פאַך-קורסען ביי דער געז. צו פערשפּרייטען פאַך-קענטעניסען צווישען יודישע פרויען.

וואָלטשאַנסקאַ 21, טעל. 15-167

נעהמט אָן איינשרייבונגען:

1) קונסט-שטיקעריי,
2) דאַמען-שניידעריי-צושניידען,
3) גאַרסעטען-פאַך-צושניידען,
4) הוטען-פוצעריי,
5) וועש-נייהען-צושניידען,
6) אַנדולאַציע,
7) מאַניקור.

דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג פון 9—13 און פון 15—19.

לעטשניצע

פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען

11 בזשעזשינער 11
טעל. 63-137

עס נעהמען אָן פאָלגענדע דאָקטוירים:
ד"ר קויפמאַן, ד"ר דינענזאָן,
ד"ר רויטער, ד"ר שפּירא,
ד"ר שמערלאַוווסקי,
ד"ר י. איציקזאָן, ד"ר סטופאַי
ד"ר שמירנעלד, נערוועז-קראַנקה.
און דענטיסטין סטאַראַפּאָלסקאַ

וויזיטען אין שטאָט.
אַלע אַרט מעדיצינישע הילף.
קאַבינעט פאַר פיזיקאַלישער טעראַפּיע.

אַ וויזיט 3 זל.

Dr. med. Niewiażski

ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע

אַבדזשעיאַ 5, טעל. 40-159

פראָנט, 1-טער שטאָק.

נעהמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו. זונטאָג און יום-טוב פון 9—1 פאַרטאָגס. בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

לעטשניצע

פאַר וועגעריש קראַנקע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען

לאָדז, זאַוואַדזקאַ 1

טעל. 78-122

טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָוועגד.

וועגעריש-קראַנקע, מענערשוואַכע און הויט-קראַנקהייטען
אַנאַליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאַציע
איז טעטיג א גאַנצען מעת לעת
פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל
אַ בעראַטונג 3 זל.

Dr. med.
Z. DATYNER

אוראָלאָג

ספּעצ. פאַר נירען, בלאָז און אורין-קראַנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95,
נעמט אָן פון 9—11 און פון 6—8 אָוונט

Dr. med.
G. Wegmajstrowa
18 Śródmiejska 18
tel. 246-58

אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
נעמט אָן טעגליך פון 5—7 נאָכמיטאָג.

Dr. med.
W. Lubraniecki

ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע קראַנקהייטען
וואוינט יעצט אויף
Aleja 1 maja 15 אַלעי 1-טען מאַי
tel. 108-65.

PRYWATNE
Kursy Kroju, Szycia i Robót Ręcznych
Tow. Utrzymyw. i Popier. Szkół Rzemieśln. dla Dziewcząt Wyzn. Mojżesz.
Łódź, R. Mielczarskiego 24.
Kancelarja przyjmyje zapisy od 9-ej do 13-ej i od 15-ej do 19-ej na wydziały:
1. Gorseciarstwo-krój
2. Bieliźniarstwo-krój
3. Haftarstwo i Roboty Ręczne (wszelkie roboty na drutach)
4. Krawiectwo-krój

Dr. med. **H. Wajs**

כירורג
וואוינט יעצט
פּיעטריקאָווער 17
טעל. 01-148

Dr. med. **H. HAMMER**

ספּעציאַליסט פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
וואוינט יעצט
11 listopada 32 (róg Gdańskiej)
Telef. 128-39 טעלעפ.
נעמט אָן פון 3 ביז 7 אָוועגד.

Dr. med. **M. Wejs**

אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
לאַגעווניצקאַ 25 טעל. 18-215
ביים קאַבינעט: בעלייכטונג מיט קווארץ-לאַמפּען און עלעקטריזאַציעס.

Dr. **L. Suchowczycki**

כירורג
Gdańska 11
טעל. 47-123. (ריג קאָנסטאַנטינער)

POWROCIŁ.

נעהמט אָן פון 4—6 נאָכמ.

DR. MED.
H. KRAUSKOPF

אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
זגערזשער 15, טעל. 47-113
נעמט אָן פון 8,30 ביז 10 אינדערפריה
און פון 4 ביז 8 אין אָוועגד.

Dr. med. **M. TAUBENHAUS**

ספּעציאַליסט
פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואַנגערשאַפט
זגערזשער 11, טעל. 09-246
נעמט אָן פון 4—8 אָוועגד.

Paula Wessely מיט דער גלענצענדער

פערקלענערטע פּרייזען פון די פּלעצער
אויף אַלע סעאַנסען פון 1.09 זל. און אָנהייב 4 נאָכמיטאָג

גאַנץ לאָדז מוז זעהען
„עפּיזאָר“

פון היינט אין קינאָ
PALACE
!!! צוגענגליך פאַר אַלע !!!

היינט פייערליכע פּרעמיערע!

„קריין-צוגען“

מעכטיג פילם-מייסטערווערק א. ג.
אין די הויפּטראָלען: LORETTA YOUNG i HENRY WILCOXON
נעכסטער פּראָגראַם: „דאָס קליינע מאַמעלע“ מיט FRANCISZKA GAAL אין דער הויפּטראָלע.
אָנהויב 4 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.
הנחה-קופּאָנען אונגילטיג.

קלאַנג-קינא-טעאַטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראָמסקיעגאָ 74/76
(ריג קאָפּערניקאַ)

היינט און פאָלגענדע טעג

גרויסער דאָפּעלטער שלאַגער-פּראָגראַם

— I —
„זענען זיך געוועזן 2 הולטאַיעס:“
אין די הויפּט-ראָלען: **FLIP i FLAP**

— II —
„געבוירען געוואָרען צו גליק“
אין די הויפּטראָלען: Jean Harlow, Lionel Barrymore, Lewis Stone
אונגעוועהנליכער הומאָר! באַמבעס פון געלעכטער! — אָנהייב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג. פּרייזען פון די פּלעצער I סעאַנס 50 און 54 גר. די איבעריגע 54 85 און 1.09

קלאַנג-קינא-טעאַטער
CORSO
לעגיאָנאָוו 2/4

קינא-טעאַטער
LIRA
ליטאַנאָווסקיעגאָ 37.

נור 3 נאַכט-סעאַנסען: פרייטאָג, שבת און זונטאָג, ד. 8, 9 און 10 ד. ח. אָנהויב 10.15 אָוו.
11 אַ זייגער פריה זענען אַלע פּלעצער צו 40 גר. איינציגער סעקסועלער קלאַנג-פילם!
נור 2 פרימאָרגען-סעאַנסען: שבת און זונטאָג

„דער שונא איז בלוט“

אַלע: פרוי, מיטער, דערוואַקסענע טאָכטער און מאַן דער דאָזיגער פילם לעזט דעם פּראָבלעם פון געגענזייטיגער געשלעכטס-בעציהונג צווישען אַ מאַן און אַ פרוי.

אַכטונג! איינגאַנג פאַר דערוואַקסענע פון 17 יאָהר און.

דאָס בילינסטע טעאַטער אין לאָדז
קינאָ-רעווי
AMOR
89 פּאָמאָרסקאַ 89, טעל. 48-250

דאָנערשטאָג, דעם 7-טען, פרייטאָג, דעם 8-טען, שבת, דעם 9-טען, זונטאָג דעם 10-טען נאָוועמבער איינשליסליך.

פערבאַנד פון די פּוילישע אַרטיסטען אונטער דער קינסטל. לייטונג פון JANUSZ SZYNDLER מיט זיין ניי-אָנגאַזשירטען אַנסאַמבל — א. נ.

„וועגען אַלעם צו ביסלעך“

עס נעמען אָנטייל: Bol. Winecki, J. Szyndler, Bebi and Milam, H. Gryczyńska, S. Grachowska, W. Smigelski i inni.

אויפ'ן עקראַן: גרויסער פילם, געשאַפען אויפ'ן גרונד „HANKA“ אין די הויפּ-ראָלען: Ina Benita, Z. Staniewicz ראָמאַנסען און ציגיינער-לידער וועט אויספירען אַ רוס. כאָר מיט דער זינגערין Olga Kamieńska פון פּאָפּולערען ציגיינער-ראָמאַנס א. נ. „Oczy czarne“

PHILIPS-RADJO NA RATY

W NAJWIĘKSZYM ŁÓDZKIM AUTORYZOWANYM
SKŁADZIE PHILIPSA
GRIMM i KAMIEŃSKI, ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 64. — TELEFON 206-26.

NA RATY FOTO-KODAK GRAMOFONY Gloriaphone 10 ZŁ. miesięcz. GRIMM i KAMIEŃSKI Łódź, PIOTRKOWSKA 64. Tel. 206-26. BEZ ZALICZKI

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2
KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

היינט און פאלגענדע טעג ! די איינציגאַרטיגע MARLENA DIETRICH אין איהר נייעסטען ערציפילם א. ג.

א פרוי איז א טייוועל

לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג „שפאנישער קאפריז"
אויסערן פראגראם : דער וואונדער פון דער קאלירטער טעכניק „דאס ליד פון די פייגעל"
סעפטאַרטיס און הנחה-בילעטען א חוץ שבת און אונ'טיג.

SHIRLEY TEMPLE רעוועלאציע פון עקראַן אויף דער ציינער וועלט היינט און פאלג. טעג!

„דער קליינער פאלקאווניק"

אויסערן פראגראם : קלאנג-צונאבען און אקטואליטעטען פון „פאטע".
Lionel Barymore אין דער הויפטראלע:

קלאנג-קינא CAPITOL זאוואדזקא 16

היינט און פאלגענדע טעג !

Jadwiga Smosarska מיט DWIE JOASIE

אויפן ערשטען סעאַנס און פריהמארגען-סעאַנסען צו 54 גראשען.
נעכסטער פראגראם: „ליבעלעך"

RAKIETA שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אנהויב אין וואָכן. 4 א זייגער נאכמ.
שבת, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג.

היינט און פאלגענדע טעג — I. — די געשענדעטע
רעוועלאציאנס דאפעלטער פראגראם !
— II. — TOM TYLER דער קעניג פון די קאוובויען
דער מענש פון דעם טויט-טאל
אויסערן פראגראם: קלאנג-צונאבען פון P.A.T.

קלאנג-קינא-טעאטער „LIRA" Limanowskiego 37.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

עס ווערט געזוכט א שטוב און א קוך אהן א גוטערשיד פון פונקט. קלינגען טעל. 235-74. 70

א בעקוועהמע שטוב צו פערדינגען, נצאייגעט אויך אויף א ווערשטאט. פיעטריקאווער 81, לינקע אפיצינע, 2. איינגאנג, 2. שט. וו. 29.

אפצוגעבען אנ'ארט צו שלאפען פאר איינעם אדער פאר צוויי בעסערע יונגעלייט.
11-go Listopada 24/3.

Do wynajęcia duży pokój. Tamże przyjmią również do spania 1 lub 2 panów, ul. Piotrkowska 56, m. 48.

ווישעשען (פראווינץ פאזען)
צו פערדינגען אנ'איינגעפיהרט געשעפט פון מאנופאקטור עקזיסטירט שוין 40 יאהר אין מארק צו מעלדען זיך ביי
Z. Pollak, Września, Rynek 14.

לעהרערין ! גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטערריכט פאר ערוואקסענע אין פויליש, יודיש און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען, לאסמאן, בזשעזשינער 15.

איך זוך צו דינגען א פאבריקס-לאקאל פאר האלץ און אייזען־אינדוסטריע, פארטער. צו ערפאהרען ציגעל-גאס 37 וו. 31. מעקלערס געוואונשען.

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר איין אנשטענדיגען יונגערמאן זאכאדניא 39 וו. 5 פראנט 1 שטאק.

צו פערמיטען זאפארט אויף פראנציסקאנער גאס אנ-איינגעפיהרט געוועלב, א יאטקע, וואס האט עקזיסטירט 12 יאהר. עס קען זיין אויף אנדערע זאכען אויך. צו ערפאהרען אויף פאמארסקא גאס 35 ביי א. צוקערמאן.

א ארט צו שלאפען פאר 2 מענער אין א לופטיג צימער מעבלירט מיט בעטגעוואנט אדער אהנע, מעסיגען פרייז, קילינסקיעגא 39 וו. 18 מעגליך מיט בעקעסטיגונג.

צו פערמיטען א שטוב מיט א קוך געאייגענט אויף א האנד-פאבריקעל. צו ערפאהרען פעטריקאווער 21 ביים הויז-אדמיניסטראטאר.

צו פערדינגען פון זאפארט א גרויס געשעפטס-לאקאל אויף פאמארסקא 3 צו ערפאהרען ביים וועכטער.

א צימער מיט 2 פענסטער איז פאר א סובלאקאטאר אפצוגעבען ביי ארבייטסמאן, פל. וואלנאשטש 6 וו. 28.

דער ווינטער ביי דער זייט
די העכסטע סארטען סחורות אין א גרויסע אויסוואהל
אמביליגסטע
KONSUM PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE" S.A.
ROKICIŃSKA 54. Dojazd tramwajami 10 i 16
אכטונג! פון 11-טען נאוועמבער ד. י. וועט פארקומען אין קאנסום א ביליגער פערקויף פון דאמען, הערען און קינדער וועש, בעטגעוואנד און טיש-איבערציג, קאנפעקציע - אויסארבייטונגען פון דער ווידזעווער מאנופאקטור צו ספעציעלע פערקלענערטע פרייזען.

Zaginiony weksel na zł 40.– płatny 16/XII 1935 wystawca M. Makowr, żyro Blumenfeld, Czeladnik i Goldberg. Weksel zostaje unieważniony. Zwrócić Sz. Pinkus Kamienna 20.

ראקאלען

זאפארט איבערצוגעבען א לעצט צימער פאר א יונג פאר-פאלק. צו ערפאהרען ביי וואלף איזביצקי פולנאצנא 18, וואוינונג 17. 2369

אוועקצוגעבען א שטוב מיט א בעזונדערען איינגאנג אויף א ווערקשטעל אדער פאר א סובלאקאטאר וואלבארסקא 10, וו. 24. 2374

האנד-רענדער מאכערס געוואונשען מיט מאשינען טיילונגען 172, 156, 144 ווערט זאפארט געזוכט. זיך ווענדען מיעלטשארסקיעגא 25 אין דער זאקען-פאבריק.

כ'וויל צוטרעטען צו א גוט איינגעפיהרט געשעפט אדער צו א פאבריקאציע, כ'האב 5 טויזענד זל. צו ערפאהרען ביי וויגאדני, פילסודסקי 16 ביי ווראבלעווסקי. מעקלערס געוואונשען.

ביליגער געווארען עלעקטרישע זשארובקעס אויף 53 גר. א שטיק צו בעקומען אין פראנט-געשעפט פילסודסקיעגא 20.

Grupy dyskusyjne, naukowe, społeczne 25 gr. lekcja. Także nauka polskiego, angielskiego, francuskiego, esparanta, żydowskiego i buchalterji. Szyf, Jakóba 12, prawa oficyna. 1 piętro

Zagubiony został weksel na zł. 83.– wystawca D. J. Lasman, Kutno, płatny 28/XI 1935. Weksel zostaje unieważniony

פרייע פאסטענס

א טיכטיג יונגעל פון 16—17 יאהר מיט גוטע רעפערענצען קען זיך מעלדען אין שיך-געשעפט ביי ח. שער, פאמארסקא 5.

איך זוך א מיטגייער אין דזשעטשינע פאך ביי ח ראזענצווייג, שרודמיעסקא 25. 2367

עס קען זיך מעלדען א גוטער געזעלען צו מענער-דעשעטעלט, ער זאל קענען מאכען א גוט שטיק ארבייט. פיעטריקאווער 307, זיך פרעגען צום שניידער.

עס ווערט געזוכט אגענטען צו א שטובען-ארטיקעל, לומאמיערסקא 15 2-טער הויף מאשענבערג זונטאג פון 4—10.

אכטונג! ס'איז נויטיג פון זאפארט א גוטע רעפרעזירקע צו סוועטערס ביי מאנעלא פילסודסקיעגא 4.

נויטיג א יונגעל צו לייכטע ארבייט באלד געצאהלט, צעגעלניאנא 37 וו. 25.

א טיכטיגער פערקויפער (ין) אין קאנפעקציע־בראנזשע ווערט פון זאפארט געזוכט. צו ערפאהרען גלובנא 41 אין קאנפעקציע-געשעפט.

פערשידענעס

איך זוך צו קויפען איין אדער 2 שפולמאשינען 12=ער אדער 16-ער אין גוטען צושטאנד. צו ערפאהרען באזארנא 8. בלום, וו. 58.

האלץ-קויהלען בעקומט מען אויף זאכאדניא 32 אין קויהלען-סקלאד וויז-א-ווי דעם לאמבארד.

איך בעזיץ דאס דאמען-מאשען און וואליזען-פאך, זוך איך א שותף אויף אנ'ענצעל-געוועלב מיט עטליכע טויזענד זל. צו ערפאהרען גדאנסקא 23 וו. 27.

צו פערקויפען אנ'עלעקטרישע מאנגעל מיט א מאטאר אדער אהן מאטאר. צו ערפאהרען קאנסטאנטינער 53 קאלטמאן.

[illegible]

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

תל-אביב / דער מאטעריאליסטישער צענטער פון נייעם ישוב

פון חיים יצחק בוניז

נישט דער באָדען פון ליטעראַטור, קונסט און פּאָעזיע, איז דער יסוד פאַר פערלייגען אויף איהם דעם בנין פון א לאַנד אָדער נאַציע. נייערט די איינחייט פון גייסט און די ברידערשאַפט פון זיטליכקייט. פאַר יודען איז צוגליך אויך די קייט פון פיין־און־ליידען רינגען, אין וועלכע כּלל ישראל און תּורה זענען זיך צונויפגעוואַקסען אין א נאַטור ערשיינונג.

— א —

ביטער ווי סם איז צוקוקען, ווי דער חוט השדרה פון אונזער קיום אין דעם אַלט־ניי לאַנד איז שוין שטאַרק אָנגעגריפען, און הויבט אָן ערטערווייז צוטריקענען... הענגט איבער תּל־אביב, די צענטראַלע פון נייעם ישוב, ווי א וואָלקען אַנ'אָנגעלאָדענער מיט דונער און צאָרן, אַנ'אויפגעוויקעלטע מגילה, וועלכע שליידערט פון זיך, ווי דער סמבטיון זיינע שטיינער, אונז אַלעמען אין פּנים אַריין שוואַרץ־אויגיגע ידיעות־פלאַכעס, פון וועלכע מיר לייענען אַראָפּ:

קוקסט נאָר און שטוינסט: ווי ס'האָבען צופּענט זייערע טמא'דיגע פיסקען א גרויסער צאָהל מגושמ'דיגע געשעפטסלייט און זיך פערמאָסטען צו פערזייען אויפ'ן יונגען קערפּער פון דעם נייעם ישוב דעם גיפט פון סאָציאַלער נידערטרעכטיגקייט און מאָראַלישער העסליכקייט; ס'וואַקסט אָהן זון און אָהן רעגען עשירות דורך טיוואָלאַנישע קאָמבינאַציעס אויפ'ן חשבּון פון דעם פּשוט'ן יודען, וואָס באַגערט צו בויען זיין לאַנד פון כּשר'ער אַרבייט, אין דער אַטמאָספערע פון פּשטות, פרייד און גליק פאַר זיך און פאַר אַלעמען; ווי דער דעמאָן פון געשוואָלענעם גאָלד דרעהט דעם ראָד פון דעם תּל־אביב'דיגען באָדענהאַנדעל, אין דאַנסינגס און קאַבאַרעטען מיט זייער הפקרות און טומאה בעדעקען די שענסטע פּלעצער פון שטאָט; ווי די דאָזיגע „ציוויליזאַציע" איז מיט א געוואַלדיגען אימפּעט איבערגעלאָפען די גרעניץ פון מערב צו דעם שענעם וויגעלע פון מזרח און מיט דער גאַנצער פּאַרע זיך איינגעשניטען אין די איינגעווייד פון דעם נאָך גאָר יונגען קערפּער פון דעם נייעם ישוב, און וואָס א טאָג מאַכט זי אַלץ מעהרערע חורבּנות, הגם זיי לאָזען זיך נאָך נישט דערקענען; ווי פון שעהנע גאַסען, פּרעכטיגע פּאַלאַצען, גערטנער, פּאַרקען און ווילעס שצירען פון זיי אַרויס די ציין פון מחבּלים....

אָבער אומרעכט סוף כּל סוף מוז בעקומען זיין שכר: זי וועט אויפגעריסען ווערען פון איהר אייגענעם פּולווער. צי די „פּראָספּעריטי" וועט יאָ מאַריך ימים זיין צי נישט — דערויף זענען מיר קיין נביאים נישט. דערפאַר אָבער איז פאַר אונז נביאיש קלאָר, אַז אומגעזעהענער צאָרן געהט נישט פערלוירען. אונטער די שיכטען פון זולל־וסובא'דיגער עשירות און הפקרות אַרבייטען זיך אויס גאַזען פון שנאה־קרעץ, און ביי אַנ'אָנגעלאָפענער געלעגענהייט וועלען זיי אַרויסזעצען פון דער טיף אַרויף און דאָס לאַנד אַריינוואַרפען אין א קעסעל ־ גרוב.... ווען די מעכטיגע אייראָפּע זינקט אין דעם לעבער־ים פון איהר מעכאַנישער ציוויליזאַציע, וואָס קען שוין ערוואַרטען אונזער שוואַכינקען אַרץ....

— ב —

דאָס געוויסען איז צורודערט ביז גאָר, ווען מ'זעהט מיט זיינע, דעם געוויסענס, אויגען: צוויי מענשען אין איינע ד' אמות פון נאַטס ערד, אָט־אָ דאָ איז פון איינעם שפּריצט שמחה און הצלחה, ווי פון א פאַנטאַן, ניכּר ביי יעדען ריהר מיט אַנ'אבר, אָבער פון פּנים ביי איהם וועיעט א משונה'דיגע רויהקייט: „וואָס געהט ווער מיך אָן?"…. און אָט־אָ דאָ גופא, דעם אַנדערען, פּנים אַנטקעגען פּנים, האַמערט איהם דורך און דורך א ביז נישט אויסצוהאַלטען פערצווייפעלטע, שטיקענדע איינזאַמקייט, ליידט און טראָגט איבער, לעבט און אַרבייט שווער, אָבער מיט דעם הויכען געמיט פון א פערשטויסענער תּפלה, און זיין גאַנצער משאַרומתן אויף דער וועלט האָט א פּנים פון שאָטענס, וואָס לויערען פון הינטען און ביי יעדער טונקעלער מינוט כאַפּען זיי זיך אַרויף איהם אויף די פער'שמעיה'טע הויט און ביינער.... אונטער זייער דרוק הויבט אָן צו צאַנקען דאָס הייליגע ליכט פון דעם צאַפּעלדיגען גלויבען אין אַפּיוואַסערען און פונוואַנען נישט איז קיהל ווינטעלע.... אָט־אָ דאָ־אָ, אויף דעם „לעפעל־ערד", איז פערבעהאַלטען דער סוד פון דעם אומגעזעהענעם צאָרן...

ער געהט נישט איבער די הייזער פון רעכטפאַרטיגע מענשען צו בעטען א היתּר אויף זיך, פונם ליידען גופא פּיקט ער זיך אויס, דער צאָרן, ווי דאָס אפרוח'ל פון א שלאַנגען־איי....

ס'מוזען בעקומען זייער שטראָף אַזוינע מעשי תּעתּועים, ווי צוויי הענד אויף איין שטעל, וואָס איינע א קרעציגע שאַרט גאָלד און די אַנדערע א קרישמאָל ריינע שאַרט הייסע קויהלען....

דער נייער ישוב אין לאַנד האָט זיך אַקאָרשט גענומען שטעלען אויף די פיס און שוין האָט דער מעכאַנישער האַנדעלס ־ נאַציאָנאַליזם זיינע שמוציגע נעגעל אַריינגעשטאָכען אין די געדערים פון ישוב, צוטראָגט אין זיי פראַנק און פריי דעם פער'שיכּור'טען קדחת פון דעם נאַקעטען געלד־זנות, אין הויז און אין פעלד, שול און בית־המדרש: א „דאַוועַן", א „כאַפּ אַרויף די תּפילין", א „פּעטע עליה" א. ד. גל. האַלטען אָן ביי דעם דאָזיגען פּעבעל פאַר א סגולה בדוקה צו אויסקויפען די זינד.... און א וואונדער אָהן קיין פּתרון דערצו, וואָס אויף אָט אַזוינע נבלות קוקען מיר, רעליגיעזע יודען, ווי אויף בלויז „מענשליכקייט", אין בעסטען פאַל ערליכקייט פון מדת חסידות, מ'קען זיין א פרומער יוד, הגם אין די זאַכען איז מען נישט אַזוי אָפּגעהיט. פּונקט ווי א הלכתא למשיחא זאַך, א פערשטעקטע ערגעץ וואו אין א בידנעם בלעטעל פון שלחן ערוך, וואָס קיינער קוקט זיך אויף איהם כמעט נישט אום. וואָס אפשר נישט אַזוי?

און די האַק פון דער תּל־אביב'שער „ציוויליזאַציע" האָט שוין אָנגעהויבען צו פּאַכען אויך אויף די בעשיידענע קאָלאָניעס, ס'האָבען ביי דעם אַרבייטער שוין אויך אָנגעהויבען צופינטלען אין די אויגען פון דעם פערפיהרערישען גלאַנץ און רהבות'דיגען לוקסוס־שוואונג פון די גרויס שטאָטישע בירגער.

א שיף אַקאָרשט אַרויסגעלאָזט אויפ'ן אָפענעם ים, כאַפּט קלעפּ פון יעדען געוואוינליכען ווינט. נישט מעהר ביי די ערשטע בעשעדיגונגען שפּירט עס די שיף נאָך נישט. דער גערויש פון יונגער קראַפט פערטויבט זי, אַז זי הערט נישט דעם בת־קול פון די שטורעמדיגע וועלען, וואָס פּלייצען דורך די שפּאַלטען אין שיף אַריין, שווימט זי זיך זאָרגלאָז ווייטער מיט דער פּולער פּאַרע, אַקוראַט, ווי עס וואָלט גאָר נישט פּאַסירט. אָבער סוף כּל סוף און דער בראָך וועט קומען, ווייל די נאַטור איז אַזוי.

די ערשטע אָנגעלאָפענע דעמאָנען גליך זיי פערצוימען דעם וועג, זיי זאָלען נישט אַריינשלעפּען דעם יונגען ישוב, וואָס טיפער אין אָפּגרונד פון פערניכטונג, אַז די נאָר וואָס אויסגעשייטע זון זאָל שוין נישט זינקען אין ימים'שען טיף.

פאַלש, ליגנעריש, איז אונזער קלאַמערען זיך בלומרשט אָן אונזערע גרויסע טאַטעס און רבּי'ס, וואָס אמת און צדק האָבען געשנורעוועט זייער גאַנצער וועזען פון די צוליוכטענע הימלען ביז אין דעם ערדישען פוס־באָדען. פּונקט ווי יענע יודישע קורסיסטקע, וואָס הגם זי איז מיט ביידע פיס שוין געשטאַנען מחוץ למחנה ישראל פּלעגט זי פונדעסטוועגען, ביי א מסיבּה פון „טאָוואַרישצעס", זיך קוראַזשען מיט איהר „פּאַקאָינעם דיעדושקע", דעם „גאַניאַלען ראַבין"....

— ג —

אָבער מיט בלויז ברעכען די הענד אויף דעם גורל פון ישוב וועט מען דער מכּה קיין רפואה נישט ברענגען, אומגעקעהרט עס וועט דערפיהרען צו אַפּאַטיע.

פעהלט אונז אפשר ענערגיע, חכמה דערצו? חלילה. מיר האָבען זיי א שפע רב. וועניג ענערגיע ווערט אויסגעפּרענגט און געשטעלט אין דינסט דעם שטרייט צווישען פּאַרטייען, ס'רוב פאַר אַזוינע קלייניגקייטען, וואָס פון איין געשמאַקען ריב מיט דער לאַדאַניע בלייבט פון זיי קיין סימן נישט. און וויפיל שעפערישע ענערגיע איז די לעצטע פאַר יאָהר צוטרענצעלט געגען דער סכּנה פאַר דער ממשלה פון דער יודישער אַרבייטערשאַפט אין לאַנד? הגם פאַר מענשען, וואָס שטעהען אין פּולער דיספּאָזיציע צו קלאָרקייט פון קוק און עהרליכער אָפּשאַצונג איז די סכּנה א סך, א סך איבערגעטריבען. מיין פּשוט'ער גלויבען, למשל, אין דעם פונק פון דער הויכער טבע ביי יעדען איינציגען מענשען רעדט אין מיר אַריין, אַז מענשען, וואָס באָדען זיך, מעהר ווי אַנדערע, טאָג־טעגליך אין וואַנעס פון שוויים־אַרבייט מיט א צוגאָב פון ליבשאַפט דערצו, אַזוינע קענען נישט זיין ברוטאַל פערבאַרבעריש אויף אַזוי פיל, אַז מ'זאָל נישט קענען מיט זיי מענשליך זיך אַדורכשמועסען. ביי א פּראָסט הילצערנעם טיש מיט א בלעכענעם לאָמפּ אויפ'ן טיש און אַרום עטליכע פּירפּיסיגע בענקלעך וואָלט א שטייגער א שמועס פון די וויניגע „מאַטריאַטישע" (נישט צופערבייטען עס מיט „פּאַטריאַטישע") מנהיגים פון ישוב מיט די פיהרער פון הסתּדרות זיכער געווען קרוב לשכר ורחוק מהפסד, סיי אין ענינים פון דת, ווי חלול שבּת און מאכלות אסורות, ווי אויך אין סאָציאַלע ענינים.

אך! ווען מיר וואָלטען אונזער עשירות פון חכמה און ענערגיע „פערשקלאַפט" אין דינסט צו פּלאַנצען פריינדשאַפט, צו צערטלען דעם שעפערישען גייסט פון פאָלק, צו איינגלידערען גייסטיגע, שעהנע איינהייט, אין די מוסקולען פון די פּאַרטייען דעם וועג צו לעזען דאָס האַרבע פּראָבלעם פון מחזיר למוטב זיין פערבלאָנדזשעטע, פערדאַרבענע נאַטורען, איז דורכגעטראָטען פון אונזערע גרויסע רבּים און ליכטיגע נשמות שוין פון גאָר אַלטע צייטען, בעזונדערס איז ער אויסגעפּלאַסטערט אַזוי שעהן און בע'טעמ'ט דורך איינעם פון די גרעסטע תּהלים־משוררים: „אַז די זינד וועט ווערען אָפּגעמעקט פון דער ערד, וועלען נישט זיין שוין קיין רשעים". ווי קיינער נישט פון זיין גלייכען האָט דער דאָזיגער משורר אין דעם וואונדערבאַרען בילד (קאַפּ. „ברכי נפשי", ק"ד) פון דעם געטליכען קאָסמאָס גענומען און איינגעגלידערט דעם ריכטיגסטען און שענסטען רודער פאַר אַרויסצופיהרען צום ברעג די בלאָנדזשענדיגע שיף פון דער מענשהייט אין דעם ים פון טומאה. פון זינד־בוים אונטערהאַקען זיינע וואָרצלען — יאָ, די זינדיגע — חלילה! די מיטלען צו האַמעווען דאָס שלעכטע בעדאַרפען צו זיין בעשטראַהלט מיט דעם ליכט פון ענדעציל; אינם אויסרוימען די זינד זאָלען שוין זיין פערליגט די „זאַמען" פון גוטעס, פון דער שעהנער ליכטיגקייט, וואָס איז איינגעבוירען דער מענשליכער נאַטור.

מגושמ'דיגע נאַטורען גיבען זיך אונטער זיי צו מילדערען דווקא מיט מיטלען, וואָס זענען דער פּולער היפּך פון זייער אייגענער נאַטור. ברייט אָפּענע הערצער ווי גאָר די וועלט, וועלט־נאַטורען, מענשען מיט „אונטערפּאַרטייאישע" גייסטער זיי זענען ווי נעפּוירען צו דער אידעלער מלאכה. א זיידען שנירעל קען האָבען א בעסערע פּעולה אוידער א דינגע שטריק.

— ד —

גוט און נאָך שעהנער, וואָלט געטון די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אין ארץ־ישראל, ווען זי זאָל צווישען אַלע איהרע אַנדערע שעהנע אינסטיטוציעס שאַפען א מין אינסטיטוציע פאַר דער דערמאָהנטער מיסיע, און די לייטונג, כ'מיין די עצם „מלאכה" פון מחזיר למוטב זיין, איבערגעבען אין די „קלוגע פינגער" פון א מנין, למשל, „מאַטריאַטישע" פערזענליכקייטען פון צווישען ארץ־ישראל יודענטום, וועלכע בעזיצען די אויבענדערמאָהנטע שעהנע מעלות, וואָס אַלטע חכמים פּלעגען דורך זיי פערשיטען אָפּגרונדען און פון גיהנום'ס מאַכען גן־עדנ'ס.

אָבער דער דרך איז אויסגערעכענט פאַרן מאָרגען, דערווייל אָבער בכדי צו פערמאַמאַזירען דעם וועג פאַר דער „חכמה פון טיוועל" איז פּאַרלויפיג דער פּאַסענדסטער שליח די טעגליכע פּרעסע. איבערגעבען דער עפענטליכער מיינונג די עובדות פון די דאָזיגע לייט אין זייער גאַנצער נאַקעטקייט, מיט שניידענדיגער האַרטקייט און אָפּשטויסענדיגקייט, אָהן קיינע „פאַרבען" און „קונציגער" שילדערונג פון די מאַכינאַציעס מיט די „קאָפּ־שטיק", יעדע „פיינע" בעשרייבונג נעהמט אוועק א „זעכציגסט חלק" פון דעם עצם פערברעכען. יעדע מינדעסטע בעציהונג איז א בעשטייערונג צו דער מגפה. פון איהר וואַקסט אַרויס א פּריש געשוויר. דאַגעגען, מיאוס'קייט, אַרויסגעשטעלט אין איהר נאַקעטקייט, וועט אַלעמאָל ווירקען, סיי אויף זיי אַליין און סיי אויף די לייענער, אָפּשטויסענד, קיינמאָל נישט צוציהענד.

איך ווייס, אַז מיין קול האָט קנאַפּע שאַנסען צו געווינען אונזער געזעלשאַפט אין דער תּקופה פון „ידים עסקניות", וואָס צוליב גאוה, „נאַציאָנאַלען שטאָלץ", פערבלענדערישער הצלחה, נעהמט מען און מ'זעצט אַרויף דעם „שקר" א יאַרמעלקע פון „הייליגקייט"; צו געווינען אונזער עולם פאַר אַזאַ בעשיידענער, לאַנגזאַמער און געדולדיגער אַרבייט. אָבער דאָך גלויב איך, אַז אין די הערצער פון גאַנצע יודען ליוכטעט, אַזוי גוט ווי ביי מיר, א שעהנער אייפער צו דער אַרבייט. פריהער שפּעטער וועט אַרויסשפּראָצען א דור, וואָס וועט זיך נעהמען צו דער אַרבייט מיט ביידע הענד, אין איין האַנד וועט ער האַלטען א „בעזעם" פון „אייזערנע ריטער" פאַר די זינד, אין דער צווייטער — א קוישעלע גרינס פאַר די זינדיגע....

נאך דער שליסונג פון דער סיים-סעסיע

צי הערשט חלוקי-דעות איז סאנאציע-לאגער

אין שייכות מיט דער איצט געשלאָסענער אויסערגעוועהנליכער סיים סעסיע בעת וועלכער עס זענען געקומען צום אויסדרוק געוויסע אָפּאָזיציאָנעלע שטימונגען, לגבּי פּרעמיער קאָשטשאַלקאָווסקיס רעגירונג מצד דער אַזוי גערופענער „פּולקאָווניקעס גרופּע" שרייבט דר. י. טהאָן אין „נאָווי דזיענניק" רעדענדיג וועגען געוועזענעם פּרעמיער שוויטאַלסקיס רעדע אין סענאַט צווישען אַנדערעם פאָלגענדעס:

....מען גלויבט נישט די אייגענע אויגען. אַלזאָ דו אויך, ברוטוס, געגען... דער רעגירונג ניין, דאָס איז נישט עפּעס אַזוי זיך פּשוטע פּאַרלאַמענטאַרישע געשעהעניש, דאָס איז אויך נישט קיין געוועהנליכע סענסאַציע, דאָס זעהט שוין אויס אויף א פולשטענדיגע שפּאַלטונג, עפּעס געשעהט אין לאַגער. נאַטירליך — אין ערשטען מאָמענט ענטשטעהען א גאַנצע רייהע זכרונות ווי אַזוי טאַקע דער דאָזיגער סיים־מאַרשאַלעק האָט אַדורכגעפיהרט, אַדורכגעשטופּט, אַדורכגעשניטען אין סיים נישט איין אַזאַ פולמאַכט, איבּעריגענס נישט זעהר נויטיגע. דאָס אַליץ וואָלט זיך געוואָלט דערמאָהנען. מען קען אָבער דאָס נישט טון ווייל דער „שולדיגער" אַליין האָט עס שוין געטון. און דאָס ערגסטע איז דאָס וואָס ער איז שוין נישט קיין „שולדיגער". ווייל אָט שטעהט ער פאַר אונז אין העמד פון א בעל תּשובה, קלאַפּט זיך אין האַרץ, רייסט זיך אויס די האָר: איך האָב געזינדיגט! און דאָס איז נאָך נישט אַליץ: ה' שוויטאַלסקי, געוו. פּרעמיער, געוו. סיים מאַרשאַלעק, איצטיגער סענאַטאָר, פּערראַט פאַר די קומענדיגע דורות אַז דעמאָלט, ווען ער האָט געזינדיגט, האָט ער געהאַט דייטליכע געוויסענסביסען. ווי ריהרענד, יאָ ממש ערשיטערנד, מוזען ווירקען אַזעלכע ווערטער פול מיט חרטה: „אַלס מאַרשאַלעק פון פריהערדיגען סיים האָב איך אויך זעהר שטאַרק צוזאַמענגעאַרבייט אין פערקלענערען זיין ראָלע... כ'מוז אָבער מודה זיין, אַז צום סוף פון מיין אַמטירען האָבען מיך פון צייט צו צייט אַדורכגענומען שוידערען פון געוויסענס ביסען, אַז כ'האָב אין דער דאָזיגער אַרבייט אַביסעל איבערגעטריבען!", וואָס פאַר א שאָד דאָס אַזעלכע רעפלעקסען האָבען שוין אַזאַ נאַטור, אַז זיי קומען צו שפּעט. קיינמאָל האָט מען זיי נישט אין דער געהעריגער צייט. און אין דעם פאַל איז עס נאָך מערקווירדיגער ווייל עס זענען געווען מענשען וואָס האָבען זיך בעמיהט, אויפצוּוועקען דאָס געוויסען פון דעם דעמאָלסדיגען מאַרשאַלעק און דאָס איז זיי נישט געלונגען, ווייל עפּעס א דיקער שטאָלענער פּאַנצער האָט דאַן פערשטעלט דאָס געוויסען פון מאַרשאַלעק.

...און דאָ קומט מען צו דער וואַהרשיינליכקייט אויפ'ן יסוד פון דער נישט געוועהנליכער אינטאָנאַציע פון די רעדעס פון די פיהרער פון דער סאַנאַציע, אַז אין „לאַגער" קומען פאָר נישט אָנגענעהמע זאַכען: זאָלען מיר זאָגען קלאָרער: מען האָט דעם איינדרוק ווי ה' קאָשטשאַלקאָווסקיס רעגירונג וואָלט נישט געווען גערן געזעהען אין לאַגער. מען בעהאַנדעלט עפּעס זי אַזוי ווי זי וואָלט געווען א אָנגעוואָרפענע, עס איז נאָך נישט פאַראַן אַזוי פיל ציווילע דרייסטקייט בכדי פּשוט צו פיהרען א אָפּאָזיציע. עס איז אָבער נישט פאַראַן קיין כּוח צו דער פולשטענדיגער בעהערשונג און דער פולשטענדיגער אונטערדריקונג פון יענעם אונווילען, וואָס מען פיהלט. מען דאַרף אָבער אָננעהמען און אַפילו פאָראויסזעהען, און פאָראויסזאָגען, אַז דער דאָזיגער איינציגער שריט וואָס טיילט אָפּ די „ערהאַבענקייט" פון פּריציישער צוריקגעהאַלטענקייט פון „לעבערליבקייט" פון פּאַקטישער אָפּאָזיציע פון אַזאַ „רעגירענדער" פּאַרטיי ווי די סאַנאַציע, וועט געמאַכט ווערען און מען וועט פּראָבירען אָפּצושיבען די רעגירונג פון ה' קאָשטשאַלקאָווסקי וועלכע שעפּט איהר כּוח פון „שלאָס" און נישט פון דער בעפול מעכטיגונג פון דער פּאַרטיי.

פון דער „פּאַרטיי" — וואָס עקזיסטירט אייגענטליך נישט, האָט דאָך ה' סלאַוועק נישט מוותּר געווען אויף קיין איין זשעסט און האָט אָפּגעשפּילט די ראָלע פון דעם צושטערער פון דער פּאַרטיי, ביז צום סוף. ער האָט דאָך שוין אַפילו אויפגעלעזט זיין פּאַרטיי און אַליין איז ער אוועק כמעט אויף דער לעצטער הינטערשטער באַנק. דאָס הייסט: עס איז שוין נישט פאַראַן קיין אַרמעי, געהט שוין נישט דער פיהרער אין דער שפּיץ, נאָר ער וויל זיין איינער פון די לעצטע זעלנער, אַזוי איז עס — די דאָזיגע פּאָליטישע מיסטיק הויבט אָן זיך צו שאַפען א אייגענע שפּראַך. מען דאַרף זיך נאָר צוגעוואוינען צו לייענען די נייע בוכשטאַבען.

נישט דאָ וואָס צו רעדען — אונזערע פּאָליטישע ראָמאַנטיק הויבט אָן זיך צו פערפּלאָנטערען און צום בעדויערען איז נישט פאַראַן אַזאַ ריז וואָס זאָל בעוויזען אַרויפצופיהרען אויף די געהעריגע שינעס אונזער אָרימען הגם שווערען מלוכה וואָגען, ווען ער זעהט אַז ער געהט, אַרויף אויף אומוועגען. מיט אַזאַ ראָמאַנטיק וואָס מאַכט אונהיימליכע עקספּערימענטען איז שווער צו פיהרען א פּאַרלאַמענט און הונדערט מאָל שווערער איז צו רעגירען מיט א גרויסער מלוכה. די האַרטע בעדינגונגען פון אונזער לעבען פאָדערען א אונגעהערטע אָנשטרענגונג פון אויסרעכענען און טראַכטען, נישט אונזער לאַגע צווישען די מלוכות פון דער וועלט, נישט אונזערע אינערליכע נאַציאָנאַל פּאָליטישע סטרוקטור און אַמוויכטיגסטען שוין אונזערע ווירטשאַפטליכע לאַגע, זענען נישט פון דעם כאַראַקטער, אַז מיר זאָלען קענען שפּילען אין ראָמאַנטיק, די וואָס האָבען א דעצידירענדען איינפלוס אויף דער אַלזייטיגער בילדונג פון אונזער מלוכהשען און געזעלשאַפטליכען לעבען, מוזען אונבעדינגט זיך שטעלען אויפ'ן האַרטען באָדען פון דער ווירקליכקייט און פון דאָרט ניכטערן קוקען אויף דעם וואָס איז און אויף דעם וואָס דאַרף זיין. די זויערליכע און ביטערע אויספיהרונגען פון די הערען מיעדזינסקי און שוויטאַלסקי זאָגען נישט עדות וועגען אַזאַ ריקזיכטסלאָזען רעאַליזם און אַזאַ ניכטערקייט.

דערביי ווילען מיר זיך גאָרנישט אַריינלאָזען אין חקירות אין דער סובּסטאַנץ פון די דאָזיגע חלוקי דעות צי עס זענען דאָרט נישט פאַראַן מיספערשטענדנישען, וואָס גרייכען העכער. פאַר אונז דאַרף גענוג זיין דאָס, אַז דער מלוכה פּרעזידענט נאָמינירט א רעגירונג און די רעגירונג פון ה' קאָשטשאַלקאָווסקי איז נאָמינירט געוואָרען דורך דער דאָזיגער קאָנסטיטוציאָנעל פעסטגעשטעלט געוואָרענע אינסטאַנץ און האָט אָהן שום ספק ביזן איצטיגען מאָמענט דאָס פערטרויען פון מלוכה פּרעזידענט. זאָל אַלזאָ ה' קאָשטשאַלקאָווסקי רעגירען. מיר וואָלטען אַפילו געוואָלט אַז דאָס זאָל געשעהען אויף א גלייכען וועג, ווייל מיר ווילען בכלל די פערפעסטיגונג פון פּאַרלאַמענטאַריזם. ווען אָבער די דאָזיגע פולמאַכטען זענען שוין געגעבען געוואָרען דאַרף מען נאָר אויסדריקען דעם וואונש און האָפענונג אַז עס וועט פון זיי געמאַכט ווערען דער בעסטער געברויך און דאָס ביז צום קורצסטען טערמין.

פון דער אַנדערער זייט איז די השערה אַז מצד דעם סיים דראָהט דער רעגירונג קיין שום שלעכטס און זי האָט דעריבּער נישט געהאַט נויטיג זיך צו ווענדען וועגען פולמאַכטען, איז נישט אַזאַ זיכערע, ווער ווייסט צי הער קאָשטשאַלקאָווסקי האָט נישט בעוויזען צו קוקען ווייטער און טיפער און אויב ר'האָט נישט געזעהן עפּעס א שאָטען, וואָס עס האָט געוואָרפען אויפן עקראַן עפּעס א מויער, עפּעס א וואַנד. ווער קען דאָס וויסען אויב מצד דער סאַנאַציע הויבען זיך אָן צו הערען הייזעריגע שטימען...

ווי עס זאָל נישט זיין, איצט האַנדעלט עס זיך אין דעם אַז די פולמאַכטען זאָלען נישט אָנמאַכען קיין שאָדען און אַז זיי זאָלען נישט אויפעסען דעם פּאַרלאַמענטאַריזם.

פאַר אונז איז אַפילו דער סיים הונדערט מאָל בעסער ווי אינגאַנצען נישט קיין סיים...

...עס בעשטעטיגט זיך דאָס אַלטע פאָלקס שפּריכוואָרט, אַז בעת א מחלוקה פון נאָהענטע שכנים קען מען זיך אַמייסטען סודות דערוויסען, די חילוקי דעות אין סאַנאַציע לאַגער האָבען ענטדעקט פערשיידענע סודות. עס איז נישט וויכטיג צי זיי זענען אינטערעסאַנט, אָדער נישט. עס האַנדעלט זיך נאָר אין איינעם: מען דאַרף היטען דעם פּאַרלאַמענטאַריזם אין פּוילען....

ניי׳ער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

ניי׳ער פאלקסבלאט

פרייטאג 8 נאוועמבער
י״ב מרחשון תרצ״ו

זון-אויפגאנג 6.42
זון-אונטערגאנג 3.55
ליכט-צינדען: 3.48

דער הכנסה-שטייער אויפן יסוד פון האנדעלס-ביכער

די אפשאצונג פון הכנסה-שטייער פאר פער־זאנען, וועלכע פיהרען נישט קיין האנדעלס-ביכער ווערט שוין פארענדיגט ,באלד וועלען די שטייער־אמטען צוטרעטען צו די אפשאצונגען אויפ׳ן יסוד פון האנדעלס-ביכער. דאס ארט פון דעם וואס קען זיך אין די פערהעלטנישען און פון עקספערט וועט פערנעהמען דער בוכהאלטער, פון דעם וועט אפ־הענגיג זיין דאס אננעהמען די ביכער אהן שום בעווארעגישען, אדער ס׳וועלען צוגערעכענט יוע־רען געוויסע פאזיציעס צו דער הכנסה, אדער ס׳וועלען איינגאנצען אפגעווארפען יוערען די בי־כער, אלה עווענטועלער יסוד פון די אפשאצונגען.

ס׳איז זעהר ווערט צו אינפארמירען די צאה־לער ,וואס פיהרען ריכטיגע האנדעלס-ביכער, ווע־גען דעם, אין וועלכע פאלען די ביכער קענען אפ־געווארפען ווערען, יואס פארא פאזיציעס קענען צוגערעכענט ווערען צו דער הכנסה און וואס פארא פאדערונג עס שטעלט די אויסמעסטונגס-אינסטאנץ אין בעצוג צו דער בוכפיהרונג. פערשטעהט זיך, אז אין די ראהמען פון א צייטונגס-ארטיקעל, וועל־כער איז פאר די ברייטסטע געזעלשאפטליכע קריי־זען, איז שווער ארומצורעדען געווי און בעלעהרענד די אלע פראבלעמען .

איך וועל מוזען בעריהרען נאר די וויכטיגסטע מאמענטען, און דאס אויפ׳ן פאפולערסטען אופן ; ווייל דא קומט אין בעטראכט נישט נאר די קענטניש אויפ׳ן געביט פון שטייער־רעכט נאר די זעהר קאמפליצירטע פראגע פון דער בוכהאלטעריע.

קודם-כל דארף מען בעטאנען ,אז די שטייער־ארדינאציע האלט ריכטיג און עהרליך געפיהרטע ביכער אלס יסוד צו דער שטייער־אויסמעסטונג״ (ארט. 86). דאס הייסט ,אז די פינאנץ־מאכט קען נישט פעסטשטעלען די יסודות פון דער אפשאצונג אנדערש ווי דאס ווייזען ארויס די ביכער, א חוץ אין די פאלען ווען די ביכער ווערען אנערקענט פאר נישט - ריכטיגע און נישט - עהרליכע. (דאס איז די גרעסטע פריווילעגיע פאר׳ן סוחר, וועלכער פיהרט עהרליכע און ריכטיגע האנדעלס-ביכער.

אויב די אויסמעסטונגס-אינסטאנץ נעהמט נישט אן די ביכער אלס יסוד פון דער אפשאצונג, מוז זי וועגען דעם מיטטיילען שריפטליך דעם צאהלער און אויסרעכענען די פארוואורפען ,וועלכע בע־גרינדען דאס נישט-אננעהמען די דאזיגע ביכער.

וואס פאר א ביכער דארף מען בעטראכטען פאר ריכטיגע, דאס בעאורטיילט נישט די שטייער־ארדינאציע, זי שיקט אפ אין דעם פאל : א) צום האנדעלס-קאדעקס ב) צו די פרינציפען פון דער בוכפיהרונג, ג) צו די האנדעלס-טראדיציעס. אויף דעם אופן וועלען פאר דער אפשאצונג וועגען די ריכטיגקייט פון די האנדעלס-ביכער זיין דעצידירענד

פון אדוו. ע. שעסקי.

קודם-כל די פארשריפטען פון האנדעלס-קאדעקס און די דעציזיעס פון העכסטען אדמיניסטראטיווען טריבונאל, וועלכע שטעלען פעסט דעם ענין פון געוויסע פרינציפען פון בוכפיהרונג און האנדעלס־טראדיציעס.

די אויספיהרונגס-תקנות צו דער שטייער - ארדינאציע פרעציזירט אויך נישט נעהנטער, וועל־כע ס׳זענען די בעדינגונגען צו אנערקענען די ביכער פאר ריכטיגע נאר אין איין בעריהמטען ארטיקעל 54 ווערט פעסטגעשטעלט, אז צום אנער־קענען די האנדעלס-ביכער איז אונבעדינגט נויטיג איינצושרייבען אין זיי די נעמען און אדרעסען פון די פירמען פון די קונים און צושטעלער ביי הורט טראנזאקציעס (נישט דעטייל) פון סחורות, דער דאזיגער ארטיקעל 54 האט בשעתו ארויסגע־רופען א שטארקען טומעל, געגען איהם זענען ארויסגעטרעטען די פארשטעהער פון סוחרטום און אינדוסטריע מיט זעהר שארפע פארוואורפען.

איך וועל זיך אויף זיי נישט לאנג אפשטעלען איך וויל נאר זאגען, אז די אקציע געגען דעם ארט. 54 האט גארנישט געגעבען און ער איז געבליבען, נישט איינמאל זענען שוין די ביכער אפגעווארפען געווארען צוליב דעם יואס ס׳זענען נישט בעקאנט געגעבען געווארען די נעמען פון די קונים אדער צושטעלער. ווייטער שטעלט פעסט די פראקטיק פון העכסטען אדמיניסטראטיווען טרי־בונאל ,א גאנצע רייה פאלען ,ווען מ׳דארף די ביכער בעטראכטען אלס נישט ריכטיג, אלס ביישפיל קע׳ דינען פאלגענדע דעציזיע פון טריבונאל.

1) דאס פעהלען פון עפענונגס-בילאנס קענען דינען פאר א גענוגענדען יסוד צו פסלען די ביכער (אורטייל פון העכסטען אדמיניסטראטיווען טריבונאל פון 1-טען אקטאבער 1930 L. Rej 3628/28).

2) דאס פעהלען פון קאסע-בעווייזען איז א גענוגענדער יסוד נישט אנצונעהמען די בי־כער (אורטייל פון 2-טען אקטאבער 1930 L. Rej 3628).

3) דאס פעהלען פון בעלאגען אויף איינצו־שרייבען אין די ביכער איז א גרונד צו פסלען די ביכער (אורטייל פון 14 דעצעמבער 1933 — L. Rej 7546/3).

4) דער אפקט אליין אז אין די ביכער ווערען איינגעשריבען פאזיציעס מיט פערשפעטיגונג איז א גרונד אפצוווארפען די ביכער. (אורטייל פון 11-טען מאי 1931 L. Rej 2594/29).

5) ווען מ׳איז נישט אזשור מיט די איינשריי־בונגען אין דזשענניק איז עס אגרונד אפצווארפען די ביכער (אורטייל פון יאהר 1928)

6) דאס איינבוכען געוויסע פאזיציעס און קלענערע סומען ווי זיי האבען ווירקליך בעטראפען נעהמט אוועק די ביכער דעם כאראקטער פון ריכ־טיגע האנדעלס-ביכער (אורטייל פון 3 דעצעמב. 1924).

7) דאס נישט אנגעבען אין די ביכער כאטש איין טראנזאקציע ברענגט דערצו, אז די ביכער זאלען אנערקענט ווערען פאר נישט ריכטיגע (אור־טייל פון 28. מערץ 1928 L. Rej 1516/26 א.אז.וו.

אין הסכם מיט די דעציזיעס פון העכסטען טריבונאל קענען נישט פארשידענע פארמעלע פעה־לערען ברענגען צום אפווארפען די ביכער ווי למשל : דאס פעהלען פון א מאגאזין-בוך בעגרינדעט נישט צו פסלען די ביכער (אורטייל פון 10 נאוועמב. 1932 L. Rej 4350/31). דאס פעהלען פון א לאגער-בוך אין אינדוסטריע-אונטערנעה־מונגען ברענגט אויך נישט צום אפווארפען די ביכער (אורטייל פון 29 יאנואר 1930 — 4768/27 L. Rej א אז וו.

איך וואלט געקענט ברענגען צעהנדליגער אנדערע אורטיילען, אבער אין די ראהמען פון אן׳ארטיקעל איז דאס נישט מעגליך צו טון, איך וועל נאר זאגען, אז די פראגע פון אפווארפען די ביכער איז ברייט אינטערפעטירט געווארען דורכ׳ן העכסטען אדמיניסטראטיווען טריבונאל און איז גע־ווען דער אביעקט פון זעהר גענויע און טיפע בעטראכטונגען.

אויב ס׳האנדעלט זיך וועגען האנדעלס-קאדעקס פון 27 אפריל 1934, איז דער הויפט-בעדינג צו אנערקענען די ביכער פאר ריכטיגע דאס איינפיה־רען ביים אנהויבען די אונטערנעהמונג אן׳אינ־ווענטאר און בילאנס, דער אינווענטאר און בילאנס מוז אין פערלויף פון 3 חדשים נאכ׳ן אפלויף פון אומזאץ-יאהר צוגעשטעלט ווערען דעם רע־גיסטראציע-געריכט (ארט. 57 פון האנדעלס - קאדעקס).

דער האנדעלס-קאדעקס ענטהאלט נאך א גאנצע רייה פארשריפטען פון טעכנישען כאראקטער, איבער וועלכע איך מוז אריבערגעהן צו טאג-אר־דנונג צוליב זייער קאמפליצירטקייט.

די ביכער, וועלכע ווערען געפיהרט אין סתירה מיט דער ווירקליכקייט האלט די שטייער-ארדינאציע פאר נישט - עהרליכע. אויפ׳ן דאזיגען שטאנד־פונקט שטעהט אויך דער העכסטער אדמיניסטראטי־ווער טריבונאל, וועלכער האט דאס בעטאנט אין א גאנצע רייהע דעציזיעס.

אויב אלס רעזולטאט פון אנערקענען די ביכער אלס נישט ריכטיגע בעקומט דער שטייער־צאהלער אן׳אפשאצונג לויט די ידיעות, וועלכע דער שטייער-אמט בעזיצט — דראהט אבער ביים אנער־קענען די ביכער פאר נישט עהרליכע מיט א קרימי־נעלען פראצעס.

וועגען אנדערע פראגען, וועלכע זענען פער־בונדען מיט דער שטייער-אויסמעסטונג אויפ׳ן יסוד פון האנדעלס-ביכער — אין קומענדיגען ארטיקעל.

פאבאר - רשימה פון יאהרגאנג 1915

(א) מארגן, שבת, דעם 9. נאוו. דארפען זיך שטעלען צו דער פאבאר-רשימה אין מיליטער-ביורא אויף פיטריקאווער 165 די מענער פון יאהרגאנג 1915, וועלכע וואוינען אויפ׳ן שטח פון 5. קאמיסאריאט מיט די פאמיליעס, וואס הויבען זיך אן מיט די אותיות:

N O P

און פון 13. קאמיסאריאט – מיט די אותיות:

T U W Z Ż Ź

מ׳דארף מיט זיך מיטברענגען א פערזענלי־כען דאקומענט און א רעגיסטראציע-שיין.

צוגאב-פאבאר-קאמיסיע

(א) דעם 15 ר. ח. וועט אין לאקאל אויף פעט־ריקאווער 165 אמטירען א צוגאב-פאבאר-קאמיסיע פאר פ. ק. או. לאדז-שטאט I.

עס דארפען זיך מעלדען די יונגעלייט פונם יאהרגאנג 1914 און עלטער, וועלכע האבען זיך לעת־עתה נישט צוגעשטעלט צו א מיליטער-איבערזיכט, האבען נישט רעגולירט זייער מיליטער-פליכט, וואוי־נען אויפ׳ן שטח פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 פאליציי־קאמיסאריאטען און האבען בעקומען נאמענטליכע אויפפאדערונגען פון דער לאדזער שטאטישער סטא־ראסטווע.

צי וועלען פוילישע אנצוגער עקספארטירט ווערען קיין אמעריקא?

(א) פון ניו-יארק איז צוריקגעקומען א דע־לעגאציע פון דער עקספאזיטור ביים עקספארט־אינסטיטוט, מיט ראבערט נייער בראש.

די דאזיגע דעלעגאציע האט געווײלט אי די פאראייניגטע שטאטען, וואו זי האט געפארשט די עקספארט-מעגליכקייטען פאר דער פוילישער טעקסטיל-אינדוסטריע.

די אדורכגעפיהרטע פערטראקטאציעס אויפ׳ן אמעריקאנער באדען מיט פארשטייער פון גרויסע אימפארט-און ווארען-הייזער, האבען ארויסגעווי־זען, אז פאר׳ן עקספארט פון פוילישע פארטיגע קליידער עקזיסטירען גרויסע מעגליכקייטען. אין אז ביי דעם דאזיגען עקספארט קאן מען בעקומען א סך בעסערע פרייזען, ווי די, וואס די פוילישע קאנפעקציע האט לעת עתה געהאט אויפן ענגלישען מארק (קאלאניעס), און וועלכער איז איצט טיילווייז פערלוירען געגאנגען.

די דעלעגאציע וועט פארשטעלען פאר׳ן האנדעלס-און אינדוסטריע - מיניסטעריום א גענויעם בעריכט, און דארט וועלען אנגענומען ווערען בע־שלוסען וועגען קרעדעטירען דעם עקספארט.

זופּען־וויר פעל „גראף״ בעסטע קוואליטעט

כשר

„GRAF" Buljon w kostkach

בהכשר הרב ר׳ ישעי׳ פירסט שליט״א, רב „עדת ישראל״. ווינען.

עלעקטריפיקאציע פון לאדזער קרייז

די נייטיגע גרויסע בעראטונג אין דער וואיעוואודזטווע

(א) ווי בעקאנט האט נאך אין יאהר 1929 דער „הארימאן״ קאנצערן געמאכט בעמיהונגען וועגען עלעקטריפיצירען דאס לאנד, און פון די דאזיגע בע־מיהונגען איז דאן גארנישט געווארען.

איצט האט זיך די רעגירונג גופא שטארק גענו־מען צו אדורכפיהרען די אידעע פון עלעקטריפיקאציע און די פערמעסטונגען און כוונות בנוגע דעם דאזי־גען ענין זענען א המשך פון די אנומעלט-אונטער־גענומענע פלענער פונם מיניסטעריום פאר עפענט־ליכע ארבייטען, וואס דער עלעקטריפיקאציע אמט ביים האנדעלס- און אינדוסטריע - מיניסטעריום זעצט איצט פאר.

נעכטען איז אין שייכות דערמיט פארגעקומען אין די קאנפערענץ זאלען פונם וואיעוואדען אמט א קאנפערענץ אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט אנ׳ערך 40 מאן : סטאראסטעס פון 10 פאוויאטען און בורמיסטשעס פון בעזונדערע שטעט, לייטער פון פעראינטערעסירטע אפטיילונגען ביי דער לאד־זער וואיעוואודזטווע; די לאדזער זעלבסטפערוואל־טונג איז רעפרעזענטירט געווארען דורכן פרעזידענט גלאזעק און לייטער, אינזש. בזשאזאווסקי.

די קאנפערענץ איז פארגעקומען אונטערן פאר־זיץ פון לייטער פון דער זעלבסטפערוואלטונגס -אפ־טיילונג, ה׳ יעליניעק.

גענויע רעפעראטען וועגען דער ארגאניזאציע און וועגען דעם ווי אזוי טעכניש ארוכצופיהרען דעם ענין האבען געהאלטען די אינזשיניערען שישקא און בזשאזאווסקי.

זיי זענען געקומען צום אויספיהר אז דער עלעקטריפיקאציע פלאן מוז אומבעדינגט אדורכגע פיהרט ווערען.

אזוי ווי מ׳קאן זיך נישט דערלויבען דערווייל אויף צו בויען אנ׳עלעקטראווניע צענטראלע פאר דער גאנצער לאדזער וואיעוואודזטווע, זאל געשאפען ווע רען א צווישען קאמונאלער עלעקטריפיקאציע פער־באנד, וועלכער זאל שאפען א קאנטאקט מיט די גרויסע עלעקטראווניעס פון די גרויסע שטעט, און און פון דארט בעקומען צופלוס פון עלעקטרישען שטראם און ענערגיע פאר אלע שטעט, שטעטלעך און אפילו דערפער פון דער לאדזער וואיעוואודזטווע.

אזוי ארום וועלען געמאכט ווערען אויסנאבען בלויז אויף צו בויען קאבלם — איבער-לופטיגע און אונטערערדישע, און אזוי ווי צו דער דיספאזיציע פונם פערבאנד וועלען זיך געפינען א סך עלעקטראוו־ניעס וועט זיך לאזען אויסקאלקולירען נאר ביליגע פרייזען.

דער ענין עלעקטריפיקאציע זאל אדורכגעפיהרט ווערען אין משך פון 3 יאהר, און אויף דעם זאלען פערוועגדעט ווערען 4 מיליאן זלאטעס.

דער יעהרליכער פערברויך פונם עלעקטרישען שטראם אין דער וואיעוואודזטווע זאל אויסמאכען 6 מיליאן קילאוואט שעה.

אין דער רעזאלוציע איז אנגענומען געווארען צו שאפען די ארגאניזאציע קאמיסיע, וואס זאל פון זיך אויסטיילען דעם צווישען - קאמונאלען עלעקטריפי־קאציע פערבאנד.

KOMUNALNA KASA OSZCZĘDNOŚCI
miasta Łodzi
ZAWIADAMIA, że w dn. 31 października r.b. otworzyła ODDZIAŁ
przy ul. Pomorskiej Nr. 3, tel. 207-69.
ODDZIAŁ przyjmuje wkłady oszczędnościowe, załatwia inkaso weksli i prowadzi rachunki czekowe
Godziny urzędowania:

dla wkładów oszczędnościowych	od godz. 9-te do godz. 16 tej
„ innych operacyj	„ „ 9 tej „ „ 14 i pół
w soboty dla wszystkich operacyj	„ „ 9-tej „ „ 13-tej

ליקווידירט א פאבריקס-סכסוך

(א) אין דער פאבריק פון דער פירמע שמו־לעוויטש (אליע 1 מאי 38) איז אויסגעבר אכע אנ׳אקופאציע שטרייק, מחמת די פאבריקס-דירעקציע האט געקינדיגט אלע ארבייטער מיט׳ן אויסרייד, אז זי גייט רעמאנטירען די פאבריק.

די ארבייטער האבען פערלאנגט פון דער דירעקציע א התחייבות, אז נאכ׳ן רעמאנט וועלען אלע ארבייטער צוריק-גענומען ווערען צו דער אר־בייט, און אזוי ווי מ׳האט זיי אפגעזאגט צו געבען אזא הבטחה, האבען זיי פערשטרייקט.

אין דעם ענין האט זיך אבער אריינגעמישט דער ארבייטס-אינספעקטאראט, און אזוי ווי ... פאדעריונג פון די ארבייטער איז אויסגעפאלט ... ווארען—האבען די שטרייקענדע ארבייטער פערל... די פאבריק-מוירען.

Dr. med. H. LUBICZ
פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 32-...
צוריקגעקעהרט
עמפפאנגס-שעה׳ן 8–10, 12–2 און 5–8 און ...
זונטאג פון 9–11 בייטאג און יום-טוב פון ...

Doktór Z. Henrykowski
ספעציאל-ארצט פאר ווענערישע הויט-קראנקהייטען און מענער-שוואכע
טראוגוטא 9
טעל. 262-98
נעהמט אן פון 8–11 און פון 6–9 אוונט.
זונטאג פון 9 פריה ביז 12.30 בייטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער װארטע-זאל.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן!

קלאנג-קינא-טעאטער
ZACHETA
זגערזשער 26.
היינט און פאלג. טעג!
דער שענסטער פילם, פיל הומאר און פיקאנט. — ווינער פראדוקציע.
שעהנע געזאנגען א.ז.
VERONIKA
אין דער הויפט-ראל: די רייצענדע
Franciszka GAAL
עס ווערט גערעדט און געזונגען אין דער דייטשער שפראך.
אנהויב 4 נאכמ. פרייטאג, ד. 1. נאוו., שבת און זונטאג — 10 א זייגער פריה.

אין שוץ פון מוטער און קינד

אויף דער אויסשטעלונג א. נ. „שוץ איבער'ן קינד און יוגענד" שפיגעלט זיך אפ די פילזייטיגע פאלקסארבייט פון טאז.—אונגעהויער וויכטיג סטאטיסטיש מאטעריאל אנגעזאמעלט אין טאז־קיאסק

אונזער רעוויז

פון ד"ר ל. שיפמאן

ווי בעוואוסט איז אין לאדז אין צוזאמענהאנג מיט די צוויי דאקטוירים ־ צוזאמענפאהרען, ארגאניזירט געווארען אין לאקאל פון האנדעלס־באנק אנ'אויסשטעלונג א. נ. „שוץ איבער'ן קינד און יוגענדליכע". די לאדזער „טאז"־אפטיילונג האט בעשלאסען אנטייל צו נעמען אין דער אויסשטעלונג און שאפען א קיאסק, וועלכער זאל דעמאנסטרירען די ארבייט פון לאדזער „טאז" אויף דעם געביט פון געזונדהייטס־שוץ בכלל, און אויף דעם געביט פון שוץ איבער'ן קינד בפרט.

מיט א גרויסער בעפרידיגונג קענען מיר פעסטשטעלען און לויט דער מיינונג פון מאסגעבענדע וויסענשאפטליכע און געזעלשאפטליכע טוער, סיי קריסטען, סיי יודען, מאכט דער קיאסק פון „טאז" א אימפאזאנטען איינדרוק סיי דורך זיין פראכטפולע אויסערליכע פארם, סיי דורך דעם אינהאלטסרייכען מאטעריאל וועגען דער טעטיגקייט פון לאדזער „טאז".

עס איז דעריבער כדאי, אז יעדער, וואס האט א אינטערעס פאר יודישער געזעלשאפטליכער ארבייט בכלל, און פאר דער „טאז"־טעטיגקייט בפרט, זאל בעזוכען די אויסשטעלונג און בעקענען זיך מיט די מאטעריאלען פון דעם „טאז"־קיאסק; א חוץ ווי־סענשאפטליכען נוצען, וועט ער דערביי בלי ספק האבען א גרויסע בעפרידיגונג זעהענדיג, אז דער קיאסק פון א יודישער געזעלשאפטליכער אינסטיטוציע מאכט איינע פון די בעסטע איינדרוקען אויף דער גאנצער אויסשטעלונג. אבער נישט וועגען דעם בלויז געהט מיר. פון דער אויסשטעלונג קאן מען פיל לערנען, מען קען אבער אויך לייכט פעסטשטעלען, וועלכע עס זענען די שוואכע זייטען פון דער לאדזער טאז־ארגאניזאציע און דערפון ארויסציהען א פועל יוצא, וואס דארף אין אונזער טעטיגקייט אויסגעבעסערט ווערען. די ערשטע זאך, וועלכע מוז ארויסרופען א ערשטוינונג ביי יעדען אויפמערקזאמען בעאבאכטער, איז די, אז דער לאדזער „טאז" וועלכע פיהרט אזא ברייטע ארבייט אויף פערשידענע געביטען פון געזונדהייטס ־ שוץ, ווי זומער־קאלאניעס, זויגלינגס־היים, שול־היגיענע, בעראטונגס־שטעלע פאר מוטערס, פאר שוואנגערע פרויען, שול־אמבולאטאריע און פיל אנדערע, האט אין גאנצען אין דעם גרויסען יודישען לאדז 400 מיטגלידער! בעת אין קראקא האט טאז איבער 800 מיטגלידער.

די פערוואלטונג פון „טאז" האט שוין פיל זיך פערנומען מיט דער פראגע, אבער ליידער האבען אונזערע אפעל'ן צו דער יודישער געזעלשאפט נישט געהאט אין דעם פרט דעם געהעריגען אפקלאנג.

מיר האפען, אז נאך דער אויסשטעלונג וועט אונזער ווערבירונגס - אקציע פון נייע מיטגלידער האבען א בעסערן ווי ביז איצט ערפאלג.

דאס וואלט געהאט פאר אונז, סיי א מאראלישע, סיי א מאטעריעלע בעדייטונג, דען ביי א גרויסער צאהל מיטגלידער, אפילו ביי דער קלענסטער מאנאט־אפצאהל וואלט זיך שוין געשאפען א געוויסע פינאנציעלע באזע, וועלכע וואלט אונז געגעבען די מעגליכקייט צו פערברייטערן און פערטיפען אונזער געזונדהייטס־שוץ־ארבייט.

מיר מוזען דאך געדענקען, אז די שטיצע פון אויסלאנד, — ספעציעל פון דזשאינט — ווערען מיט יעדען יאהר אלץ קלענער, אז די סובווענצען פון דער מלוכה, שטאט־פערוואלטונג זענען מינימאלע און ווערען אפט נאך רעדוצירט, בעת די יודישע בעפעלקערונג ווערט פון טאג־צו־טאג אלץ מעהר פעראָרימט.

דאס שטעלט פאר דעם „טאז" נייע אונז שווערע אויפגאבען, כדי דער „טאז" זאל קענען זיך א עצה געבען מיט די וויכטיגע און שווערע פראבלעמען, וועלכע דאס יודישע לעבען שטעלט, מוז ער געהעריג געשטיצט ווערען דורך דער ברייטער יודישער געזעלשאפט. אונזער רעוויז מוז זיין „אם אין אני לי מי לי?"

מיר מוזען ארגאניזירען אונזערע געזעלשאפטליכע כוחות, אום צו פערבעסערן דעם געזונדהייטס - צושטאנד פון די ברייטע יודישע פאלקס-מאסען. יעדער בעוואוסטזיניגער יוד מוז געהערען צו דער געזעלשאפט „טאז". וועלכע שטרעבט צום פיזישען און פסיכישען רענעסאנס פון יודישען פאלק.

היגיענע-פראפאגאנדע

פון ד"ר משה וואלפסאן

ווער עס האט בעזוכט דעם קיאסק פון „טאז", אויף דער אויסשטעלונג פון קינדער און יוגענד־שוץ, וואס איז איצט אפען אין אונזער שטאט, האט געוויס בעמערקט, אז דארט זענען רעפרעזענטירט אלע טיילען פון „טאז"־ארבייט דורך פערשידענע בילדער און דיאגראמען, נאר וועגען דעם וויכטיגסטען טייל פון דער טעטיגקייט פון „טאז" צוליב וועלכער דער „טאז" איז אייגענטליך געגרינדעט געווארען, ד.ה. וועגען היגיענע ־ פראפאגאנדע, געפינט מען דארט נישט קיין שום אנווייזונג.

מען וואלט געקאנט מערקען אפשר, אז דער דאזיגער ארבייטס־צווייג איז איצט אין דער געזעלשאפט ארויסגעשטופט געווארען דורך אנדערע צווייגען פון ארבייט. אזא מיינונג וואלט אבער געווען פאלש. די דאזיגע פראגע וויל איך אויפקלערען אין מיין ארטיקעל.

די פראגע פון פראפאגאנדע פון היגיענע בלייבט אויך איצט, אזוי ווי ביי דער גרינדונג פון דער געזעלשאפט אנ'אינטעגראלער טייל פון די אויפגאבען און פון דער ארבייט פון „טאז", נאר די פארמען פון דער ארבייט, אזוי צו זאגען, די טעכניק, האט זיך געענדערט און פערגלייך מיט די ערשטע יאהרען פון „טאז"־עקזיסטענץ, ווען די היגיענע פראפאגאנדע איז געפיהרט געווארען דורך פארלעזונגען.

פערשידענע סיבות, וועגען וועלכע איך וועל דא איצט נישט רעדען, האבען געפיהרט צו דעם, אז „טאז" ארדענט לעצטענס נישט איין קיין עפענטליכע פארלעזונגען, אבער דאס הייסט נישט, אז די פראפאגאנדע פון היגיענע ווערט נישט געפיהרט.

זייט איינעגע יאהר שטעהט די ליטונג פון „טאז" אויף דעם שטאנדפונקט, אז די פערשפרייטונג פון היגיענע־כללים דארף זיין די אויפגאבע פון יעדער „טאז"־אינסטיטוציע און פון יעדען טאז־ארבייטער און דארף געפיהרט ווערען, אזוי צו זאגען, אינטענסיוו.

מיר וועלען נעהמען נאך דער רייה אלע „טאז"־אינסטיטוציעס און בעווייזען, ווי אזוי די דאזיגע אויפגאבע ווערט דורך זיי ערפילט.

1) די זומער־קאלאניעס, וועלכע האבען זייער הויפט־ציל צו הייבען דעם געזונד־צושטאנד פון יודישען קינד, בעמיהען זיך דורך ספעציעלע איינריכטונגען, אז דאס קינד זאל זיך אין משך פון די 4 וואכען, וואס עס געפינט זיך אויף דער קאלאניע, צוגעוואוינען צו א היגיענישען לעבענס־פיהרען. און אז די קינדער קומען צוריק אהיים דינען זיי אין דער היינזיכט פאר א ביישפיל פאר די איבעריגע פאמיליען ־ מיטגלידער, פערשפרייטענדיג, אזוי צו זאגען, די אידעע פון „טאז" צווישען זייער אומגעבונג.

2) אין די בעראטונגס־שטעלען פאר נעהרענדע מוטערס, וואו די מוטערס ווערען אונטעריכטעט ווי אזוי צוועקמעסיג צו ערנעהרען די קינדער, פיהרט מיט זיי די היגיעניסטקע שמועסען און וועגען פראגען פון היגיענע און בעזוכענדיג די מוטערס אין דער היים, פאסט זי זיך אויף, אז די היגיענישע אנווייזונגען, זאלען אויך אין לעבען דורכגעפיהרט ווערען.

3) דאס זעלבע ווערט אויך געמאכט דורך דער היגיעניסטקע, וועלכע האט אונטער איהר אויפזיכט די פאמיליען, ביי וועלכע „טאז" גיט אפ די קינדער אויף הויזליכער ערציהונג, דער אזוי גערופענער אפענער פאטראנאזש.

4) דער טייל פון שול־היגיענע איז אין א גרויסער מאס געווידמעט צו פערשפרייטען צווישען די שול־קינדער היגיעניש וויסען און היגיענישע געוואוינהייטען.

אין יעדער טייל פון דער פראקטישער „טאז"־ארבייט ווערט בכלל ביי יעדער מעגליכקייט, נישט אויסגעמיטען די געלעגענהייט פון פיהרען אנ'אינטענסיווע היגיענע־פראפאגאנדע.

דאס זענען די פרינציפען און מעטאדען, לויט וועלכע עס ווערט איצט אין „טאז" געפיהרט די פראפאגאנדע פון היגיענע און דאדורך ערקלערט זיך, אז דורך די בילדער און די דיאגראמען, אויף דער אויסשטעלונג, איז דער טייל ארבייט ספעציעל נישט געקומען צום אויסדרוק.

צו וואס עס צילט דער קיאסק פון „טאז"

פון ד"ר מ. שוואלבע

אין די ערשטע טעג פון דעם חודש זענען זיך צוזאמענגעקומען אין אונזער שטאט פון גאנצען לאנד איניגע הונדערט דאקטוירים פאר קינדער ־ קראנקהייטען אויף בעראטונגען וועגען וויסענשאפטליכע און געזעלשאפטליכע פראגען וועלכע האבען א שייכות צו זייער בערוף און אויפגאבען, היילען און געזונד מאכען דאס קראנקע קינד און שיצען דאס געזונדע קינד פאר דער געפאהר קראנק צו ווערען.

עס זענען געקומען די בעסטע ספעציאליסטען, פראפעסארען פון ווארשע, לעמבערג, קראקע, ווילנע. פאר אונזער שטאט איז דאס געווען א גרויסער כבוד. דער ערשטער קינדער ־ דאקטוירים ־ צוזאמענפאהר איז פארגעקומען אין ווארשא אין יאהר 1922, וואסער וויכטיג געשעהעניש דאס איז געווען, קען מען דרינגען דערפון, וואס דעם צוזאמענפאהר האט בעזוכט מארשאל יוזעף פילסודסקי, דעמאלט ראש פון דער מלוכה.

דער צווייטער צוזאמענפאהר איז פארגעקומען אין פויזען. דער דריטער — אין ווילנע און דער פירטער – **אין לעמבערג.**

דער היינטיגער פינפטער צוזאמענפאהר איז גערופען געווארען קיין לאדז.

ווען דער לאדזער דאקטוירים ־ פעראיין איז צוגעטרעטען צו די פארבערייטונגען צום צוזאמענפאהר, איז אין געוויסע קרייזען ענטשטאנען דער געדאנק צו שאפען אנ'אויסשטעלונג, וועלכע זאל ווייזען, וואס עס ווערט געטון אין לאדז און אין לאדזער וואיעוואדשאפט פאר דעם קינד, פאר זיין געזונד־צושטאנד, פאר זיין גייסטיגע און פיזישע ענטוויקלונג.

זאלען די דאקטוירים און פראפעסארען, וועלכע וועלען קומען פון דעם גאנצען לאנד אורטיילען, וואס טוט פאר דעם קינד די לאדזער שטאט־פערוואלטונג, די רעגירונג אין לאדז, און די לאדזער געזעלשאפט.

צי איז ביי אונז אין שטאט די שוץ איבער דעם קינד א גענוגענדע און ריכטיגע? צי די הילף, וועלכע די אומגליקליכע מוטער בעקומט פאר איהר קינד מצד דער מלוכה און דער געזעלשאפט, איז גענוג גרויס, אז דאס קינד קען פערבלייבען ביי דער מוטער און האבען בעדינגונגען פון נארמאלער ענטוויקלונג? צי ווערט געזיכערט שוץ דער שוואנגער ־ פרוי? צי וועט איהר געגעבען די מעגליכקייט צו געבוירען דאס קינד אין נארמאלע בעדינגונגען, אין קליניק? צי די קינדער, וועלכע וואוינען אין די קעלערס און אויף די בוידימער קענען באטש זומער פערברענגען אויף דער פרישער לופט, אויף דער זון? צי אלע קראנקע קינדער בעקומען ערצטליכע הילף, האבען די מעגליכקייט אריינצוקומען אין שפיטאל, ווען דאס איז נויטיג? צי די יוגענדליכע, וועלכע ארבייטען שוין אין די ווארשטאטען, אין פאבריקען האבען גענוגענדע שוץ, זי זאל נישט אויסגענוצט ווערען פון דעם פאבריקאנט, וואס גארט נאך בילינער ארבייט? צי פערלירט נישט צופריה די יוגענד, דאס טייערסטע וואס דער מענש פערמאגט — געזונד און לעבענסלוסט? צי ווערט געגעבען דעם יוגענדליכען א מעגליכקייט פון ווייטערער פיזישער און גייסטיגער ענטוויקלונג?

דאס זענען א רייה פראגען, וועלכע זענען געשטעלט געווארען דער לאדזער געזעלשאפט; די לאדזער אינסטיטוציעס האבען געדארפט אויפקלערען די פראגען אויף דער אויסשטעלונג.

די איניציאטארן פון דער אויסשטעלונג האבען זיך געווענדעט צו אלע אינסטיטוציעס אין לאדז און אין וואיעוואדשאפט, וועלכע האבען אין זייער פראגראם ־ טעטיגקייט ־ שוץ איבער דעם קינד — מיט אנ'אויפרוף אנטיילצונעהמען אין דער אויסשטעלונג.

אזא ווענדונג איז אין פעברואר ה. י. געקומען אין „טאז". מיר האבען זיך באלד אפגעגעבען א חשבון פון דער וויכטיגקייט פון דער פראגע. דער ליטער פון דער „טאז"־אפטיילונג, דער שרייבער פון די דאזיגע שורות, איז דורך דער פערוואלטונג דעלעגירט געווארען אין ארגאניזיר ־ קאמיטעט פון דער אויסשטעלונג. „טאז" איז באלד צוגעטרעטען מיט דער גאנצער ענערגיע צו די פארבערייטונגס ־ ארבייטען.

אנ'ערך דריי־פירטעל יאהר האבען געדויערט דאס זאמלען מאטעריאלען און צוגרייטונגען. די פערוואלטונג, דער גאנצער פערסאנאל, אלע דאקטוירים, היגיעניסטינס זענען אריינגעצויגען געווארען אין דער ארבייט. עס זענען פארגעקומען אפטע קאלעקטיווע בעראטונגען וועגען דעם, ווי אזוי אמקלארסטען און אמשנעלסטען זאלען איבערגעגעבען ווערען אויף פאפיר די דערגרייכונגען פון לאדזער טאז־ארבייט אויף דעם געביט פון שוץ איבער דעם קינד.

און א דאנק דעם מיטארבייט פון דעם ענערגישען ליטער פון דער אויסשטעלונג אינזש. אל־כימאוויטש איז געשאפען געווארען א הערליכער קיאסק, וועלכע ווערען פון אלע, סיי יודען, סיי קריסטען, דאקטוירים און געזעלשאפטליכע טוער, פון ספעציאליסטען אויף דעם געביט, אנערקענט אלס דער שענסטער קיאסק אויף דער אויסשטעלונג, ביי וועלכען אויף דער עפענונג־פייערליכקייט דער וואיעוואדע און ביסקופ ד"ר יאשינסקי מיט אלע הויכע געסט האבען זיך אפגעשטעלט און גענוי זיך אויסגעפרעגט וועגען דער ארבייט פון לאדזער טאז.

וואס שטעלט מיט זיך פאר דער טאז-קיאסק אויף דער אויסשטעלונג?

מיר האבען זיך אפגעגעבען א חשבון, אז מיר זענען די גרעסטע יודישע אינסטיטוציע אין לאדז, אין דער פראגע פון שוץ איבער דעם יודישען קינד.

מיר האבען געוואוסט, אז אלע אנדערע לאדזער יודישע אינסטיטוציעס, וועלכע וועלען אנטיילנעהמען אין דער אויסשטעלונג וועלען נישט קענען זיך בעווייזען אין גאנצען פראכט און גלאנץ.

מיר האבען געמיינט, אז אין פערגלייך מיט די אנדערע נישט־יודישע אינסטיטוציעס, וועלכע האבען מעהר שטיצע פון דער רעגירונג און פון דער שטאט־פערוואלטונג, וועלכע ענטוויקלען א ברייטערע טעטיגקייט, וועלען אונזערע יודישע אינסטיטוציעס זיך פערלירען, בלייבען אין שאטען; מיר האבען נישט געוואלט דערלאזען, אז ס'זאל זיך שאפען אנ'איינדרוק, **אז די לאדזער יודישע געזעלשאפט** האט נישט קיין אינטערעס פאר די וויכטיגע פראבלעמען פון הילף, פאר דעם יודישען קינד, און דערפאר האבען מיר געמוזט אנשטרענגען אלע אונזערע כוחות, כדי אין א הערליכער, פראכטפולער פארם בעווייזען אונזער ארבייט, אונזערע דערגרייכונגען, אונזערע שטארקע און אונזערע שוואכע זייטען. זאלען די מאסגעבענדע פאקטארען און די גאנצע לאדזער געזעלשאפט וויסען, וואס לאדזער „טאז" האט געטון, און וואס ער האט נאך אויפצוטון.

צי איז די געזעלשאפט נויטיג פאר די ברייטע יודישע מאסען צי נישט? צי האט די געזעלשאפט בעוויזען צו פערבונדען זיך מיט דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג אדער נישט? צי בעווייזט די לאדזער יודישע געזעלשאפט סימפאטיע דעם לאדזער טאז, צי נישט? אין וועלכער ריכטונג דארף אנגעווענדעט ווערען די ענערגיע און ארבייט פון דער געזעלשאפט?

זאלען די מאסגעבענדע פאקטארען, וועלכע דעצידירען וועגען שטיצע, רעאלע שטיצע אין פארם פון סובסידיעס, סיי דער מאגיסטראט, סיי די רעגירונג, זיך איבערצייגען, צי קען מען שטרייכען סובסידיעס פאר יודישע אינסטיטוציעס?

צי פיהרען די אינסטיטוציעס א נוצליכע ארבייט? צי הונדערטער קינדער, וועלכע געפינען זיך אין לאדזער יודישע יתומים־הייזער נויטיגען זיך אין הילף אדער נישט?

זאלען זיך אלע איבערצייגען, אז א יודישע אינסטיטוציע קען זיך שטעלען אין איין רייהע מיט אנדערע גרויסע אינסטיטוציעס אין א געשמאקפולער, פרעכטיגער, שעהנער, הערליכער פארם און נישט פערשעהמט ווערען.

דער בוי און צוזאמענשטעל פון דעם „טאז"־קיאסק, אויף דער אויסשטעלונג האט אין זיך א טיפער אינערליכע לאגיק. ס'איז נישט סתם צוזאמענגענומען געווארען טאבלען, פאטאגראפיעס אהן אנ'אינערליכען צוזאמענהאלט. עס איז בעטראכט געווארען יעדע איינצעלהייט, יעדע שטריך.

אויף דער ערשטער זייט האבען מיר געגעבען די מאפע פון פוילען און אנגעצייכענט די פונקטען אין וועלכע עס געפינען זיך „טאז"־אפטיילונגען. 50 „טאז" ־ פונקטען בעדעקען די גאנצע מאפע פון פוילען און מאכען שוין אנ'אימפאזאנטע איינדרוק און ווייזען אויך קלאר און דייטליך, אז אויף די קרעסען און אין קליין־פוילען, דארט וואו עס לעבט געדיכט די יודישע בעפעלקערונג, דארט געפינען זיך „טאז" ־ אפטיילונגען.

פון רויטען פונקט, וואו עס געפינט זיך די אויפשריפט — לאדז, פיהרט א רויטער זיידענעך פאדים צו א צווייטער גרויסע מאפע.

די מאפע אין פארם פון א זייגער ווייזט אין קורצען טעלעגראפישען פארם אלע אינסטיטוציעס, וועלכע ווערען אויסגעהאלטען דורך „טאז", און גיבען אן דעם פערנעהם פון דער ארבייט.

דאן געהען צעהן גרויסע פרעכטיגע טאבעלען אויף וועלכע עס ווערט גענוי אילוסטרירט אין צייכענונגען, דיאגראמען און אויפשריפטען די טעטיגקייט פון „טאז" אויף אלע געביטען. אויף דער דריטער זייט זענען געגעבען פאטאגראפיעס פון דער בעראטונגס־שטעל, פון דער זומער־קאלאניע און פון דעם זויגלינגס־היים.

און אינמיטען שטעהט א מאדעל פון זויגלינגס־היים, פראגמענטן פון זויגלינגס־היים אין מיניאטור געגנוי, אזוי ווי עס זעהט אויס אין דער ווירקליכקייט, אויסגעפיהרט פון יונגען טאלאנטפולען שמואל טאבאק.

פון ביידע זייטען מיט גרויסע אותיות: „טאז" — פון איין זייט אויף פויליש, פון דער צווייטער זייט יודיש. די אותיות זענען אויסגעשניצט פון האלץ, שיין געפארבט. די יודישע אותיות ווייזען באלד אן אויף דעם כאראקטער פון דער אינסטיטוציע, וועלכע איז בערופען צו דינען די יודישע מאסען און פיהרען די ארבייט אין דער יודישער שפראך.

דער גאנצער קיאסק מאכט א געוואלדיגען איינדרוק. מען קען נישט ארורכגעהן גלייכגילטיג און זיך נישט אפשטעלען. אויסגעהאלטען, שיין, איינדרוקספול ציהט דער קיאסק צו זיך די אויפמערקזאמקייט פון אלע בעזוכער.

ס'איז כדאי, אז די לאדזער געזעלשאפט און די ברייטע יודישע מאסען זאלען דעם קיאסק און די אויסשטעלונג בעזוכען מאסענווייז. די אלע, וועלכע האבען אנ'אינטערעס פאר געזעלשאפטליכער ארבייט, וועלען געוויס האבען נחת און גרויס בעפרידיגונג, ווען זיי וועלען בעזוכען די אויסשטעלונג.

די אויסשטעלונג געפינט זיך אין האנדעלס־באנק (אל. קאשטשושקי 15) פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.

„RIALTO“

Warner Bros מאכט בעקאנט:

די פארשטעלונג פון דעם גרעסטען און דער קינא-געשיכטע עווענעמענט — MAX REINHARDT
פילם פון גרעסטען יודישען רעזשיסער פון דער היינטיגער צייט

Sen Nocy Letniej

„דער חלום פון א זומער-נאכט“

לויט'ן אונשטערבליכען ווערק פון William Szekspir מיט דער אונשטערבליכער מוזיק פון Mendelson

עס נעהמען אנטייל די גאנצע אנסאמבלען פון דער פילם-פראדוקציע. די באלעט-סצענעס אויסגעפיהרט פון אנסאמבל פון Bron. Nożyńska. די מוזיק האט מארערנעזירט פראפ. Eri ch W. Korngold

זעהר וויכטיג! דער דאזיגער פילם וועט היי-יאהר אין קיין שום אנדערען קינא נישט דעמאנסטרירט ווערן.

אנהייב 5, 7.30 און 10 אוועגד. אנהייב שבת און זונטאג 12, 2.30, 5, 7.30 און 10 אוועגד.

באלפור-פייערונגען אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

אין צוזאמענהאנג מיט דעם 18-טען געדענק-טאג זינט עס איז פערעפענטליכט געווארען די באלפור-דעקלאראציע האט די היגע ציוניסטישע ארגאניזאציע איינגעארדענט א גאנצע רייה פארלעזונגען אין פערשידענע לאקאלען געווידמעט דעם היסטארישען געשעהעניש.

א גרויסע פערזאמלונג איז פארגעקומען אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אויף שרוד מיעסקא 29.

נאך דער ערעפנונג פון דער פערזאמלונג האלט דער פארזיצער ד״ר ראזענבלאט א לענגערע רעדע וועגען דער בעדייטונג פון דער באלפור-דעקלאראציע:

א גרויסער טייל פון יודענטום — זאגט דער רעדנער — פערשטעהט נאך נישט ווי געהעריג די באלפור-דעקלאראציע און ווען דער ציוניזם און די אויפבוי-ארבייט אין ארץ ישראל האבען אין משך פון דער צייט געמאכט אזעלכע גרויסע פארטשריטען איז דאס דער פערדינסט פון א פערהעלטניסמעסיג קליינער גרופע, וועלכע האט פערשטאנען הערצל'ס אידעען און געווארען די טרעגערין פון ציוניזם. די דאזיגע גרופע — די ציוניסטישע מחנה דארף פערשטארקט ווערען כדי צו קענען ערפילען איהר שליחות.

דער רעדנער דערמאנט די יודישע נערוואזיטעט, דעם דאזיגען כאראקטער - שטריך פון דער עמא פוזא אין גלות, וועלכע טראגט זיך ליידער איבער אויף דעם ארץ-ישראל'דיגען באדען און ברענגט שאדען דעם אויפבוי-ווערק. ביי איצטיגער צייט, ווען אלע לענדער זענען פערמאכט פאר דער יודישער איינוואנדערונג, איז ארץ ישראל געווארען דער איינציגער פלאץ, וואס קען אויפנעמען די עמיגרירענדע מאסען. דעריבער מוזען מיר צווינגען די יודען זיך צו פעראינטערעסירען מיטן אויפבוי פון ארץ ישראל

דאס יודישע פאלק דארף אויפבויען זיין לאנד מיט אייגענע כחות, מיט אייגענע מיטלען און וואס מעהר אנשטרענגונגען מיר וועלען מאכען, אלץ מעהר וועט זיך די אויסערליכע וועלט מיט אונז רעכענען, דאס איז דער זין פון דער באלפור-דעקלאראציע.

דערויף רעדט רעד. אונגער:

דער רעדנער שטעלט זיך אפ אויף דער בעדייטונג פון דער יוגענד ביי א פאלק און ווייזט אן, א גרויסער טייל פון דער יודישער יוגענד איז ליידער נאך פאליטיש אונרייף און האט נישט פערשטאנען די גרויסע אויפגאבען, וועלכע ליגען אויף איהם זייט דער באלפור-דעקלאראציע. בכלל איז אונזער בעציהונג צו דעם דאזיגען היסטארישען דאקומענט און צו דער ענגלישער רעגירונג, וועלכע האט איהם געגעבען. געוועהנליך אפהענגיג פון קאניונקטורען: אדער מיר פאלען אריין אין התפעלות אדער אין יאוש. אזא בעציהונג איז א שעדליכע; די באלפור-דעקלאראציע בעדייט דאס צוריקשטעלען די יודישע היסטארישע רעכט אויף אנ'אייגען לאנד — און די דאזיגע רעכט דארפען מיר אויסנוצען. די דעקלאראציע איז נישט געקומען אלס חסד — מיר האבען זי אויסגעקעמפט נאכדעם ווי מיר האבען אונזערע צרות, האפנונגען און שטרעבען ארויסגעטראגען פאר דער וועלט דורך הערצל'ן און זיינע נאכפאלגער.

די באלפור - דעקלאראציע האט געשאפען גרויסע מעגליכקייטען אין ארץ ישראל, וועלכע דאס יודישע פאלק האט ליידער נישט אויסגענוצט אין דער געהעריגער מאס א טייל פון פאלק האט זיין חוב ערפילט. די יודישע ארבייטערשאפט אין ארץ ישראל, די חלוצים האבען געשאפען גרויסע ווערטען, אבער מיר האבען אין א״י אונגעהויערע אויפגאבען צו ערפילען און דער גרויסער טייל פון יודישען פאלק וועלכער שטעהט נאך פאסיוו, מוז פערשטעהן די היסטארישע שליחות פון איצטיגען דור און פערוואנדלען די געגעבענע מעגליכקייטען אין קאנקרעטע מעשים פאר'ן אויפבוי פון דער יודישער נאציאנאלער היים, פון דער יודישער מלוכה.

אנהויב פון קרן-היסוד-קאמפיין אין לאדז

ה' קאלאדני צוריקגעקומען — דיכטער ל. יפה קומט קיין לאדז

אין צוזאמענהאנג מיט דער פראקלאמירונג פון גרויסען קרן-היסוד קאמפיין אין פוילען איז לעצטענס געקומען קיין ווארשא דער הויפט-דירעקטאר פון קרן-היסוד אין ירושלים, דיכטער לייב יפה מיט א דעלעגאציע פון אנגעזעהענע נאציאנאלע טוער.

גלייכצייטיג איז צוריקגעקומען קיין לאדז דער דעלעגירטער פון קרן-היסוד דירעקטאריום אין ירושלים ה' אשר קאלאדני, וועלכער וועט דא אויך הייאהר אנפיהרען מיט דער קרן-היסוד-אקציע.

היינטיגען זונטאג 12 א זייגער פארמיטאג קומט שוין פאר די ערשטע זיצונג פון די היגע אנגעזענסטע קרן-היסוד עסקנים מיט דער בעטייליגונג פון ה' קאלאדני.

דער לאדזער קרן-היסוד קאמיטעט מאכט אויך שוין די הכנות צום פייערליכען קבלת-פנים, וואס וועט איינגעארדענט ווערען לכבוד דיכטער לייב יפה, צו זיין אנקומען קיין לאדז דעם 20-טען ה. י. מיט דער בעטייליגונג פון חשוב'ן גאסט וועט דעמזעלבען טאג פארקומען א גרויסע ארץ-ישראל אקאדעמיע אין פילהארמאניע-זאל.

א ליד לכבוד קאנסול מאקס קאהן

כאטש כ'שרייב פאר פילע לויב-געזאנגען
און לידער שעהנע אלערליי,
צו מאקס קאהן, דעם יונגען קאנסול
קיינער גלייכט זיך נישט פון זיי.

יא רבותי, אונזער קאנסול
וואקסט אלץ העכער, העכער, גרויס,
זיינע פיינע מעשים-טובים
שיינען ווי די שענסטע רויז.

ס'איז ביי איהם אצינד א יום-טוב,
ס'איז קיין חלום, נאר ס'איז וואהר,
אויסגעקליבען אלס סענאטאר
איז זיין שווער פראפעסאר שאר

און נישט ווייט איז שוין די צוקונפט,
ווען דער קאנסול קאהן, דער כוואט,
וועט פון לאדז זיין אונזער פאסטעל
צי אין סיים, צי אין סענאט.

ער האט פארט די גרעסטע מעלות
און א הארץ, ווי א ברילאנט,
פאר א דעמאקראט א גרויסען
איז ער שוין פון לאנג בעקאנט.

און א יוד איז ער א הייסער
האלט פון אלטען מנהג אויך,
און זאגאר א ספר-תורה
האט ער שוין געשריבען אויך.

בענשען יודען איהם פון ווידזעוו
און פון אלע עקען שטאט,
ווייל ער שטיצט אלע בעדריקטע
און ער האט אין הארצען גאט.

און א זוהן איז ער א ליבער,
ווען מען גיט זיך א דערמאהן,
זעלטען ווער עס שעצט זיין מאמע,
ווי דער קאנסול הער מאקס קאהן

און דעריבער ליבע יודען,
וויסען זאלט איהר פון היינט-אן,
אז דער שענסטער לאדזער בירגער
איז דער קאנסול הער מאקס קאהן

גראף סאלי.

אפטייקען.

היינטיגע נאכט - דיזשורען

היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען:

קאפראווסקי (נאוואמיעיסקא 15), טראווקאווסקי (בזשעזשינסקא 56), ראזענבלום (שרודמיעיסקא 21), בארטאשעווסקי (פעטריקאווער 95), סקווארטשינסקי (קאנטנא 54), ל. טשינסקי (ראקיטישינער 53).

גענעראל-פערזאמלונג

פון לאדזער פרייוויליגע פייערלעשער

(א) דעם 16 ד. ח. וועט אין לאקאל פון 11 ליסטאפאדא 4 פארקומען א גענעראל-פערזאמלונג פון די לאדזער פרייוויליגע פייערלעשער.

שטורמדיגע צייטען

ראמאן

22

דער געהיים-אגענט האט בעשלאסען וואס שנעלער פון דאנען זיך אפצוטראגען און איבערגעבען קיין גראזני די וויכטיגע ידיעה וועגען סעלים-כאנס איבערנעכטיגען אין אאול אלדא, ער האט דעריבער א זאג געטון:

— נו, מ'וועט געהען, כ'דארף נאך היינט זיין אין מיין אאול.

ביידע פרויען האבען גארנישט געענטפערט, דער געהיים-אגענט האט זיך געפיהלט שלעכט. ער האט בעמערקט, אז ביידע פרויען קוקען איצט אויף איהם מיט אונצוטרוי־

— נו, זייט מיר געזונט און שטארק, באבעשי, איך וועל נאך היינט אין אווענד זיי קאין אלדא, עס קאן זיין, אז מיר וועלען זיך נאך בעגעגענען...

די ביידע פרויען האבען אלץ געשוויגען, ווי זיי וואלטען שוין וואס שנעלער געוואלט פטור ווערען פון דעם פרעמדען טשעטשעניעץ.

ווען דער געהיים-אגענט איז אוועק זענען ביידע פרויען תיכף אריין אין שטוב און דאס איינקעל האט זיך געווארפען מיט כעס אויף דער באבען:

— שטענדיג האסטו ליב צו פלאפלען איבעריגע רייד!.. דער טשעטשעניעץ זעהט מיר אויס זעהר פערדעכטיג, ער געפעלט מיר שטארק נישט, און דו דערצעהלסט, וואו סעלים-כאן וועט די נאכט שלאפען! איך שרעק מיך שטארק, צי דאס איז נישט קיין מסור...

— א טשעטשעניעץ א מסור? — האט די אלטע זיך געוואונדערט, — נישטא אזעלכע ביי אונז, — און באלד האט זי זיך געגומען פערענטפערען: — איך האב געזעהען — דער מענש רעדט אזוי איידעל אזוי פיין, בין איך געווען זיכער, אז ער איז אנ'אייגענער... און עס קאן זיין, אז ער איז אנ'אייגענער, אז דיין חשד איז נישט קיין ריכטיגער...

— באבע, — האט דאס מיידעל אויסגערופען — ווען ער וואלט געקענט אימיצען פון סעלים-כאנס מענשען, וואלט ער געוואוסט, אז סעלים-כאנס פרוי רופען אלע „די שעהנע דזשעאידא“. דער דאזיגער

טשעטשעניעץ איז אדער א פוסטער בעריהמער, אדער א שפיאן!

נאכאמאל, באבע זאג איך דיר אן, אז דו זאלסט פאר קיין פרעמדען מענשען נישט רעדען קיין איבעריגע רייד.

און אין דער צייט ווען די באבע מיט'ן אייניקעל האבען זיך אזוי שטארק געאמפערט וועגען דעם ווער עס איז געווען דער פרעמדער טשעטשעניעץ,

— אין דערזעלבער צייט איז דער געהיים-אגענט מעהר געלאפען ווי געגאנגען קיין גראזני. ער האט וואס צום שנעלסטען געוואלט איבערגעבען די אויסערגעוועהנליך וויכטיגע ידיעה, אז סעלים-כאן וועט די נאכט שלאפען אין דארף אלדא.

דער געהיים-אגענט איז א פערוויסטער און פערסאפעטער אריינגעפאלען אין קאנצעלאריע פון פאליצמייסטער און איבערגעגעבען די ידיעה. באלד האט דער פאליצמייסטער אנגעקלונגען צום פאלקאווניק פון 82-טען דאגעסטאנער פאלק, פולקאווניק בעקאוו:

— סעלים-כאן וועט היינטיגע נאכט נעכטיגען אין אאול אלדא. רינגעלט ביינאכט ארום דאס דארף.

— פון וואנען האט איהר בעקומען די ידיעה?

— האט בעקאוו געפרעגט:

דער פאליצמייסטער האט איהם געגעבען איבער געגעבען וואס דער אגענט האט דערצעהלט.

אזוי ווי מיט'ן פערפאלגען סעלים-כאנ'ען האט זיך איצט פערנומען אויסשליסליך דאס מיליטער, האט פאלקאווניק בעקאוו איינגעלאדען צו זיך אלע אפיצירען וואס האבען זיך געפונען אין גראזני, כדי אויסצואַרבייטען א פלאן וועגען דער ביינאכטיגער בעלאגערונג פון דארף אלדא, וואו סעלים-כאן האט געדארפט איבערנעכטיגען.

די בעראטונג האט געדויערט עטליכע שעה.

די סאלדאטען זענען געווען אין פולער קריגס-בעוואפענונג, ווי זיי יאלטען מארשירט צום שלאכטפעלד... די שטימונג איז געווען אנ'ערנסטע. די ריטמישע טריט פון די סאלדאטען אין דער פינס-טערע' נאכט האבען מיט א געהיימנישפולען ווידערקול אבגעקלונגען אין די בערג. קיינער פון זיי האט נישט געוואוסט, וואוהין זיי מארשירען. עטליכע האבען געפרובירט ארויסזאגען א מיינונג:

— אפשר איז אויסגעבראכען א מלחמה מיט טערקיי?...

די אפיצירען זענען געגאנגען שווייגענדיג. מען האט פריהער געהאט אנגעזאגט די סאלדאטען, אז זיי זאלען זיך בשעת'ן מארש פערהאלטען זעהר שטיל און רוהיג.

אט איז שוין באלד דער אאול אלאד. די הייזלעך פון דארף ליגען צוגעטוליעט איינס צום אנדערען. ארום איז שטיל. עס דוכט זיך, ווי די נאכט אליין האט איינגעהאלטען דעם אטעם.

אט באלד דארף זיך אנהויבען די בעלאגערונג. אט באלד וועט די גאנצע ריזיגע מחנה מיליטער זיך דארפען ווארפען אויפ'ן שרעקליכען שונא — סעלים-כאן...

און וואס מעהר די אפיצירען דערנעהנטערען זיך צום דארף, אלץ האסטיגער קלאפט ביי זיי דאס הארץ...

— שטעהן בלייבען! — הערט זיך פלוצלונג א שטילע קאמאנדע און דאס מיליטער בלייבט האסטיג שטעהן...

קאפיטעל 25

די בעפעהלען האט ארויסגעגעבען פאלקאוו־יק בעקאוו, וואס האט אליין אנגעפיהרט די בעלאגערונג.

— ארומרינגלען דאס דארף אלדא פון אלע זייטען! — איז געווען דער ערשטער בעפעהל.

ארום דעם דארף האט זיך געבילדעט א קייט פון סאלדאטען.

אלע בעפעהלען זענען אויסגעפיהרט געווארען מיט דער גרעסטער פארזיכטיגקייט און שטילקייט, כדי נישט אויפצוועקען דאס דארף, וואס איז געווען פערזונקען אין טיפען שלאף.

דער פאלקאווניק בעקאוו, אנ'אלטער אויסגעפרובטער מיליטער-מאן, איז געווען זיכער, אז אויב ס'איז אמת די ידעה וואס עס האט געבראכט דער געהיים-אגענט, אז סעלים-כאן נעכטיגט היינטיגע נאכט אין דארף אלדא, דאן וועט מען סעלים-כאנ'ען איצט זיכער פאנגען. דורך די דאפעלטע קארדאנען מיליטער און קאזאקען וואלט אפילו דער טייפעל זיך נישט געקאנט ארויסרייסען.

און בעקאוו האט ארויסגעגעבען א בעפעהל:

— צוויי עסקאדראנען סאלדאטען זאלען אריינרייט'ען אין דארף פון אלע פיר זייטען גלייכצייטיג! בעוועגען זיך פאמעליך און מיט דער גרעסטער שטילקייט! נישט רויכערען, נישט רעדען, זיין פארזיכטיג ביז גאר!

די קאזאקען האבען ארומגעבונדען די קאפיטעס פון די פערד מיט שמאטעס, כדי ס'זאל זיך נישט הערען דער מינדעסטער געראיש. מיט אנ'איינגעהאלטענעם אטעם, האלטענדיג פעסט די לייצעס פון די פערד, האבען די קאזאקען אנגעהויבען אריינרייטען פון אלע פיר זייטען אין דארף אריין.

ארום און ארום האט געהערשט א טויטע שטילקייט און דאס געדיכטע פינסטערניש האט נאך פערשטארקט די שטילקייט און רוה, וואס האט זיך אויסגעשפרייט איבער דעם שלאפענדען אאול.

ווען די קאזאקען האבען שוין געהאט ארומגערינגעלט פון אלע זייטען די פיר-און פערציג כאטעס פון דארף, האט דער פולקאווניק בעקאוו בעפוילען ארויסצולאזען א ראקעטע (פייערווערק) וואס זאל בעלויכטען דעם גאנצען אאול.

א סעקונדע — און דאס גאנצע דארף האט זיך איינגעטונקען אין א בלענדענדיגער ליכטיגקייט! דערנאך איז אלץ ווידער פערזונקען געווארען אין א געדיכטער פינסטערניש.

נאכדעם האבען זיך די סאלדאטען אויסגעשטעלט אין א גרויסען ראד, גרייט צו שיסען יעדען איינעם, וואס וועט ארויסלויפען פון דארף.

איצט, ווען די קאזאקען האבען זיך שוין געפונען הארט נעבען די כאטעס, האט מען גענומען אנהויבען צו שיסען, כדי ארויסצוואַרען סעלים-כאנ'ען פון דער כאלופע, אין וועלכער ער האט געשלאפען.

ביים אויפכאפען זיך וואלט סעלים-כאן געפרובט אנטלויפען, נישט וויסענדיג, אז ער איז ארומגערינגעלט. מען וואלט איהם דאן זעהר לייכט געקאנט כאפען.

ווידער האט א בליץ געטון א ראקעטע. באלד דערנאך האט איין גרופע קאזאקען אויפגעשאסען אין דער לופטען.

די שיסעריי האט צוערשט אויפגעוועקט דרימעלדיגע הינט. ס'האט זיך דערהערט א שרעקליכער בילעריי פון אלע זייטען. (פארטזעצונג קומט)

גרויסער פראצעס וועגען די שבועות'דיגע געשעהענישען אין גראדנא

צווייטער טאג

דער צווייטער טאג פון פראצעס האט זיך אנגע־הויבען מיטן פערהער פון דעם עדות וואיציק — אנ' אגענט פון אויספארשונגס אמט.

דער עדות שילדערט גענוי ווי אזוי פאנאסיוק, קאזלאווסקי, זיגמאנסקי, זשוקאווסקי, מארצינטשוק האבען גהעצט צו גיין שלאגען יודען און אויך אליין געבראכען שויבען און געשלאגען דורכגייער.

ווען דער סטודענט סוגאק האט אויסגעשטעלט דעם המון און גערופען גיין אין שטאט גארטען אויף א מיטינג, האט פאנאסיוק א געשריי געטון: חברים, דאס איז א פראוואקאציע, מען נארט אונז, כדי אונז איבערצוגעבען אין די הענד פון דער פאליציי.

אויף בריגידסקא איז דער המון געווען אזוי צע־יושעט אז מ'האט געווארפען מיט א שטיין אין א יודישער פרוי מיט א קליין קינד אויפן האנט. צום גליק האט דער שטיין נישט געטראפען אין קינד; מארצינטשוק האט האַרט געשלאגען א פרוי, ווען דער עדות האט איהם געוואלט פערהאלטען, האט ער פון עמיצען בעקומען פון הינטען א קלאפ אין פלייצע מיט א שטעקען; מארצינטשוק איז דאן אנטלאפען און ערשט דעם 13טען יוני האט ער איהם דערקענט און פערהאלטען אויף באטארי פלאץ.

אויף קאליוצינסקא האט „געארבייט" א גרופע פון א 40 מאן; דער עדות האט בעמערקט, אז איינער איז אפגעשטאנען; ווען ער איז צו איהם צוגעלאפען, האט יענער א ווארף געטון אנ'אייזערנעם לאם; די הענט זענען ביי איהם געווען פערבלוטיגט; ער האט זיך נישט געלאזט ארעסטירען, שרייענדיג: — „א־וועק פון מיר! חברים, שלאגט מיך אפ!" ערשט ווען דער עדות האט ארויסגעכאפט א רעוואלווער, איז איהם געלונגען דעם פערשוין צו ארעסטירען; דאס איז געווען אלעשטשיק.

פארזיצער: פון וואנען ווייסט איהר, אז דער המון איז געווען געשטימט נאר געגען יודען! מ'האט דאך געבראכען שויבען אויך ביי קריסטען.

עדות: — יא. ס'זענען געווען אזוינע פאלען. א־בער די עקסצעסען זענען געווען דאס רוב געווענדעט געגען יודען.

אדוו. רוטען: — צי האט מען פאר דער לוויה נישט פאראויסגעזעהען אין פאליציי די שטימונגען פון המון ?

עדות: דאס ווייס איך נישט; די גאנצע וואך בעת דער לוויה איז בעשטאנען פון 6 מונדירטע פא־ליציאנטען און 3 אויספ. אגענטען, און אין די עקס־צעסען האבען זיך בעטייליגט א זעקס־זיבען הונדערט מאן.

אדוו. דאנילאוויטש פרובט כאפען דעם עדות ביי א סתירה: — בעת דער אויספארשונג האט ער געזאגט. אז פאנאסיוק האט געשריען „נידער מיט יודען" (פרעטש זשידאמי) און איצט זאגט ער אז „שלאגט יודען"; אדוו. דאנילאוויטש מיינט, אז ס'איז א גרויסער אונטערשיד...

אויף די פראגען פון פראקוראר שטעלט ער פעסט אז די הויפט שולדיגע זענען פאנאסיוק און קאזלאוו סקי און ווייטער נייען — מארצינטשוק, זשוקאוו־סקי און זיגמאנסקי.

אדוו. סאסנאווסקי פרעגט דעם עדות, צי ער ווייס, אין וועלכע בעדינגונגען 3 מארציקאנצער יו־דען האבען דערהרגעט דעם קריסט מארקאווסקי?

עדות: — כ'ווייס נישט.

אדוו. פירסטענבערג: — צי ווייסט איהר אפשר ווער האט דערהרגעט דעם יוד ליפסקין אויף מעט־טשאנסקא גאס, יודען צי קריסטען ?

עדות: — כ'ווייס נישט.

דער עדות טאמאשעווסקי אנ'אגענט פון אויס־פארשונגס אמט האט געזעהן ווי דער המון האט אוים געזעצט שויבען אבער דאס איז פארגעקומען אזוי מאמענטאל אז ער האט קיין בעזונדערע בעטייליג־טע נישט בעמערקט.

מיט גרויס שפאנונג ווערען ערווארט די ערקלע רונגען פון דעם סטודענט סוגאק, וועמעס ראל אויפן „צמענטאזש" איז שטארק נישט קלאר; פריהער האט ער געפיהרט דעם המון ,געוואלט רעדען, פאליציי האט איהם נישט געלאזען; ווען פאנאסיוק און קאז־לאווסקי האבען אויפגעהעצט דעם המון, האט זיך צו איהם געווענדעט א פאליציאנט: — „איהר האט אויף זיי אנ'איינפלוס, בערוהיגט זיי"!

האט ער זיך געווענדעט צום המון. אז ס'האט זיך יאך נישט געענדיגט דער טרויער נאך מארשאל פיל־סודסקי און זיי גערופען צום שטאט־גארטען מיט דער אויסרעכנונג, אז מען וועט זיך אין שטאט רו־היג פונאנדערגיין; אבער פאנאסיוק האט צעשטערט דעם פלאן און געהאלפען דערין האט איהם קאזלאוו סקי.

ווען פאליציי האט געוואלט פערהאלטען פאנא־סיוקן, האט דער המון געשריען: — „מיר וועלען נישט לאזען, מיר וועלען איהם אפשלאגען".

חוץ אנטי־יודישע אויסרופען, האט ער געהערט אויך אנטי־מלוכהשע: „זשידאווסקי זשאנד" (יו־דישע רעגירונג), „זאל לעבען א גרויסע פוילען" (די ענדעציע רופט זיך „לאגער פון א גרויסער פוילען")׃ ס'איז מעגליך אז מ'האט אויך געשריען: „לאמיר ראכעווען יודישע געשעפטען".

אדוו. פירסטענבערג שטעלט פעסט דורך א רייה פראגען צום עדות איניגע סענסאציאנעלע פרטים פון נאר וויכטיגער בעדייטונג:

סוגאק איז אויף מארגען פערהאלטען געווארען ביים ספארט פלאץ, וואו ער וואוינט, דארט האט זיך געזאמעלט א המון וועלכען פאליציי האט צעטריבען!

אין ארעסט איז ער געזעסען צוזאמען מיט א גע ויסען ראדזיוואנאוויטש, וועלכער האט איהם דער־ציילט, אז די ארויסטריטען האט אויף א ספעציע־לער פערזאמלונג צוגעגרייט דער קאמענדאנט פון דער ענדעקישער קאמפס - ארגאניזאציע אין גראדנע פוסטעלניק, וועלכער האט געגעבען דעם בעפעהל צו שלאגען יודען, דערזעלבער האט איהם אויך דער־צעהלט אז פארזיצער פון דער ארגאניזאציע איז אדוו. דאנילאוויטש (דער פערטיידיגער אין איצטי־גען פראצעס).

אנדערע ארעסטירטע צוליב די געשעהענישען וואס זענען געזעסען צוזאמען מיט איהם האבען גע־רעדט, אז די רעגירונג האלט זיך ביים ענדערען, דער מלוכה פרעזידענט און גענ. רידז־שמיגלי זענען אוועק אין דעמיסיע און דאסגלייכען.

דער עדות ראדזיוואנאוויטש דרייט מיטן צונג און בעקומט א שארפען פאראוואורף פון פראקוראר; דאס געריכט לייענט זיינע ערקלערונגען בעת דער אויספארשונג; פאר דער לוויה האט ער זיך צונויפ געטראפען מיט יאראשעוויטשן און ראמינטשוקן (מיטן פערברענטען פנים) אין ענדעקישען לאקאל אויף בריגידסקא; דארט איז אויך געווען דער קיאסק אינהאבער לעשטשיק און אנדערע; פון דארטען זע־נען זיי צוזאמען אוועק צו דער לוויה, ווענען א דע־מאנסטראציע האט מען נישט גערעדט.

דער געדאנק פון א דעמאנסטראציע האט, לויט זיין מיינונג, געגעבען שוין אויפן „צמענטאזש" סו־גאק, וועלכער האט פארגעלייגט צו גיין איבער די הויפט־גאסען מיט'ן אויסרוף: „מיר פאדערן יושר".

דעם געשפרעך מיט סינאקן אין ארעסט לייקענט ער.

דער ערשטער יודישער עדות חיה קאפעלמאן האט געזעהען אין פארשטאט ווי קאזלאווסקי האט אנגע־פיהרט מיטן המון וואס האט געבראכען שויבען.

נחום ביאלאסטאצקי האט געזעהען פון באלקאן אויף באטארי גאס ווי זיגמאנסקי (דער פערשוין מיט די באקענבארדען) האט אנגעפיהרט מיטן המון, וואס האט פערניכטעט דעם קיאסק, ווי אויך אויסגעזעצט שויבען; זיגמאנסקי אליין האט צעבראכען א קינדער וועגעלע וואס א יודישע פרוי האט איבערגעלאזען אנטלויפענדיג מיט'ן קינד.

דער שעף פון היגען אויספ. אמט ה' דימינסקי האט פערהאלטען ביים ברעכען שויבען בעלסקין, וועלכער האט געהאלטען אין האנט א אייזערנעם דראנג; בעלסקי האט איהם אנגעהויבען זידלען. האט ער איהם אפגעשיקט אין ארעסט.

אויף א פראגע פון אדוו. דאנילאוויטש שטעלט פעסט דער עדות, אז דערזעהענדיג פאליציי פלעגט דער המון אנטלויפען.

אדוו. רוטען — וויפיל יודען זענען דערהרגעט גע ווארען ?

עדות: אויפ'ן ארט איז קיינער נישט דערהרג'עט געווארען, נאר 2 זענען געשטארבען פון די וואונדען.

— צי זענען געווען רויבערייען ?

— יא, געווען.

פראקוראר: — צי זענען געווען אויך פאלען אז מען האט אויסגעזעצט שויבען, פערניכטעט סחורה אבער נישט גערויבט ?

— יא, אזוינס איז אויך געווען.

— וואס איז געווארען מיט די בנוגע וועלכע מ'־האט פעסטגעשטעלט אז זיי האבען גערויבט ?

— זייערע פראצעסען זענען געווארען איבערגע פשאר. נייבויער, האט ביי מייזלס געשעפט פער האלטען זאיקאן, רודזיאקן און א געוויסען ציור־ציונסקין.

אין פארשטאט האט ער ארום האלב עלף ביי־נאכט פערהאלטען נארייקאן.

בראניסלאווא זאכוואטאוויטש. דער ערשטער „צי ווילער" נישט יודישער עדות מצד דער בעשולדי־גונג, דערצעהלט אז אויף בריגידסקא האט מען אויך ביי איהם אויסגעזעצט 18 שויבען.

אהרן יעזערסקי דערצעהלט, ווי אזוי א המון איז מיט שטיינער אין די הענט ארויסגעלאפען דורך פשעכאדניע אויף דאמיניקאנער גאס.

ווען ער בעצייכענטדעם דאזיגען המון אלס א כו־ליגאנישע באנדע, טוט זיך א שטעל פאנאסיוק און פראטעסטירט געגען דעם ווארט כוליגאנעם; דער פרעזעס בעט דעם עדות אזא ווארט נישט צו גע־ברויכען און ה' יעזערסקי רופט אן ווייטער די כו־ליגאנעם מיטן ווארט „באנדע".

דער עדות דערצעהלט ווי ער האט געהאלפען פער האלטען אלעשטשיקן (א ארבייטער פון הוטע) און איהם געמוסרט וואס ער טרעט ארוים געגען יודען, אינדערצייט ווען סיי ער, סיי זיין טאטע און ברודער לעבען פון יודען; אלעשטשיק האט דערויף געענט־פערט, אז ער האלט פאר א הייליגער זאך צו שלאגען יודען.

מיט ערשטוינונג האט ער געזעהען ווי לאסאטע, וועלכען ער האט געקענט אלס אנשטענדיגען מענשען (פאנאסיוק שרייט אויס: איך פראטעסטיר... אבער דער פרעזעס דראהט איהם ארויסצופיהרען פון זאל) ווארפט זיך שלאגען א יודען וואס האט פערהאלטען א שגץ, וועלכער האט גערויבעוועט; ער האט איהם גע פרובט מוסרן אבער לאסאטע האט געענטפערט: „טרעט אפ זשיד, ווייל דו וועסט אויך קריגען".

אויף די פראגען פון אדוו. פירסטענבערג, ער־קלערט דער עדות, אז חוץ די 2 ערמארדעטע האבען זיך רעגיסטרירט 40 פערוואונדעטע און צעשלאגענע; ס'זענען פאראן אויך פיל, וואס האבען זיך נישט רעגיסטרירט.

ביי פיל ארימע מענשען האט מען פערניכטעט זייערע ארבייטס־ווארשטאטען און די יודישע גזעל שאפט האט זיי געמוזט העלפען.

אין פארשטאט ביי דער פאמיליע האנרעלסמאן האט מען זיך אריינגעריסען אין וואוינונג, געפא־דערט געלד געשלאגען און גערדאהט צו דערהרגע־נען. אויך ביי קאנטאר'ן אויף יאגעלאנסקא האט מען אנגעמאכט א חורבן (אין איין צימער — 30 שטיי־נער!) און געזוכט די יודען זיי צו שלאגען.

דער עדות דערצעהלט, ווי אזוי מ'האט דערהר־געט בערעזאווסקי'ן און בעכער'ן און שילדערט די פאניק־שטימונג, וואס האט בעהערשט די יודישע בעפעלקערונג.

איהם אליין האט מען נישט געטשעפעט, אבער גאנץ אפט פלעגען כוליגאנעם אנווייזען אויף איהם: — אט דעם דארף מען בעזייטיגען".

יודען זענען נאך ער היום אזוי צעשראקען אז אפילו איצט האט מען נאך מורא צו דערציילען טא־מער וועלען זיך די כוליגאנעם אן זיי נוקם זיין.

אדוו. סאסנאווסקי פרעגט, צי יודען האבען אר־גאניזירט א זעלבסטשוץ ?

— ניין, דאס איז נישט ריכטיג.

אדוו. סיניעוויטש פרעגט, צי אויף דאמיניקא־נער האט מען פון א באלקאן געווארפען א וואזאן אויפן המון ?

—איך ווייס נישט דערפון, אבער איך ערקלער אז ווען עמיץ וואלט געווארפען אין מיר א שטיין וואלט איך אויף איהם געשאסען.

פשאר. קופטשאק בעשטעטיגט די שולד פון אלעשטשיקן און לאסאטען.

פשאר. אוסיק האט פערהאלטען לאסאטען, ווען ער האט געהאלטען א יודען פאר די האר; היות דער המון האט איהם געוואלט אפשלאגען און לאסאטע אליין האט געשריען: — כ'בין א בעאמטער לאזט מיר שלאגען א יודען! — האט ער איהם אוועקגע־שלעפט ביזן טויער פון סטאראסטווע און פון דארט אויף א דראזשקע אין קאגיסאריאט.

יצחק לייפונסקי דערצעהלט, ווי אזוי מען איז איהם בעפאלען אויף מאסטאווא גאס, דערלאנגט מיט א מעסער פון הינטען און מיט אנ'אייזען איבערן קאפ; ער איז אומגעפאלען א בעגאסענער מיט בלוט; דער אנפאלער איז געווען יאראשעוויטש, וועלכען ער האט פאלענדיג א כאפ געטון פאר'ן פוס און גע־האלטען, ביז ס'איז אנגעקומען דער פאליציאנט ביאלי; נאך ביז איצט האט ער זיך נישט אינגאנצען אויסגעהיילט פון די וואונדען.

דער פאליצ. ביאלי בעשטעטיגט דאסזעלבע.

פייוועל קלעמפנער דערצעהלט אז יאראשעוויטש בראש פון א באנדע האט אין זייער הויז אויף נאפא לעאנער אויסגעזעצט די שויבען מיט שטיינער.

גאטליב לעווין א שניידער ארבייטער: — אין פארשטאט האט מען איהם פערוואונדעט מיט שטיי־נער; ער איז געלעגען אין שפיטאל און ס'האט גע־דויערט 3 חדשים ביז ער איז געזונט געווארען.

שלמה פאזניאק — ער איז שווער צעשטאכען גע ווארען מיט מעסערם ביי דער דיקטען פאבריק וואו ער ארבייט; ער איז געווען געפעהרליך קראנק.

לייב בוטשינסקי — ער האט זיך בעהאלטען אין טויער פון סטאראסטווע.

יעקב ראדונסקי, וועמענס קיאסק אויף סלאבאד קע מ'האט חרוב געמאכט און איהם אליין צעממיתט מיט שטיינער און מעסערם, דערקענט מארצינטשוקן אלס דעם וואס האט איהם געשלאגען.

משה שמוקלער — דורכן שוי פענסטער פון זיין פרוכט געשעפט האט מען אריינגעווארפען אזש 35 שטיינער; א העלפט סחורה האט מען פערניכטעט, א העלפט צעראבירט.

דערויף איז פערענדיגט געווארען דער פערהער פון די 40 עדות מצד דער בעשולדיגונג.

„אפעראציע־באזע פאר'ן וועלט־יודענטום"

ביליזע חלומות פון ענדעקישען ארגאן

דער נעכטיגער „דזענניק נאראדאווי" איז ארוים מיט א אלארם־ארטיקעל אונטערן קעפעל „די אפע־ראציע באזע פון יודענטום". ס'האנדעלט זיך נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי אין דעם אז „גדיניען ווערט די אפעראציע באזע פון וועלט יודענטום". די יודען ווילען פון איהר מאכען דאס „אדעם פון צפון". וועגען דעם זאגען עדות פאקטען. עם רע־דען וועגען דעם די דעקלאראציעס פון פוילישען יו־דענטום, וואס שפילען אנאנגעזעהענע ראלע אין דער אלוועלטליכער יודישער פאליטיק".

ווייטער ציטירט דער ענדעקישער ארגאן דעם „קוריער פאזנאנסקי" וועגען דער „פערייודישונג" פון גדיניע. די צייטונג בעקלאגט זיך אז אויף 5 פוילישע עקספעדיציע אונטערנעהמונגען געפינען זיך 9 יודישע, און די צייטונג ווייסט אפילו אנצוגעבען די „ריכטיגע" סיבה פארוואס דאס איז אזוי —

„פון די 9 יודישע קאנצעסיעס אויף עקספעדי־ציע אונטערנעהמונגען זענען 5 ערטיילט געווארען אין דער צייט פון אמטירען פון האנדעלס מיניסטער רייכמאן, די פארט עקספעדיציע איז שוין גענוג אויס־געבויט. נייע אונטערנעהמונגען קענען ארבייטען נאר אויפן חשבון פון דער פערקלענערונג פון די אומזא־צען פון די שוין עקזיסטירענדע. נישט קוקענדיג אויף דעם לאזט מען אריין יודען און מען שאפט א קאנקורענץ די שוין עקזיסטירענדע, עס זענען אפילו געווען פאלען ווען מען האט אוועקגענומען קאנצע־סיעס ביי פאליאקען".

ווייטער ברענגט די צייטונג, נאכן „קוריער פאז־נאנסקי". אז לויט די רעגיסטרען פון די גדיניער רע־יענטען, געפינען זיך 60 פראצענט פון די בוי פלע צער אין יודישע הענד. — אזוי ארום ווערען געלעגט פונדאמענטען פאר דער ענטוויקלונג פון יודישע אונ טערנעהמונגען און יודישען בעזיץ אין דער פוילי שער פארט־שטאט, דער כוח פון יודישען עלעמענט אין גדיניער האנדעל וואקסט אונאויפהערליך וואס ווערט פערלייכטערט דורכ'ן פאקט פון דעם פער־יודישטען האנדעל אין פוילען.

יודען פרעטענדירען אויך אויף בעשעפטיגונג ביים איבערלאדענען אין פארט וואס וואלט גלייך געווען דעם ארויסשטויסען פון א געהעריגער צאהל פוילי־שע ארבייטער. אין איצטיגען מאמענט האבען שוין יודען יאן גדיניע 13 לאקאלען פון פערשידענע געזעל שאפטליכע, ווירטשאפטליכע און אידעאישע ארגא־ניזאציעס, און וואס עס פעררדינט אויף אויפמערק־זאמקייט — כמעט אלע שטעהען זיי אונטערן ציו־ניסטישען פאהן".

און בכדי צו בעשטעטיגען איהר „בעגרינדעטע" מורא, אז יודען פלאנעווען צו פערכאפען פוילען, ציטירט דער ארגאן פון די פוילישע אנטיסעמיטען ציטאטען פון פראפעסאר שאר, דר. טהאן און הרב לעווין, וואס זענען ביי פערשידענע געלעגענהייטען געשריבען אדער גערעדט געווארען און די צייטונג פערענדיגט:

„פוילען איז שוין לאנג דאס געביט אויף וועל־כען די יודען קאנצענטרירען זייערע כוחות און אויף וועלכען זיי בעמיהען זיך צו פערפעסטיגען אין פערגרונטעוועז.

דער אנטי יודישער היטלער־קורס, דאס ארויס־שטויסען יודען פון דייטשלאנד און דאנציג, דאס אי־בערנעהמען פון די אונטערנעהמונגען און דאס צו־נעהמען פון זיי די יסודות פון עקזיסטענץ — האט גורם געווען אז זיי זאלען ווענדען זייער אויפמערק־זאמקייט אויף גדיניע אלס דער צענטער פון האנדעל מעבר לים און אלס א אויספאל טויער פאר די יו־דישע וועלט־פלענער.

די פוילישע געזעלשאפט מוז זיין אויף דער וואך און קעמפען מיט דער יודישער פערפלייצונג פון גדיניען".

און די צייטונג פערענדיגט: „א גרויסע אויפגא־בע האט דא די מלוכה פאליטיק, עס וועט קומען א צייט ווען זי וועט ערפילען איהר אויפגאבע און אונ־טערשניידען די חוצפהדיגע יודישע פרעטענציעס צו מאכען פון גדיניען א אפעראציע באזע פארן וועלט־יודענטום".

מאראל און שטייערן

צו דעם קאפיטעל „מאראל און ביוראקראטיע“ האט די דיסקוסיע וועגען די פולמאכטען פאר דער רעגירונג, וועלכע איז די וואך פארגעקומען אין דער סענאט־קאמיסיע און אויפ׳ן פלענום פון סענאט, געליפערט א גאנץ אינטערעסאנטען פאקטישען מא־טעריאל.

קודם כל האט מען זיך שטארק בעקלאגט אויף דער טעטיגקייט פון דער שטייער־מאכט, ווי דער שטייגער איז. און ס׳איז גאנץ פערשטענדליך: מיט דער דאזיגער מאכט קומט די בעפעלקערונג אמעהרסטען אין בעריהרונג, און נישט איין סענא־טאר אדער דעפוטאט האט שוין אין זיין אייגענער פערזאן געהאט אדורכצומאכען דאס ביטערע צרות פון א געוועהנליכען בשר ודם א שטייער־צאהלער. וועגען דער דאזיגער מאכט איז באמת דא וואס צו דערצעהלען. מ׳קען דא דערצעהלען „טויזענד און איין נאכט“, ווי מ׳זאגט. סענאטאר מאריאן מאלי־נאווסקי צ. ב. האט אין דער סענאט־קאמיסיע אי־בערגעגעבען א פאר זעהר כאראקטעריסטישע און טשיקאווע ביישפילען וועגען דער טעטיגקייט פון די סעקוועסטראטארס און פון די פינאנץ־אמטען, וואס מאהנען איין די שטייערען, דאס איז אבער נאר א טראפען אין ים. דאס זענען געווען נאר עטליכע ביישפילען פון הונדערטער אנדערע, א סך טשיקאווערע און ביז גאר אויסטערלישע, וואס אז מען זאל זיי רעגעלמעסיג פערעגיסטרירען און לויט בעשטימטע וויסענשאפטליכע פרינציפען סיס־טעמאטיזירען און בעארבייטען וואלט ארויסגעקו־מען א אינטערעסאנט ווערק, א סאציאל־פסיכאלא־גישע ארבייט, וועלכער מ׳וואלט געקענט געבען דעם טיטול „ביוראקראטישע מאראל“, אדער ריכ־טיגער „די מאראליטעט אונטער דער הערשאפט פון דער ביוראקראטיע.

איבריגענס איז שוין די דאזיגע טעמא „די מאראליטעט אונטער׳ן רעזשים פון דער ביוראק־ראטיע“ וויסענשאפטליך אויסגענוצט געווארען, און גראדע זעהר גרינדליך און שארפזיניג. דער בע־וואוסטער פוילישער עקאנאמיסט פראפעסאר אדאם קשיזשאנאווסקי, א שיינדעל פון דער פוילישער עקאנאמישער וויסענשאפט, האט מיט א פאר חדשים צוריק פערעפענטליכט א העכסט אינטערעסאנטע סאציאלאגישע שטודיע אונטער׳ן נאמען „מאדערנע מאראליטעט“ (מאראלנאשטש וטספולטשעסנא“, קרא קא, 1935) — א ווערק, וואס פארדינט די גרעסטע אויפמערקזאמקייט מצד די ברייטעסטע לעזער־קרייזען, הגם אממעהרסטען וואלטען עס געדארפט לייענען די, פאר וועלכע עס איז אייגענטליך בע־שטימט. דאס בוך פערנעהמט זיך נישט מיט דער אונטערזוכונג פון דער מאראל פון דער אזויגע־רופענער מאדערנער געזעלשאפט, ווי מ׳וואלט גע־קענט מיינען לויט דעם אלגעמיינעם טיטול פון דעם ווערק. פראפעסאר קשיזשאנאווסקי יודמעט זיין ווערק אויסשליסליך איינציגע זעהר אקטועלע און אנגעוועהטאגטע פראבלעמען פון אונזער מלוכה לעבען, ער טרעט ארויס אין א אפענעם קאמף גע־גען דער עטאטיזאציע, געגען דער דיקטאטור פון דער ביוראקראטיע, געגען דער צו גרויסער אפו־טרופסות פון דער מלוכה איבער דער בירגערשאפט און געגען נאך אזעלכע אומגעוואונשענע ערשיי־נונגען פון מלוכה־לעבען, וואס נישט נאר זיי ברענ־גען קיין נוצען נישט, נאר זיי זענען גורם א שווע־רען שאדען דעם לאנד, זיי דעמאראליזירען די גע־זעלשאפט און דאס בעאמטענטום.

פראפעסאר ק. האלט, אז דאס 19. יאהרהונ־דערט, דאס יאהרהונדערט פון פרייען האנדעל, פון אינדיווידועלער פרייהייט, פון פארלאמענטאריזם און דעמאקראטיע און פון א פעסט־פונדאמענטירטער גאלד־וואלוטע — איז געווען א אמת׳ע גאלדענע תקופה אויך אין דעם פרט, וואס דער בירגער און זיינע אינטערעסען זענען געשטאנען אויפ׳ן ערשטען פלאן. די מלוכהשע אדמיניסטראציע האט זיך פער־האלטען דורכאויס קארעקט בנוגע דעם בירגער און געזועהן בעשיצען זיינע מאטעריעלע אינטע־רעסען, געדענקענדיג אן דעם כלל, אז דאס וואויל פון גאנצען לאנד הענגט אפ פון דעם וואויל פון יחיד.

היינט ווען פון די אלע דערמאהנטע פרייהייטען איז שוין קיין זכר נישטא, ווען עס עקזיסטירען נאר קאריקאטורען און פאראדיעס אויף פארלאמענטא־ריזם און דעמאקראטיע, און ווירטשאפטליכע פריי־הייט איז א ווארט, וואס מ׳קען געפונען נאר אין א לעקסיקאן, — היינט שארפט מען זיך די מוחות, ווי אזוי אויסצוקלערען אלעמאל עפיס א נייע לאסט, וואס מ׳זאל קענען ארויפלעגען אויפ׳ן בירגער. נייע שטייערן, נייע פאדאטקעס, אפצאהלונגען. עס זענען פערהאן פאדאטקעס, וואס פיגורירען גאר נישט אין בודזשעט, אבער מען מאהנט זיי איין אויף אזא אדער אנ׳אנדער אופן. דאס הייסט דאן: מ׳צאהלט זיי „פרייוויליג“, פאר יעדען עלעמענטאזש וואס מען קויפט אין א בוכהאנדלונג, מוז מען צו־צאהלען 10 גראשען לטובת דעם מלוכה־פאנד אויף צו בויען שולען (דאס הייסט א מין ספעציעלע צוגאב צו „דאבאראווע“) דעם שכר־למוד אין די מיטעל־שולען בעשטימט נישט דער מיניסטער, ווי אמאל, נאר די עלטערען־קאמיטעטען צוזאמען מיט די דירעקטארען, וועלכע נעהמען פון די שילער אויי־סער דעם שכר־למוד צוגאב־אפצאהלונגען פאר פער־שידענע צוועקען.

אלע מאנטאג און דאנערשטאג קומען צו נייע געזעצען, פעראָרדנונגען און פארשריפטען, און דאס איז גורם, אז וואס אמאל פערגרעסערט זיך אלץ מעהר די צאהל פון די בעאמטע. די גרויסע מאסע פארשריפטען און פערארדנונגען און דאס, וואס אלעמאל ענדערען זיי זיך — דאס ברענגט דערצו, אז נישט נאר דער פשוטער בירגער, נאר אפילו די ריכטער און בעאמטע קענען זיך שווער אריענטירען

צו דער דיסקוסיע וועגען די פולמאכטען פאר דער רעגירונג אין סענאט

פון ישעיה אונגער

אין זיי. די לאגע איז אזא, אז דער קליינער בעאמטער איז היינט דער גאנצער מושל בכיפה, דער זעלבסטהערשער, וועלכער דעצידירט איבער דעם גורל פון בירגער, ביי דעם מ׳אהנט ער איין די שטייערן, יענעם מאכט ער שטייער־פריווילעגיעס, דאס טוט ער לויט זיין פערזענליכען איינזעהען, לויט זיין גוטען, פרייען ווילען. ער האט נישט קיין גענוי בעשטימטע דירעקטיווען און האנדעלט דעריבער לויט ווי זיין פערשטאנד דיקטירט איהם. אזוי איז עס אויך מיט די ערלויבנישען אויף אריינ־צופיהרען אדער ארויסצופיהרען סחורה און מיט א סך, א סך אנדערע זאכען. דאס פראטעקציע־סיסטעם איז זעהר ענטוויקעלט, און דער בירגער „אן און פאר זיך“, דאס קליין גרוי׳ מענשעלע, זיין וואויל און זיינע אינטערעסען שפילען א קנאפע ראָל.

פערשטעהט זיך, אז דאס אלץ דעמאראליזירט דאס בעאמטענטום און די בירגערשאפט. ביידע, הן דער בעאמטער און הן דער בירגער, פערלירען סוף כל סוף דעם רעספעקט פאר׳ן געזעץ. און אין דעם אלעם איז, לויט דער מיינונג פון פראפ. קשיזשא־נאווסקי, שולדיג די אלמעכטיגקייט פון דער ביורא־קראטיע, די עטאטיזאציע, און דאס כסדרדיגע „איב־ערוועגירען“ פון דער מלוכה אין די פריוואטע אינטערעסען פון בירגער.

אט דאס אומגעפעהר — מיר האבען דא אין די עטליכע אלגעמיינע קורצע שטריכען קוים געגעבען א בעגריף וועגען איבהאלט פון בוך — איז דאס פראבלעם, מיט וועלכען פראפ. קשיזשאנאווסקי פערנעהמט זיך אין זיין אויסגעצייכענטען ווערק.

* * *

סענאטאר מאריאן מאלינאווסקי האט אין דער סענאט־קאמיסיע געגעבען נאר א פאר אילוסטראצ־יעס צו די אויספיהרונגען פון פראפ. קשיזשאנאוו־סקי. פאר איהם האבען עס שוין אפילו געטון אנ־דערע און א סך אויספיהרליכער. סענ. מאלינאוו־סקי האט געבראכט איינגאנצען א צוויי־דריי ביישפי־לען, בכדי צו בעווייזען, ווי ער האט זיך אויסגע־דריקט, וואס עס טוט זיך אפ אין דעם בעאמטען־אפאראט פון פינאנץ־מיניסטעריום און ווי עס ווע־רען אפטמאל גוטע פעראָרדנונגען פון דער רעגירונג קאליע געמאכט דורך דער אומזיניגקייט אדער ביין־ווילליגקייט פון די בעאמטע.

אבער מערקווירדיג: נישט פראפ. קשיזשא־נאווסקי און נישט סענאטאר מאלינאווסקי האבען זיך נישט געווענדעט צום ריכטיגען מקור, פון וואנען זיי וואלטען געקענט שעפען א שפע פון פאקטישען מאטעריאל פאר זייערע בעווייזען, ווי אפט „עס ווערען קאליע געמאכט די בעסטע כוונות און פער־ארדנונגען פון דער רעגירונג“. זיי וואלטען זיך געדארפט ווענדען צו יודען — און דא וואלטען זיי געפונען מאטעריאל איבער — און איבערגענוג. און וואס פאר א מאטעריאל! — די פאקטען און ביישפילען וואלטען גערעדט פאר זיך אליין, מ׳וואלט זיי גאר פערשפארט דערקלערען און מסביר זיין.

יודען אלס יודען און אלס שטאטישער עלע־מענט האבען דאך אממעהרסטען צו ליידען פון די אלע „אומזיניגקייטען און ביזוויליגקייטען“, פון וועלכע סענאטאר מאלינאווסקי האט גערעדט. די בעציהונג צו יודען מצד די סעקוועסטראטארען און די שטייער־אמטען דערגעהט באמת צו „אומזיניג־קייטען“, וועלכע וואלטען געווען לעכערליך, ווען זיי וואלטען נישט געווען אזוי טרויעריג. דען די דאזיגע „אומזיניגקייטען“ רואינירען הונדערטער און טויזענדער יודישע עקזיסטענצען.

סענ. מאלינאווסקי האט געשילדערט איינציגע קוריאזען: ווי אזוי מ׳האט געמאהנט גרונד־שטייער ביים געוו. פרעמיער מאראטשעווסקי, כאטש ער האט קיינמאל קיין גרונד און באדען נישט געהאט, און ווי אזוי ביי איהם אליין, ביי מ., האט מען אמאל געוואלט לעגען אנ׳ארעסט אויף די שטוב־זאכען דערפאר, ווייל ער זאל זיך „האבען פערנומען מיט׳ן אומלעגאלען פערקויף פון ביער“. און דאן האט ער דערצעהלט, ווי אזוי מ׳האט געמאהנט שטייערן ביי א לובלינער דאקטאר פאר דער צייט, ווען ער האט געדינט ביים מיליטער. באמת הימעל־שרייענדיגע זאכען! —

עס וואלט נאטירליך געווען נאאיוו צו פער־לאנגען פון סענ. מאלינאווסקי, אז ער זאל קענען די ווירטשאפטליכע לאגע פון די יודען אין פוילען און כאטש א מקצת מן המקצת פון די שטייער־קוריאזען, פון וועלכע עס קומט זיי אויס צו ליידען. אבער אלס סענאטאר פון לאדזשער וואיעוואדזטווע וואלט ער אויך געקענט, ווען ער וואלט געוואלט, זיך דערוויסען גאר טשיקאווע זאכען. די לאדזשער סוחרים און קליינהענדלער־פאבריקאנטען און אנדערע יודישע ווירטשאפטליכע אינסטיטוציעס וואלטען איהם צוגעשטעלט אזא מאטעריאל, אז עס וואלט איהם אנגעהויבען — שווינדלען פאר די אויגען. ער וואלט עס אפשר גאר נישט געוואלט גלויבען, וויפיל הונדערטער און טויזענדער פאלען אזעלכע וואלט מען פאר מיט יודישע שטייער־צאהלען, ווי דער פאל מיט׳ן ג. פרעמיער מאראטשעווסקי אדער מיט׳ן לובלינער דאקטאר אדער מיט׳ן „אומלעגאַ־לען ביער־פערקויף“! — ער וואלט נאך שעהנערע זאכען געהערט וועגען דער בעהאנדלונג פון יודישען שטייער־צאהלער, „קוריאזען“, וועלכע וואלטען איהם אויסגעקומען עפיס גאר אויסטערליש און פאנטא־סטיש.

אבער „פון א יודען ברענגט מען קיין ראיה נישט“. מ׳קען האבען דאס שטארקסטע געפיהל פאר מאראל און גערעכטיגקייט — פראפ. קשיזשא־נאווסקי איז אין דעם פאל א גלענצענדער ביישפיל — [illegible] דאך, ווי עס קומט צו יודען הערט אלץ אויף, ווערט מען גאנץ אנדערש, מען געברויכט דאן א צווייפאכיגע מאס: איינע איז בעשטימט פאר א נישט־יודען, די צווייטע — פאר יודען. יודען זענען אלזא ווי פריהער אזוי היינט יוצאים מן הכלל, פון זיי דארף מען נישט רעדען, — ווי מ׳זאל זיך נישט בעגעהען מיט זיי, טוט מען זיי קיין עוולה נישט...

און דאך, אפילו ווען מען רעדט נישט וועגען דעם, פערשווייגען די אלע „אומזיניגקייטען“, פון וועלכע די יודען ליידען אזוי פיל, פערשווייגען די יודישע נויט און איהרע סיבה — לאזט זיך אויף קיין אופן נישט. זיי ווארפען זיך צו שטארק אין די אויגען.

אלע ווייסען היינט, אבסאלוט אלע, ווי טרויע־ריג, ווי שרעקליך טרויעריג עס איז די ווירטשאפט־ליכע לאגע פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען, וועלכע איז איינגעשלאסען צווישען דעם האמער פון איבערמעסיגען עטאטיזם און דער קא־וואדלע פון דער ביוראקראטישער ארויסשטויסונג“, ווי פראפ. שאך האט זיך אויסגעדריקט אין זיין איינ־דרוקספולער רעדע אין סענאט.

און אלע פערשטעהען, אז מען מוז זיי ווי עס איז ארויסנעהמען פון דער געפעהרליכער לאגע צווישען דעם האמער און דער קאוואדלע. אבער ווען און ווי אזוי וועט עס געשעהן?...

דער אייביגער מאנטעל...

(א בינטעל געדאנקען וועגען מלחמה און שלום)

פון אדוו. ז. שטרויר

עס איז דער כאראקטער־שטריך פון אונזער צייט, פון דער העכסט־נערוועזער צייט אין וועלכער מיר לעבען, פון דעם געוואלדיגען טעמפא, אין וועלכען מען האט אונז אריינגעשטויסען.

מיר לעבען מיטן מאמענט, מיט דער רגע.

דאס וואס פאסירט איצט, אין דעם געגעבענעם מאמענט, דאס פערנעהמט אונזער מוח. דאס ציהט אונזער אויפמערקזאמקייט. נישטא קיין צייט אריינ צוקלערען, אריינטראכטען אין דעם וואס וועט זיין, אין דעם וואס קומט נאך.

נישטא ביים היינטיגען טאג קיין ווייטער בליק, קיין פערספעקטיוו אויף שפעטער.

דאס צאפלדיגע, דאס מאמענטאלע בעהערשט פאלקאם אונזער מוח און נשמה.

דער ברוך ד׳ יום יום“ איז שוין א פנים אויס־גערעכענט אויף א צו לאנגע צייט. „כאפ דעם טאג“ האבען געזאגט די רוימער, „כאפ די רגע“ זאגען מיר איצט. פרעגט אייער בעקאנטען וואס פאר א פלע נער ער האט אויף דער צוקונפט. אמאל האט עס דאכט זיך געהייסען א גאנץ נארמאלע פראגע, אויף וועלכער מען האט רוהיג געענטפערט. היינט וועט מען אייך אנקוקען אביסעל פערוואונדערט און דאן מאכען א בטול־בעוועגונג מיט דער האנד: — „ווייס איך וואס, אריינקלערען וואס וועט זיין שפע־טער, גאט זיין דאנק אז מען לעבט איצט“. איהר וועט זאגען עס איז א שלעכטער ביישפיל, די תשובה איז א פועל יוצא פון גאנץ אנדערע בעדינגונגען, פון עקאנאמישע, סאציאלע און אנדערע סבות, א־בער קודם כל איז עס, אונזער נערוועזע פסיכישע צייט־איינשטעלונג: „גנעה, נעהם אריינקלערען אויף שפעטער“.

און עס איז דאך קלאר:

איז דען ביים היינטיגען לעבענס־טעמפא פאראן די צייט, די פרייע רוהיגע צייט — אריינצוקלערען תכלית זאכען, אין דעם וואס וועט זיין?

דורכאויס ניין!

מיר נעהמען אויף די פאקטען אין זייער מאמענ טאלער ערשיינונג און האלטען זיי אין אונזער זכרון אזוי לאנג, ווי לאנג זיי דויערן. מיר אונטערשיידען דען אפטמאל אפילו נישט אין דער וויכטיגקייט פון איין מאמענטאלער ערשיינונג צו דער אנדערער ווייל מיר האבען נישט קיין געדולד אריינצוקלערען אין מהות, אין דעם אינהאלט פון דעם אדער יענעם פאקט. מיר נעהמען זיי אויף ווי זיי געהען און שטע הען אהן פלפול, אהן חקירה ודרישה.

פארדעם פערלירען מיר ביסלעכווייז דאס פער־שטענדניש פאר זאכען וואס האבען נישט נאר א מאמענטאלען ווערט.

דוקא די זאכען, וואס האבען אין זיך א פונק פון נצחיות, ענטהאלטען גאר ווייניג מאטעריאל פאר מא־מענטאלע פייערווערק־עפעקטען.

געווארען א וועלט ווען דער רעקארד פון א שנעל־לויפער אין ספארט, פון א נורמי, דער נצחון פון א באקסער בעער, אדער שמעלינג, בלייבט מעהר אין זכרון פון דער גרויסער מענשען־מאסע אין גאר דער וועלט ווי למשל דער אידעאליסטער פרוב צו פער בינדען די מענשהייט, צו שאפען א שטאאט פון פאן־איראפא, די איניציאטיוו פון א גראף קודענהאווע־קאלערגי.

צי געדענקט עס די מענשהייט? צי געדענקען מיר אין דער פערזענליכקייט וואס שטרעבט צו דעם אידעאלסטען פון אונזערע מענשליכע חלומות, צום חלום פון וועלט־פרידען?

ווי געזאגט, מיר קלערען נישט אריין. מיר פער־טיפען זיך נישט, מיר פערלירען דאס פערשטענדניש פאר דעם אייביגען פאר דעם וואס בלייבט און שטייגט איבער אלע מאמענטאלע עפעקטען.

אגב האבען מיר דאך, היינטיגע מענשען א צו־גרויסע דאזע סקעפטיציזם בכדי צו גלויבען אין איי־ביגע ווערטען.

* * *

גלייכצייטיג מיט די ערשטע הארמאטען שאסען אין אביסיניען — כמעט סימבאליש — איז אראפ פון דער לעבענס־ארענע אייגער פון די פערדינסט־פולסטע פיאנערען פון געדאנק פון וועלטשלום ארטור הענדערסאן, דער פארזיצער פון דער אומ גליקליכער אינטערנאציאנאלער ענטוואפנונגסקאנ פערענץ צוזאמען מיט איהם איז אויף א געוויסע צייט אפגערוקט געווארען די איניציאטיוו אין דעם פרט אויף דעם אינטערנאציאנאלען פארום.

דער געדאנק פון אייביגען פרידען איז נאך נישט אקטועל. עס הערשט נאך אין גאר דער וועלט זיין מאיעסטעט „דער מאמענט“, דער מאמענטאלער נצחון, דער מאמענטאלער נוצען.

מיר זענען נאך ווייט פון דעם „וכתתו חרבותם לאתים והניתותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה“ ווייט, ווייט פון דער אייביגקייט, — אויב מען בענוצט זיך מיט דער לאזונג פון אייביגע ווערטען איז עס נאר א לבוש, א מאנטעל צוצודעקען די אמת׳ע סיבות און מאמענטאלע עפעקטען.

* * *

דערווייל ווערען אין נאמען פון פרידען געפיהרט די פערביסענסטע מלחמות.

אזוי איז עס געווען פון שטענדיג אן.

געגנוג אדורכצובלעטערן א ביסעל געשיכטע, בכדי צו וויסען ווי אזוי מען האט אין נאמען פון וועלט פרידען עראבערט מיט דער שווערד לענדער און מענשען. דער מעכטיגער צירוס אין אלטערטום האט דאך געפיהרט קריג בכדי אונטערצוארדנען די וועלט פון טונקעלהייט טוראן — זיין לאנד פון ליכט — איראן.

די אידעע פון א וועלט־מלוכה ציהט זיך ווי א רויטער פאדים דורך דער געשיכטע פון דער מענש־הייט — אלעקסאנדער מוקדון, די רוימישע צעזא־רען זייערע יורשים אין מיטעלאלטער: די דייטשע קסריים, די קאליפען, איין ליניע, איין אידעע פון א וועלט־מלוכה אהן גרעניצען, אהן שטערונגען, א בריק צווישען די פעלקער.

און די שפעטערדיגע קאלאסאלע האפסבורג־מא־נארכיע און די פערשידענע מלוכה־פלענער וועגען שטאטען־בונד — אלץ פאר דער געוודפ׳טער מענש־הייט, אלץ לויטן כלל: „אז דו ווילסט דעם שלום גרייט צו א קריג“.

* * *

אגין זאך נאר ווערט שטענדיג פערשוויגען — דער נערוו, די הויפט סיבה פון מלחמה־אויסברוך — די וויסענשאפטליכע, עקאנאמישע גענענזאצען, נישט אלץ קאן מען פערדעקען מיט דיפלאמאטישע קאמוניקאטען, נישט תמיד קאן מען פעסטשטעלען, „די פולשטענדיגע געמיינזאמקייט פון די מלוכה־אינ טערעסען“, נישט תמיד קאן מען מיט א זיסער רמזים־שפראך ענטשיידען ברענענדע לעבענס־קאנ־פליקטען און דאן . . . קומט אונפערמיידליך די מלחמה.

* * *

מען מוז איהר אבער געבען א גייסטיגען פרצוף. מען מוז זיין מאיעסטעט „דעם מאמענט“ איינהילען אין א לבוש פון אייביגקייט, אין א פורפור מאנטעל פון אונבעפלעקבארען שטאף.

איהר ווייסט דאך — דער קריג מיט אביסיניען — האט נישט א פנים — לויט די אפיציעלע קאמו־ניקאטען — קיין ווירטשאפטליכען הינטערגרונד, ער איז נישט סתם א מלחמה צוליב אנעקסיע און אימפע ריאליזם — ער איז בעהויכט מיט דער גרויסער איי־ביגער אידעלער מענשען־מיסיע, מיט דער שליחות פון „ציוויליזאציע“, דערהויבען מוז מען גאר דעם צוריקגעשטאנענעם מענש, געבען איהם דעם פרצוף פון קולטור, אויסאיבען אויף איהם דורך שווער און בלוט דעם „צלם אלוקים“. דאס איז דער אייבי־קייטס מאנטעל פון אביסינישען קריג, אין אט דעם לבוש פון הויכער לאזונג און גייסטיגען אינהאלט ווערט איינגעהילט דאס גראנגעל אויף טויט און לע־בען אין די בערג און טאלען פון געשלאסענעם אבי־סיניען, א אלטער מאנטעל אויף א נייער פיגור...

אהן ענדערונגען... אהן שנוים...

„הכל היה, אין חדש תחת השמש“.

פאשיזם און נאציזם

פון לעאָ קעניג

ס'איז כאַראַקטעריסטיש: דער דעת הקהל אין דייטשלאַנד (אויף וויפיל מען קען נאָך רעדען פון אַזאַ זאַך אינם איצטיגען דייטשלאַנד) איז איצט אין סימפּאַטיע מיט דער אָרימער פערגוואַלדעטער אַביסיניע.

נאַטירליך, שטאַמט אָט די סימפּאַטיע הויפּטזעכליך פון דער נאַצישער פּאָליטיק, וועלכע לעגט נאָך אַלץ גרויסע האָפענונגען אויף ענגלישער פריינדשאַפט, אַז ענגלאַנד איז איצט אַזוי שטאַרק פאַר אַביסיניע, און פראַנקרייך קען זיך נאָך אַלץ נישט אָפּזאָגען פון מוסאָלינים פריינדשאַפט, פּאַסט זיך דאָך, ממילא, פאַר דער נאַצישער פרעסע צו סימפּאַטיזירען אויך מיט אַביסיניע און איהר אָפּהענגיגקייט. הגם מוסאָלינים „העלדישקייט", דאַרף זיין טעאָרעטיש און פּסיכאָלאָגיש נאָהענט צו זייער הארצען.

אָבער אָט די איצטיגע דייטשע סימפּאַטיע מיט אַביסיניע ערקלערט זיך אפשר נישט בלויז מיט אויסערליכע פּאָליטישע טעמים, נאָר אויך מיט אינערליכע.

דאָס דייטשע פאָלק, דער דייטשער דעת הקהל טאָר נישט און וואַגט נאָך נישט זיך ארויסצוזאָגען געגען דעם אייגענעם דיקטאַטאָר, קיהלט מען זיך אפשר שטילערהייט, דאָס הארץ, פערדאַמענדיג מוסאָלינים „היטלעריזם".

„מען גראַמבעלט אויף דער שניר און מען מיינט נאָר די שווינגער"...

מען סימפּאַטיזירט מיט אַביסיניע און מען איז געגען מוסאָלינים חוצפה'דיגע אגרעסיע, און אפשר מיינט מען דערביי שטילערהייט צו געבען אָנצוהערענישען, אַז די אייגענע צרה איז אויך נישט איבעריג ליב — אַז היטלערס אגרעסיווע און העלדישע חלומות זענען זיי נישט איבעריג צום הארצען.

עס קאָן זיין: אַ געצווימטער און דערשטיקטער דעת הקהל געפינט מאָדנע אופנים ווי זיך ארויסצעווייזען.

לאָזט מען איהם נישט אריין דורך דער טיר, קריכט ער דורך די פענסטער, דורך די שפּאַרעס, און אפילו דורך אַ שליסעל־לאָך.

ווי צו בערעכטיגען אָט די סימפּאַטיע מיט אַביסיניע, שרייען לעצטענס אָפט היטלערס טעאָרעטיקער און פּובליציסטען, אַז די וועלט מאַכט אַ טעות, ווען זי גלויבט, אַז פאַשיזם און נאַציזם איז איין און די זעלבע זאַך. ניין, זאָגען זיי, נאַציזם און פאַשיזם זענען גאַנץ בעזונדערע „תורות".

אַביסעל זענען זיי אויסען מיט די טענות צו בעווייזען זייער „פיהרערס" גרויסקייט און אָריגינאַליטעט: ניין, זייער פיהרער איז נישט קיין פּלאַגיאַט — מוסאָלינים אַ תּלמיד און נאָכמעהר; אַ ניין, ער איז אַליין דער גרעסטער פילאָזאָף און שטאַאַטסמאַן, און זיין ספר איז איצט זייער „בייער טעסטאַמענט".

אַ שפּאַר ביסעל רעדט אויך דערפון ארוים זייער קראַנקער ראַסען־שאָוויניזם: טאַקע ווי פּאַסט עס פאַר די אויסדערוועהלטע אַריער, די איצטיגע הערשער און אונטערדריקער פונם לאַנד פון פילאָזאָפען און מוזיקער — צו באָרגען אַ פּאָליטישע תורה פון די דעגענערירטע לעטינם — די איטאַליענער.

ניין, זאָגען זיי, נאַציזם און פאַשיזם זענען נישט איין און די זעלבע זאַך.

פאַשיזם איז מוסאָלינים תורה, און נאַציזם איז דעם פיהרערס עקזאַלטירטער חזיון.

און פּאָליטיש איז מען דערמיט אויסען זאָגען די נאַאיווע דייטשען און אויסלענדער, וואָס קענען עס נאָך גלויבען: אַז די נאַצישע פילאָזאָפיע איז פיל פאָלקסטימליכער און אידעאַליסטישער ווי די פאַשיסטישע. און אויך דערפאַר סימפּאַטיזירען זיי, הייסט עס, מיט דער אָרימער אַביסיניע און איהר אונאָפּהענגיגקייט.

די גאַנצע ראַדיקאַלע וועלט גלויבט, אַז פאַשיזם און נאַציזם זענען איין „שוואַרץ יאָהר", אַז דער נאַציזם איז נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי מוסאָלינים פאַשיזם נאָר אָנגעטון אין די שווערע האַמעטענע דייטש־יונקערישע שטיוועל.

קומען אָבער די נאַצישע טעאָרעטיקער און זאָגען, אַז ס'איז נישט די זעלבע זאַך.

זענען זיי די לעצטע, אפשר טאַקע גערעכט.

ווייל פאַשיזם בכלל איז איינע פון די „פילאָזאָפיעס", וואָס זייער גאַנצער איבערצייגענדער כּוח שטעקט טאַקע אין די שטיוועל, וואָס זיי טראָגען.

און אפילו איצט, ווען מוסאָליני האָט ענדליך געוואַגט פּרובען פערווירקליכען זיין „פילאָזאָפיע" און האָט אריינגעמאַרשירט זיגרייך אין אַביסיניע, געגען דעם ווילען פונם פעלקער־בונד — אפילו איצט שטעלען זיך אַ סך פרידליכע אייראָפּעער די זעהר נישט אָנגענעהמע פראַגע:

וואָס וואָלט געווען ווען מוסאָליני איז נישט מוסאָליני, נאָר היטלער?

דאַכט זיך די אייגענע, און דאָך נישט די אייגענע.

אייראָפּע קאָפּעט איצט, צוקוקענדיג ווי די איטאַליענישע פאַשיסטישע אַרמעען האָבען פערכאַפּט אַ שטיק אַביסיניע און צו דער זעלבער צייט פרובט זי זיך פאָרשטעלען וויפיל שרעקליכער און שווערערליכער — מעכטיגער און ברוטאַלער — וועט אויסקוקען אַ נאַצישע אינוואַזיע. מוסאָלינים פאַשיסטישע אַרמעען האָבען זיך שוין גענומען ציוויליזירען אַביסיניע. יעדער ווייסט גאַנץ גוט, אַז דאָס איז מוסאָלינים אַ פּאַזע מעהר כּלפּי חוץ, ווי אַ טובה פאַר די אַביסינישע שקלאַפען.

אָבער מען פרעגט זיך ווען אפילו נישט וועלענדיג: וואָלט היטלער אויך געפונען פאַר נויטיג צו מאַכען אַזאַ פּאַזע פאַר דער ציוויליזירטער מענשהייט?

דער פעלקער־בונד, פאָרשטעהער פון פופציג נאַציאָנען, האָבען שוין ערקלערט, אַז איטאַליע איז אַן אַגרעסאָר און בעשלאָסען אָנצונעהמען עקאָנאָמישע סאַנקציעס געגען איטאַליע. און.... מוסאָליני האָט נאָך נישט פערלאָזט דעם פעלקער־בונד. פרעגט מען זיך: וואָלט אויך היטלער געהאַנדעלט אַזוי ציוויליזירט און עלאַסטיש?

עס קאָן זיין, אַז אין תּוך גענומען איז אַ טעות צו מאַכען אַן אונטערשיד צווישען דעם איטאַליענישען פאַשיזם און דעם דייטשען נאַציזם, עס קאָן אָבער קיין ספק נישט זיין, אַז מוסאָליני אין היטלערס שטיוועל וואָלט ארויסגערופען אַ פיל פיל גרעסערען אַנטאַגאָניזם, ווי ס'איז איצט דער פאַל.

מוסאָליני איז פאָרט ציוויליזירטער — ווי ניט אנסירט דער בעגריף ציוויליזאַציע זאָל נישט זיין — פון נאַציזם.

און נאָך זיכערער איז, אַז מיליאָנען און מיליאָנען אייראָפּעער (אויסער יודען), וועלכע זענען איצט אַזוי שטאַרק פאַר פעלקער־בונד סאַנקציעס געגען איטאַליע, זענען נישט אַזוי אויסען מוסאָלינים אַליין, ווי זיין פיל געפעהרליכערען שאָטען.

די יודען־פראַגע

(זכרונות) • פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

נייע מענשען האָבען זיך אין יענעם פריה־ווינטער (1884) בעוויזען אין וויטעבסק. דאָס איז געווען אַ יוגענט, וואָס האָט זיך דירעקט אָדער אומדירעקט בעטייליגט אין דעם רעוואָלוציאָנערען „נאַראָדנאָוואָלישען" קאַמף, און האָט שוין געהאַט הינטער זיך, ווער אַ גרעסערען, ווער אַ קלענערען, „סטאַזש" אין דער פאָרם פון אַזוי פיל און אַזוי פיל צייט תּפיסה אָדער יאָהרען פון שטעהן אונטער דער אויפזיכט פון דער פּאָליציי. און — מערקווירדיג! קיין איין יוד נישט צווישען זיי, אַלץ רוסען אָדער רוסיפיצירטע פּוילען.

נעהנטער בעקאַנט געוואָרען בין איך מיט אַ פּאָר פון זיי, און די בעקאַנטשאַפט האָט זיך שפּעטער אַנטוויקעלט אין אַ טיפער אינטימער פריינדשאַפט. די פּאָר זענען געווען: אַלעקסאַנדער פּאַמיטש דוכאָוויטש און ניקאָלאַי סעווערינאָוויטש לאַכאָוו, אָריגינעלע פּסיכאָלאָגישע און גייסטיגע פיגורען.

איך געדענק נישט, ווי אַזוי איך בין בעקאַנט געוואָרען מיט דוכאָוויטש'ן. איך געדענק נאָר, אַז גלייך ביי דער ערשטער בעקאַנטשאַפט האָט ער מיך געבעטען, איך זאָל איהם אויסהעלפען אין לייענען דייטשע געלערנטע שריפטען וועגען באָטאַניק, וועלכע ער האָט געשטודירט צוליב זיין דיסערטאַציע פאַר דער אַגראַרישער „פּיעטראָווסקי־ראַזומאָווסקער אַקאַדעמיע" אין מאָסקווע.

דוכאָוויטש האָט גענומען אַן ערנסטען אַנטייל אין יענעם רעוואָלוציאָנערען אויפלעב, וואָס איז פאָרגעקומען צווישען דער מאָסקווער סטודענטשאַפט נאָך דעם פונאַנדערפאַל פון דעם ערשטען עקזעקוטיוו־קאָמיטעט פון דער נאַראָדנאָוואָלישער פּאַרטיי. ער האָט געהערט צו דער צייט און צו דעם קרייז, אין וועלכען אויך גאָץ און מינאָר האָבען אָנגעהויבען זייער רעוואָלוציאָנערע קאַריערע. אויך דער שפּעטער אַזוי טרויעריג־בעריהמט געוואָרענער הויפּט שפּיאָן זובאַטאָוו, האָט פריהער זיך ארומגעדרעהט אין דעמזעלבינגען קרייז.

דער קרייז איז „דורכגעפאַלען". דוכאָוויטשען האָט מען אַרעסטירט, גראָד אין דער צייט, ווען ער האָט געדאַרפט האַלטען זיינע לעצטע עקזאַמענעס בּיים פערענדיגען זיין שטודיום. עס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם גראַד פּאָליטישע פרייהייט אין דעם דעמאָלטיגען צאַריסטישען רוסלאַנד, וואָס מען האָט דוכאָוויטשען דערלויבט צו האַלטען אַ טייל פון זיינע עקזאַמענעס אין דער תּפיסה. ווען די אויספאָרשונג וועגען איהם האָט זיך פערענדיגט, האָט מען איהם ארויסגעשיקט קיין וויטעבסק, אין זיין געבורטס־שטאָט, אונטער דער אויפזיכט פון דער פּאָליציי, וואו ער האָט געדאַרפט וואַרטען אויף זיין משפּט. דער משפּט איז ארוים ערשט אין אַ גרויסער צייט ארום: פערשיקט צו ווערען אין דעם ווייטען, ווייטען צפון־סיביר: קיין אָבדאָרסק.

גלייך נאָך זיין קומען קיין וויטעבסק, האָט ער זיך גענומען פאַר דער וויסענשאַפטליכער דיסערטאַציע.

איך האָב איהם בעדאַרפט אויסהעלפען, דער עיקר אין לייענען מיט איהם און איבערזעצען איהם די דייטשע טעקסטען. אָבער פאַר איינוועגס פלעגען מיר זיך שוין אויך מישב זיין וועגען אַ סך פּרטים פון דעם עקספּערימענט.

פאַר אָט דער בעקאַנטשאַפט און אָט דער אַרבייט בחברותא, בין איך באמת דאַנקבאַר דעם גורל. נישט נאָר האָט זי מיך ארויסגעשלעפּט פון מיין אַבסאָלוטער פעראיינזאַמקייט; נישט נאָר האָט זי מיך שפּעטער ווידער צוגעפיהרט צו דער רוסיש־רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג מיט איהרע פּראָבלעמען, נאָר זי האָט — דורך דער דייטשער פאַך־ליטעראַטור, וואָס מיר האָבען ביידע געשטודירט, — געשאַרפט מיין אריינבליק אין יענער לאַבאָראַטאָריע, וואו עס אַרבייט זיך אוים פּינקטליכע נאַטור־וויסענשאַפט, און געוועקט אין מיר דעם חשק פון צייט צו צייט אריינצובליקען אין אַזוינע לאַבאָראַטאָריעס. אַ דאַנק דעם איז מיין גאַנצער וועלט־באַנעהם דורכגעדרונגען מיט אָט דעם ריין נאַטור־וויסענשאַפטליכען שטריך, וואָס האָט מיך פון זיין זייט געלערנט צו שאַצען די חבלה־לידה פון אַן אמת־וויסענשאַפטליכער פאָרשונג.

דאָס האָט מיר שפּעטער זעהר פיל געהאָלפען פונאַנדערצוקלייבען זיך אין דעם אַזוי אָנגערופענעם „וויסענשאַפטליכען" סאָציאַליזם, ווי אין דעם מאַרקסיזם בכלל.

וועגען אַ וועלכער עס איז געמיינשאַפטליכער רעוואָלוציאָנערער אַרבייט איז אין דער ערשטער צייט ביי אונז קיין איין וואָרט נישט געפאַלען.

אין אָט דעם פּרט בין איך געווען זעהר צוריקגעהאַלטען און פאָרזיכטיג. זינט איך האָב מיך אויפגעהערט צו פיהלען ווי אַ „רוס" און בין געוואָרען אַ יוד, — און נאָר אַ יוד, — איז געבליבען אַזוי ווי העננגען אין דער לופטען די שאלה: „און וואָס איז מיין שייכות צו דער רוסישער רעוואָלוציע?"

די שאלה איז געבליבען הענגען אין דער לופטען ווייל איך האָב נישט געטראַכט וועגען איהר. געטראַכט האָב איך נאָר וועגען אַ ריין לעגאַלער, אויפקלערערישער אַרבייט, ווי אַ יוד צווישען יודען, און דעם גייסט פון דעם געוואונענעם נאַציאָנאַל־פּראָגרעסיווען, נאַטירליך, סאָציאַליסטישען שטאַנדפּונקט.

די בעקאַנטשאַפט מיט דוכאָוויטשען און זיינע נאָהענטסטע פריינד האָבען די שאלה וועגען מיין שייכות צו דער רוסישער רעוואָלוציע געמאַכט אַקטועל. אָבער גראָד דערפאַר האָט זי ארויסגערופען אַ דאָפּעלטע פאָרזיכט אין מיר. די שאלה האָט זיך גענומען פערוואַנדלען אין אַן אַנדערער און אַן ערנסטערער: וואָס האָבען מיר, יודען, צו דערוואַרטען פון דער דאָזיגער רוסישער רעוואָלוציע, — אַ חוץ די פּאָליטישע פרייהייטען, וואָס וועלען אונז געבען די מעגליכקייט צו נעהמען אונזער היסטאָרישען גורל אין אונזערע אייגענע הענט? די בירגערליכע גלייכבערעכטיגונג, נאָך וועלכער עס איז אַזוי להוט דער יודישער סוחר, ער זאָל מעגען פריי האַנדלען אין „ראַסיי"? בין איך אין דער דאָזיגער גלייכבערעכטיגונג באמת פעראינטערעסירט? אויף וואָסזשע אַנדערש האָבען מיר צו האָפען פון איהר, פון דער קומענדיגער רעוואָלוציע?

אויף אָט דער פראַגע האָב איך נאָך נישט געהאַט קיין קלאָרען, זיכערען ענטפער, און דעריבער איז מיין שייכות צו איהר געהאַנגען אין דער לופטען.

דוכאָוויטש האָט מיר געבראַכט אַ גאַנץ פּעקעל אומלעגאַלע ליטעראַטור, אויך דער ערשטער נומער פון דעם „וויעסטניק נאַראָדנאַי וואָלי" איז געווען דערביי — אַ באמת־וויכטיגער היסטאָרישער דאָקומענט. איך האָב די ליטעראַטור דורכגעלייענט, און וועגען די דאָרטען אָנגעריהרטע פּראָבלעמען האָבען מיר דערנאָך געשמועסט. שפּעטער האָט אין די דאָזיגע שמועסען גענומען אַן אַנטייל אויך דוכאָוויטשעס נאָהענטסטער פריינד און חבר, ניקאָלאַי לאַכאָוו, מיט וועמען איך בין שוין אויך געווען זעהר אינטים בעפריינדעט.

פון די דאָזיגע אַלע שמועסען, סיי זאַלבערדריט, סיי זאַלבערנאַנד, — דאָס מיט דעם, דאָס מיט יענעם, — איז פאַר מיר קלאָר געוואָרען סיי מיין אייגענער יודישער פּראָגראַם, סיי די שייכות זיינע צו דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג.

קודם האָב איך איינגעזעהען, אַז די יודישע פאָדערונג פון גלייכע בירגערליכע רעכט, אין וועלכער אַלע יודען זענען געווען אַזוי פערקאָכט, איז פאַר מיר נישט קיין „לאַי דווקא".

איך האָב מיך געפרעגט, אין וועלכע רעכט זענען מיר, יודען, פעראינטערעסירט, אויב מען זאָל געהן מיט דעם גאַנג, אַז אין דעם יודישען הענדלערטום, אין דעם אייביגען יודישען מסחר־וממכר'טום ליגט דער הויפּט־וואָרצעל פון אונזער אינעווייניגסטער נאַציאָנאַלער פערהוויקערטקייט און פון דעם אייביגען אַנטאַגאָניזם צווישען „יוד" און „נישט־יוד"?

מיר דאַרפען האָבען די רעכט אויף אַרבייט, — דער עיקר די רעכט צו בעזיצען ערד און צו בעאַרבייטען זי מיט די אייגענע הענט, און די רעכט אויף אַן אייגענער גייסטיג־פרייער אַנטוויקלונג. די רעכט צו קאָנקורירען מיט די רוסישע סוחרים, מיט „ראַזוואַוויעוון" און „קאָלופּאַיעוון", — אויף אָט די רעכט קאָנען מיר אין גאַנצען מוותּר זיין.

אין פלוג, פאַרוואָס זאָל דאָס נישט זיין די איצטיגע פאָדערונג צו דער צאַרישער רעגירונג? געווים, ווי אַ פאָדערונג, ווי אַן עפענטליכע דערקלערונג פון דער יודישער פּובליציסטיק, וואָלט דאָס געווען זעהר אַן עהרליכער און שעהנער אַקט, אַ פערניכטענדיגער ענטפער דעם אַנטיסעמיטיזם.

לײדער שטעהן צוויי מניעות אויף דעם דאָזיגען וועג. איינמאָל וועט אונזער בורזשואַזע פּובליציסטיק קיינמאָל נישט מסכּים זיין צו בעגנוגענען זיך מיט אַזעלכע רעכט. אויף וואָסער פייער דאַרפען אונזערע באַלעבאַטישע און געבילדעטע קלאַסען האָבען די רעכט אויף אַרבייט און אויף אַן אייגענער גייסטיגער אַנטוויקלונג? זיי דאַרפען האָבען גלייכבערעכטיגונג כּנוסח מערב־אייראָפּע, קודם די פולע רעכט אויף האַנדעל און קאַפּיטאַליסטישער אינדוסטריאַליזמעטום און דערנאָך אויף אַ גייסטיגער אַנטוויקלונג אין דער פרעמד, אין דער רוסישער קולטור, זיי זאָלען קאָנען פערזאָרגען רוסלאַנד נישט נאָר מיט אַדוואָקאַטען און דאָקטוירים, ווי איצטער, נאָר אויך מיט פּראָפעסאָרען, גענעראַלען און מיניסטאָרען.

דאָס איז איינס, און די צווייטע מניעה איז נאָך אַ האַרבערע. אָנגענומען, אונז גיט זיך איין צו געווינען דאָס פאָלק, דעם המון־עם, די גרויסע יודישע אָרימקייט, פאַר אַזאַ ריין־אַרבייטאָרישען, נאַציאָנאַל־קולטורעלען פּראָגראַם. וואָס פאַר אַ שאַנסען זענען דאָ, די רוסישע צאַריסטישע רעגירונג זאָל מסכּים זיין אויף איהם?

נישטאָ אַזעלכע שאַנסען! די רוסישע רעגירונג נויטיגט זיך אין דעם אַנטיסעמיטיזם ווי אין אַ כּלי זיין אין איהר קאַמף אַנטקעגען דעם ליבעראַליזם און דעם סאָציאַליזם. זי דאַרף האָבען אַ שעיר לעזאזל, אויף וועמען אָפּצוּווענדען דעם צאָרן פון דעם פאָלק פון זיך און פון די פּריצים'שע און בורזשואַזע קלאַסען, אויף וועלכע זי שטיצט זיך. זי קאָן נישט זיין פעראינטערעסירט אין דעם אמת'ן, גערעכטען ענטפער אויף דער יודישער פראַגע.

אַזאַ דערקלערונג מצד דער יודישער עפענטליכקייט, ווי איך פערלאַנג זי, וואָלט די רעגירונג אויסגענוצט ווי אַ בעווייז, אַז די יודען זענען זיך אַליין מודה, אַז זיי זענען נאָך ערגערע עקספּלואַטאַטאָרס ווי די ראַזוואַוויעווס און די קאָלופּאַיעווס; אַז זיי, די יודען, פערלאַנגען אַליין מען זאָל זיי האַלטען אין צוים.

פון דער צאַרישער רעגירונג האָבען מיר גאָרנישט נישט צו דערוואַרטען, און אויב אַזוי, בלייבט דאָך טאַקע נישט קיין אַנדער האָפענונג ווי נאָר אויף אַ רעוואָלוציע

אָבער אויף וועלכער רעוואָלוציע? וואָס פאַר אַ כאַראַקטער דאַרף זי טראָגען, זי זאָל קאָנען דינען אויך אונזערע יודישע אינטערעסען, די אינטערעסען פון דער יודישער נאַציאָנאַל־פּראָגרעסיווער ווידערגעבורט?

אין נאכט-ליכט

מאנאלאג

פון משה בראדערזאן

(אין אַ זייטיגען ווינקעל פון אַ נאַכט-לאָקאַל ביי אַ קליינעם טישעל, זיצט די פּאַרטענצערין. אויפן טישעל — אַ פלאַש וויין, צוויי אָנגעפילטע גלעזער, אַנטקעגען איהר — אַ ליידיגער שטוהל, אין דער ריכטונג פון וועלכען זי רעדט. פונקט עמיצער האָלט אויף דעם שטוהל געזעסען).

כאַ-כאַ, ליבּ פּאַטערלאַנר, מעגסט רוהיג זיין:
עס וועט היינט גאָרנישט נישט פּאַסירען,
היינט, נאַריש יונגעלע דו מיין —
היינט וועל איך קיינעם נישט פערפיהרען!
קיינעם... אָבער טאַקע קיינעם נישט!
היינט בין איך דיין — אינגאַנצען דיין!
היינט טאָר מיר קיינער, אויסער דיר, אפילו
מיט אַ בליק —
אפילו אויף אַניאויגענבליק — מען טאָר מיך
נישט בעריהרען!
אַזוי איז'ס יעדער יאָהר אַזוי...
אָפּגעמאַכט... אַזוי אין יעדער יאָהרצייט!

וואָס זאָגסטו?.. כ'הער נישט!.. זאָג העכער!..
דו זאָגסט: שוין 18 יאָהר!
שוין 18 יאָהר אַוועק, ווי דו ביזט טויט...
ווי ביזט געפאַלען אויפן פראָנט...
טאַקע גאַנצע 18 יאָהר — נישקשה אַ מהלך...
און ס'שטימט דער חשבון אויך:
די צייט — זי אַרבּייט פלייסיג —
כ'בין דעמאָלט אַלט געווען שוין 18,
אָן איצטער — 18,
צוזאַמען זעקס און דרייסיג!
נאָר, זעה-נאָר: דויסט זיך נישט געעלטערט
אויף אַ האָר...

אויף אַ טראָפּען נישט..
דו זעהסט נאָר אויס אַביסעל בלאַס...
אַביסעל בלאַסער וואָס-אַ-יאָהר-אין מיינע
אויגען... (זופט פון גלאָז)

לחיים... אָט אַזוי... לחיים, חתן מיינער...
איך האָב זיך אויך נישט שטאַרק געעלטערט:
זעהסט, ברודערל:
עס שטייט די פאַרב אויף מיינע באַקען —
אויף די ליפּען..
און ס'קאָסט נישט טייער...
די פאַרב איז איצט דער ביליגסטער אַרטיקעל
כאַ-כאַ, אַ נישט—מע קנייפּט זיך אין די באַקן
די פאַרב זאָל שטיין...
פערשטייסט—עס קליידט אונז צו דעם פּנים!
(טרינקט)
איצט, זעה איך שמייכלסטו און זאָגסט: אַ
קלאָג צום פּנים..

ניין-ניין... איך האָב זיך נישט בעליידיגט..
ווי פאַלט דיר איין?.. חלילה!
נאָר מיט די האָר איז ערגער —
זיי פאַרב איך נישט...
זיי רייס איך פּשוט אויס...
וואָס זאָגסטו?... כ'הער נישט...
יאָ-יאָ, פערשטייט זיך — נאָר די גרויע...
נאָר די גרויע!
און אויגען — זעהסטו דאָך — איך האָב נאָך
אַלץ דיזעלבּע בלויע...
אַזעלכע פאַר-מלחמה-דיגע אויגען...
אָט אַזוי... ווען ביזט אַ קלוגיטשקער —

וואָלסטו נעהנטער זיך צו מיר געבּויגען...
און טאַקע — שעהם זיך נישט — אַ קוש גע-
טון די אויגען מיינע —— (טרינקט)

דו ביזט שוין ווידער ברוגז..
נו, גוט!.. נו, גוט, זאָל זיין: די אויגען „דיינע"!
אַ נפקא-מינא דיינע-מיינע?.. אודאי דיינע!..
נאָר זיי נישט ברוגז...
וואָס—ווילסט מיר טאַקע נישט אַ קוש טון?..
ווילסט נישט? (ווישט זיך די אויגען)
ביזט אַלץ נאָך אייפערזיכטיג, נאַרעלע?...
נאָך אַלץ?
אַזוי פיל יאָהרען שוין אַוועק —
נאָך אַלץ — דער אייפערזיכטיגער, דער גו-
טער, שטילער בחור,
וואָס ליב געהאַט האָט דווקא קושען אין די
אויגען —
און גלויב מיר, קיינער האָט מיך, אויסער דיר,
אין אויגען נישט געקושט.....

טייערער—דאָס קאָסט אַליין מיר טייערער!
פערשטייסט?...
און ס'איבעריגע — — ? (טרינקט)
דאָס איבעריגע מוז איך דאָך, פערשטייסט,
צוליבּן קינד...
מחמת אונזער וויקטאָרן! (טרינקט)

איך זעה, דו שמייכעלסט — ביזט צופרידען,
עס געפעהלט דיר, וואָס ער הייסט נאָך דיר!
יאָ, וויקטאָר —
דו וואָלסט געווען נאָך מעהר צופרידען,
ווען דו קאָנסט איהם זעהען...

אַזאַ-אַ אויסגעוואַקסען, אָהן עין-הרע,
מוסקולען — אַ וועלט צום איבערקערען!
כאַ - כאַ, ער וואָלט דאָך דיך, זיין טאַטען,
אָוועקגעלייגט און אָפּגעשמיסען...
וואָס-אי? געגומען, און אינמיטען דרינען —
מיך אַליין געלאָזט...
אַליין אויף הפקר! (ווישט זיך די אויגען)
נאָר שאַדט נישט... באַלד גייט ער ווערען
שוין אַ זעלנער —
וועט ער זיך נוקם זיין פאַר אונז—פאַר ביידען

וויקטאָר!.. (טרינקט. מוזיק שפּילט אַ וואַלס)
ווילסט טאַנצען?.. גוט.. איך גיי שוין!..
איך גיי שוין... איך גיי...
נאָך פעסטער מיך האַלט אין דיין אָרעם
אָהן דיר איך פערגיי...
אָהן דיר בין איך עלענד און אָרעם!
פאַר וועמענס דען זינד —
מיר טראָגען אין הערצער די קברים?
פאַר וועמענס דען זינד —
עס פלאָגט זיך אין צער אונזער קינד?..
אָט טאַנץ איך מיט דיר...
דו האָסט מיך צו זיך צוגעצויגען —
די טרעהרען פון מיר —
דו קושסט מיר זיי אויס פון די אויגען —
דו קושסט מיך און האַלזסט..
האָסט נאָהענט צו מיר זיך געבּויגען—
ווי צאַרט מיך דו האַלזסט...
און מוחל דו ביזט מיר איצט אַלץ!

(פאַלט אַוועק אין טאַנץ).

פינטשע „גאספאדאזש" ביים מיניסטער!..

„וועה-געשריי" פון אַ לאדזשער הויז-ווירט

פון י. אָבערזשאַנעק

וואָס איך בין? זאָל איך אַזוי וויסען פון צרות. מ'רופט מיך „גאָספּאָדאַזש", פאַרן הויז הענגט אַ בלעכען שילדעל מיט אַנ'אויפשריפט: „פינטשע אי מאַלזש. פייגאַ פעסאַ עקסמיסאַלסקי", דערפאַר רופט מען מיך „גאָספּאָדאַזש" — דאָס איז אַלץ!

אדרבה, זאָגט איהר, איך בעט אייך, מיט וואָס בין איך אַ גאָספּאָדאַזש? אמאָל האָט אַ גאָספּאָ-דאַזש געהאַט אַ דעה, האָט געטון, וואָס האָט גע-וואָלט. יעדען קוואַרטעל האָט ער צוגעלעגט... צו דער קופּע. יעדעס יאָהר חתונה געמאַכט אַ טאָכטער, און די „מצבה", דאָס הויז מיין איך. איז געבליבען, כדי די יורשים זאָלען זיך איבער הונדערט יאָהר — קע-נען רייסען פאַר די קעפּ...

און אַז דער ווירט איז געווען אַ „גאָספּאָדאַזש" איז דאָס ווייב געווען אַ „גאָספּאָדינע", האָט מען איהר אָפּגעגעבען כבוד, אין דער ווייבער-שוהל איז זי געזעסען סאַמע פראָנט און „געוואָרפען אייגע-לעך" צום חזן. אין דער יאַטקע, האָט דער קצב איהר אויסגעשניטען די לונג- און לעבער, און טאָמער האָבען די ווייבער פּראָטעסטירט, האָט דער קצב אַ געשריי-געטון:

— „ווייבער, ווערט שטים! אַז עץ וועט מער-טשעם זיין גאָספּאָדיניס, וועל איך אייך אויך אויס-שניידען די לונגען!"....

אמאָל האָט אַ ווירט געהאַט אַ „פּאָטשעכע" פון הויז. דער ווירט איז געווען אַ ווירט, די גאָספּאָדינע איז געווען אַ גאָספּאָדינע, דער סטרוזש איז געווען אַ סטרוזש און די לאָקאַטאָרען זענען געווען לאָקאַטאָ-רען, אָבער הַיינט? וואָס בין איך הײַנט? היינט בין איך אַ סטרוזש און די לאָקאַטאָרען זענען „גאָס-פּאָדאַזשעס". גאַנצע טעג שיק איך „אופּאָמניעניעס" שרייב „סקאַרגעס", ליג אין די סאָנדעס, און ביז איך זעה אַ לאָקאַטאָר נעכטיגען אויפן הויף, ווערט מיר גרין און געל פאַר די אויגען.

יאָ, און מיינע לאָקאַטאָרען קענט איהר? דאָס זענען דען לאָקאַטאָרען? גזלנים, רוצחים, בייטעל-שניידערס. איך מוז אייך דערצעהלען, וואָס פאַר אַ געבּרענטע צרות איך האָב פון זיי:

איין לאָקאַטאָר האָט זיך אריינגעשטעלט אַ ראַדיאָ-אַפּאַראַט, האַלט ער אין איין זוכען „פּאַליעס" שטעהט ער גאַנצע טעג ביים רעדעל און האַלט אין איין כאַפּען: זוכט ער „מאָסקווע", „כאַפּט" ער „בערלין", זוכט ער „רוים", „כאַפּט" ער "אדיס-אַבעבאַ", אַזוי האַלט ער אין איין „כאַפּען" פּאַליעס ביז שפּעט ביינאַכט.

נעפעלט דאָס נישט אַ צווייטען שכן, וואָס האָט „ראַסטראָיעטע" נערוועז, קומט ער צו מיר דעם קאָפּ פערבונדען מיט אַ נאַסען האַנדטוך און מאַכט געוואַלדען:

— וואָס טוט זיך דאָ ביי אייך? אַ הויז האָט איהר? אַ משוגעים-הויז איז דאָך ביי אייך!

לויף איך דאָך אַרויף צו דעם פּאַליע-כאַפּער, און בעט איהם מיט גוטען:

— פּאַניע לעבען, מאַכט צו אייער גלאָשניק!

— דאָ, ביי מיר אין שטוב, זאָגט ער, בין איך גאָספּאָדאַזש, און אויב ס'געפעלט אייך נישט, קען איך אייך געבען אַ פעקעל וואַטע.

— וואַטע? צו וואָס טויג מיר וואַטע?

— אויב ס'„ראַזשעט" אייך, קענט איהר זיך פערשטופּען די אויערען — האָט ער געענטפערט.

אין מיטען עסען מיטאָג, פאַלט צו מיר אריין אַ לאָקאַטאָרקע מיט אַ ויצעקו:

— גזלן, רוצח, איהר זיצט אייך דאָ און האַקט געגזעס מיט ציִמעס און איך, ווילט איהר, זאָל עסען יויך מיט וואַפּנע!

— וואָס הייסט? יויך מיט וואַפּנע? ווער עסט עס עפּעס יויך מיט וואַפּנע?

— קומט אַרויף וועט איהר זיך „פּשעקענירען", איבער מיר וואוינט אַ פאָר-פאָלק, אַנ'אַלטער מאַן מיט אַ יונגע פּופּע, האַלטען זיי אין איין טאַנצען. און ביי יעדען טופּע מיטן פוס, פאַלט אראָפּ פון סו-פיט אַ שטיק וואַפּנע, פאַלט עס גלייך אין טעלער אריין, און איך וויל נישט עסען יויך מיט וואַפּנע! עסט איהר יויך מיט וואַפּנע!...

מיט עטליכע חדשים צוריק קומט צו מיר איי-נער דינגען אַ וואוינונג, פרעג איך איהם:

— ווער זענט איהר?

— אַ גראַף בין איך, האָט ער מיר ערקלערט.

— אַ גראַף? זעהר אַ בכבוד'ער לאָקאַטאָר — און קינדער האָט איהר?

— ניין, האָט ער געענטפערט.

האָט ער בעצאָהלט פאַר אַ יאָהר „ז'גורי", און איך בין געווען זעהר צופרידען, וואָס איך האָב געפּאַקט אַזאַ פעטען העכט, און אַ קינדערלאָזען דערצו.

ביים איינמעלדען, דערלאַנגט מיר דער נייער לאָקאַטאָר אַ חברה מעטריקעס פון יונגלעך און מעדלעך. פרעג איך איהם:

— פּאַניע גראַף, וואָס האָט איהר געזאָגט ביים דינגען?

— דאָס אייגענע, וואָס איצט. כ'האָב אייך באַלד געזאָגט: ניין, ניין קינדער, זאָלען לעבען און גע-זונד זיין!

נאָך מיטאָג לעג איך מיך צו כאַפּען אַ דרעמעל, לויפט צו מיר אין שלאָף-צימער אריין אַ יודענע מיט קולות:

— איהר פּופט נאָך? וואָס פאַר אַ געפּופּעכץ אין

אַ פרָאסטען מיטוואָך? איהר האָט מיך אומגליקליך געמאַכט!

אין מיר געוואָרען פינסטער פאַר די אויגען. איך האָב אומגליקליך געמאַכט אַ פרוי? האָב איך זי גענומען בערוהיגען:

-- איך?... איך האָב אייך אומגליקליך גע-מאַכט? ווען?.... ווי אַזוי?....

— יאָ, איהר, איהר, וואָס מאַכט איהר זיך גע'-פּגר'ט, וואָס?

בין איך געבליבען זיצען אַ טויטער, ס'האָט מיר גענומען שווינדלען פאַר די אויגען. אַ קליינינקייט, אַזאַ בלבול, אַ הויזווירט, אַ טאַטע פון קינדער, וואָס וועט די וועלט זאָגען?.... בין איך שוין געוואָרען אין כעס און מיט די לעצטע כוחות אַ געשריי-געטון:

— שוין זאָלט איהר זאָגען, ווען דאָס איז גע-שעהען!

— עהערנעכטען.... האָט איהר געמייסטערוועט ביים קוימען, האָט איהר פערלעגט דעם צוג.... האָב איך איצט אַ פּולע שטוב מיט רויך — אומגליקליך האָט איהר מיך געמאַכט!...

אַזעלכע צרות האָב איך פון מיינע לאָקאַטאָרען. ווי עפּעס אַ צרה געהט עס אויס צום גאָספּאָדאַזשעס קאָפּ. זוכט איינער ראַדיאָ-כוואַליעס, קומט אַ צווייטער צו לויפען מיט אַ נאַסען האַנדטוך אויפן קאָפּ. מאַנצט איינער, שרייט דער צווייטער, אַז ער וויל נישט עסען יויך מיט וואַפּנע, כאַפּ איך שוין אַ לאָ-קאַטאָר אַ גראַף, זאָגט ער אַנדערש און מיינט אַנ-דערש. כאַפּ איך אַ דרעמעל, וועקט מיך אויף אַ יי-דענע מיט אַ געוואַלד, אַז איך האָב זי אומגליקליך געמאַכט. ווי אַ צרה, ווי אַ אַ שלאַק, געהט עס אויס צום גאָספּאָדאַזשעס קאָפּ.

מילא ביז איצט, האָט מען נאָך געקענט ווי ס'-איז לעבען פון אַ הויז. יעדע וואָך אַנ'עקסמיסיעלע, איז אונטערגעקומען אַ פרישער העכט, האָט מען ביי איהם גענומען פאַר אַ יאָהר „ז'גורי". גענומען האָט מען פאַר דירות געפּעפּערט און געזאַלצען! „פּשעדוואָיענע סטאַוועקעס", היסט עס. פון קיין רע-מאָנטען האָט מען נישט געוואוסט, טאָמער האָט זיך יאָ אמאָל אראָפּגעריסען אַ באַלקאָנדעל מיט עטלי-כע מענשען, איז אויך נישט געווען קיין אומגליק. ס'שפּילט אַ ראָלע עטליכע מענשען? הלמאי אין אביסיניען!...

האָט זיך אָבער איצט געמאַכט אַ נייע צרה. אַזאַ ביטערע גזירה, מ'נעהמט ב'גראַנדע אראָפּרייסען 15 פּראָצענט פון דירה-געלד, וואו איז יושר? האָב איך נישט לאַנג געטראַכט, האָב גענומען מיין יודענע. וואָס האַקט פּויליש ווי אַ מזמור, און אוועק קיין וואַרשאַ צום מיניסטער.

געקומען קיין וואַרשאַ, זענען מיר גלייך אוועק צום מיניסטער, אין פלוג האָב איך מיך שטאַרק דערשראָקען פאַר די גאָלדענע טיטשערס, פאַר דעם פראַק מיט די ווייסע הענטשקעס, דערפאַר האָט מיין יודענע זיך נישט דערשראָקען, האָט זיך פערנייגט און געזאָגט אויף פּויליש:

— „וויטאַם פּאַנאַ מיניסטראַ"!

האָט דער מיניסטער געשמייכעלט און געפרעגט:

— „צאָ פּאַני סאָביע זשיטשי"?

האָב איך נאָך מעהר גענומען ציטערען, ס'קדחת האָט מיך געוואָרפען פון שרעק, אַ קליינינקייט אַ מיניסטער! דערפאַר איז מיין יודענע געוואָרען היי-מישער און געענטפערט אויף „פּויליש":

— „יאַ..... יאַ יעסטעם פּייגאַ פּעסאַ עקסמיסאַל-סקאַ ז'לאָדזשי, אי טאָ יעסט מאָי וולאַסנירענטשני מאָנזש פינטשע עקסמיסאַלסקי ז'לאָדזשי, דאָ סטאָ דוואַרזשעשטשאַ ליאַט".

האָט דער מיניסטער ווייטער געשמייכעלט און געפרעגט:

— „ז'לאָדזשעי"? קטאָ?"

— טאַק, טאַק, מאָנזש ז'לאָדזשי אי יאָ טעזש ז'לאָדזשי", האָט מיין יודענע איהם „טלומאַטשעט" אויף „ריין פּויליש".

דאָ האָט דער מיניסטער שוין פערשטאַנען וועגען וואָס ס'האַנדעלט זיך און גענומען אויס-פרעגען:

— „פּאָצאָ פּאַני פּשיעכאַלאַ?"

— „וו'יאַקיע ספּראַוויע?"

האָט מיין יודענע איהם געגעבען צו פערשטע-הען אויף „פּויליש".

— „יאַ מאַם דאָם, ניע יאַ, טילקאָ מאָי מאָנזש. און טאָ דאָסטאַל אַ יערישאַ אָד מאָיעגאָ טעשטשאַ רעב זאַנוועלע שוויענטע פּאַמיענטשי....

— „אַהאַ, יוזש ראָזומיעם", האָט דער מיניסטער זי נישט געלאָזט ווייטער רעדען, ער האָט שוין [illegible] פּנים אַלץ פערשטאַנען וועגען וואָס ס'האַנדעלט זיך [illegible] וואָרום אַ מיניסטער דאַרף מען נישט לעגען אַלץ אויפן טעלער, האָט ער ווידער געשמייכעלט און [illegible] ענטפערט:

— „דאָ ווידזעניאַ"!

איז דאָך שוין גוט, האַ? וואָס קאָן שוין [illegible] מעהר ווי רעדען מיט אַ מיניסטער, און הערען פון זיין אייגען מויל: — „דאָ ווידזעניאַ"? איז אָבער די צרה, וואָס מיין ווייב האָט גערעדט..... מיטן וואָס [illegible] ני פון מיניסטער!....

ביטער, איהר הערט, ס'איז ביטער צו זיין [illegible] „גאָספּאָדאַזש?!.....

קונסט בעגליקט דעם מענשען

צו דינה האלפערינס אויפטריטען אין לאדז

פון יצחק האצנעלסאָן

— א. —

ניין, איך בין נישט קיין פריינד בלויז פונם ארטיסט, איך האָב ליב דאָס ווערק, לכתחילה איז ביי מיר פערעכענט דאָס ווערק, דאָס רייכע, דאָס קרעפטיגע ווערק, דער יסוד, פיהרט מיך ערשט צוריק צום קינסטלער. דאָס ווערק ערשט, דאָס אויסגעטראָגענע אין לייד און אין פרייד ענטפלעקט איהם דעם נסתר דעם למד־וואוו'ניק, דעם בעשעפער.

דאָס שער־בלעטעל פון א נייערשינען בוך, וואָס פאלט אונז אין האנד אריין אינטריגירט אונז קנאָפּ־וואָס, מיר מישען דאָס ערשטע בלעטעל גלייכציטיג אריבער, און הויבען אָן פון דאָס סאמע „געדיכטע"... שפּעטער ערשט, נאָכדעם ווי מיר האָבען דאָס בוך געענדיגט לעזען, און נישט נאָר סתם געענדיגט... מען לעזט מאנכמאָל ביז צו ענדע אויך א שלעכט בוך... אין דעם פאל מיין איך דווקא א גוט בוך, מיר האָבען געענדיגט לעזען א בוך, וואָס עס געפעלט אונז, דאָס בוך געפעלט אונז שטארק, גאָר שטארק — און מיר קעהרען זיך אום צום שער־בלאט און קוקען לאנג און טשעקאווע אָן דעם נאָמען פונם גרויסען שריפטשטעלער, פון דעם מענשען. וואָס האָט דאָס שעהנע בוך געשריבען... מיר בעקענען זיך מיט איהם גאָר אויפסניי! מיר בעקענען זיך מיט איהם נעהנטער... דער האלבלעדיגער שער־בלאט זעהט גאָר אנדערש אוים, ער איז פול, א ווארימקייט הויכט פון איהם אראָפּ און איז ארומגענומען מיט א אָרעאָל, די ווארימקייט און די בעשטראַלונג פון טאלענטפולען מענשען, פונם קינסטלער.

בראשית — צום ערשטען, וואָלט רש"י בעדארפט מאכען, איז געווען דאָס ווערק! פריהער דאָס ווערק און דערנאָך וועגען רבונו של עולם... די גרויסקייט פונם אייבערשטען דערקענען מיר שפּעטער, אין זעקס טעג ארום, ווען ס'איז שוין געווען נאָך אלעמען... אזוי — גאָט ברוך־הוא, און אזוי, להבדיל, דער קינסטלער, ס'הייסט דער שרייבער, דער מאָלער, דער מוזיקער און אזוי דער אקטיאָר.

דער אקטיאָר וואָלט אין דער דאָזיגער משפּחה גערן זיין א יוצא מן הכלל, ער וואָלט זיך גערן וועלען אויסשליסען פון דער נאָהענטער חבר'שאפט, פון דעם שותפות מיטן... ווערק! ער זאָגט עס, דער אקטיאָר בפירוש נישט ארוים, עס איז אָבער ליכט אָנצושטויסען זיך אז דער „חצי שלי וחצי שלך" (מיטן ווערק) איז איהם נישט צום הארצען... צי ווייל דאָס ווערק, וועלכען ער שפּילט איז נישט פון איהם געשאפען? טאקע סאָפאָקלעס! שעקספּיר טאקע און איבסען — בכבוד'יגע מענשען, מען קען נישט זאָגען... האָבען זיי אָבער, ווי געזאָגט, פאר שותפים, טיילען זיך מיט זיי, איז לאו דוקא...

אנ'אקטיאָר האָט אין זיין אויבערפלעכליכקייט, נישט ליב קיין שותפות־געשעפט. דער סאמע גרויסער אקטיאָר האָט נישט ליב קיין שותף, נישט צום ווייב און נישט צו דער געליבטער און מעהרער נאָך־נישט צו זיין שפּילען טעאטער...

אוודאי איז עס א פאלשער בעגריף, א ענג־הארציגע עמפּפינדונג אָט די אליינהערשאפט אין שפּילען, עס קומט אוים: וואָס אומבעדייטענדער דאָס ווערק אלץ בולט'ער, שטארקער ווייזט זיך ארוים דער כוח פונם שוישפּילער!... „פע, פע!" מאכט דער גוטער אקטיאָר ביי די קלאָרע דיבורים און בלייבט ביי דאָס זייניגע אויסמיידענדיג דאָס ווערטפולע ווערק.

דאָס זעלבע גרייזען אין דעם סטאר־סיסטעם: דער סטאר האָט הנאה שפּילען מיט קאליקעס, אנשטאָט ענטפּלעקען איינענע כוחות, וועלכע מען בעזיצט נעבעך נישט, דעקט מען זיך צו מיט אומגעלומפּערטקייטען פון ארומיגע... דערפאר אָבער, אז עס קומט צו די אוואציעס זאנגען, שניידט מען זיי אליין... אנ'אקטיאָר האָט נישט ליב ארויסגערופען ווערען פון עולם. צוזאמען מיט אנדערע, עם כל הנערים... אמליבסטען בעווייזט זיך אנ'אקטיאָר נאָך לאנג־דויערנדע אפּלאָדיסמענטען א „פערמאטערטער" און בוקט זיך פאר דעם עולם אפּלאָדירער אליין... איינציקער אליין „דערשיינען" נאָך אנ'אָפּגעשפּילטען אקט, פאר אנ'אונטערגעצונדענעם טעאטער־זאל, אויף א גרויסער, ליידיגער סצענע — אך!

נישט מיט חברים אויף דער סצענע וויל זיך דער אקטיאָר טיילען, נאָך מעהרער וויל ער זיך נישט טיילען מיט... שעקספּירען! שפּילענדיג שעקספּירען דאכט זיך איהם, אז שעקספּירס שאָטען כאפּט זיך אויך ארוים מיט איהם אויף די ברעטער און גיט זיך אויך א בוק צום עולם צושוויער... נישט נאָר יודישע אקטיאָרען, גוים־שוישפּילער האָבען אויך ליב א שונד־שטיק. האָבען אויך ליב שפּילען אויפן איינענעם חשבון, מאכען פאר זיך שבת...

— ב. —

זיי זענען נישט גערעכט די אקטיאָרען, מען קען זיי אָבער גאָר שטארק נישט פערדענקען... יאָ! מען קען אמאָל נישט זיין גערעכט און נישט זיין דערביי גאָר־גאָר אומגערעכט... דער גורל זייער. דעם אקטיאָרס, אפילו דעם פרעהליכסטען קאָמיקערס גורל — איז טראגיש. דאָס אייביגע שותפות־געשעפט צו וועלכען דער מין קינסטלער איז פער־משפט — האָט א טראגישען אָפּשיין... דאָס וואָס ער קען זיך מיט זיך אליין נישט מתיחד זיין, מאכט נישט איינעם פון זיי טרויעריג... ער קען נישט פּראָווען התבודדות! איינער אליין איז ער נישט קיין שלמות, ער איז „פון פאך" געקניפּט און געבונדען מיט נאָך עמיצען, מיט א פען־מענש. דער אקטיאָר קומט אין זיין איינזאמקייט אום. א פּראָסטער בשר־ודם שטארבט פון אנ'אינערליכען בלוט־אויסגוס, דער אקטיאָר קען, רחמנא־ליצלן, אומקומען פון אנ'אינערליכען געפיהל־אויסגוס... נישטאָ קיין גרעסערע ענויים, קיין מעהר ברענענדיגע פּיין, ווען א געפיהל דריקט אונז אינערליך, ווי א פייער א צעפלאקערטער, און מיר האָבען נישט די מעגליכקייט אויסגיסען איהם... דעם מאָלער איז אין דעם פרט גוט — ער רעדט צו דער וואנד, דער שריפטשטעלער גיט זיך, אין א שווערע מינוט, ווען עס שפּארט איהם אָן אנ'עצה: ער לאָזט זיך אויף א פּאפּירענע בריק, ביי זיין פולען און שווערען געמיט איז ער לייכט ווי זיין פעדער... אנ'אקטיאָר אָבער האָט א געפיהל־פול הארץ, א געשליפענע צונג און — קוים האָט ער נישט א „סידור התפעלות", דאָס דראמאטישע ווערק — קען ער קיין שופר נישט בלאָזען... אנ'אקטיאָר מוז מען ארויסהעלפען, דער גורל פון אנ'אקטיאָר איז זיין בעהעפטען צו נאָך איינעם! זיין א דאָפּעלטער, א מין סיאמער צווילינג... ער, דער אקטיאָר און עסכילאָס, ער און אריסטאָפאנעס, זיי דערגענצען זיך איינער דעם צווייטען... א גוטער אקטיאָר מעג דערמאָהנט ווערען צוזאמען מיט'ן גאוניש'ען דראמאטורג וועמענס געשטאלטען ער האָט קרעאירט, און פערפולקומט, אריינגעבלאָזען א נייע נשמה... דער בעסטער אקטיאָר אָבער, טרעפט, אז ער פאלט ביי זיך, אין זיין קרענקליכער אמביציע, אראָפּ, און בעטראכט זיך ווי נישט א שעפער, א מיטשעפער נאָר ווי א נאָכשלעפעניש... יאָ, יאָ, ער ווערט א סך מאָל בעפאלען, דער אקטיאָר, פון א מינדערווערטיגקייטס געפיהל אזא, וועלכען מען מוז איבערווינדען, און נישט נאָכגעבען, חלילה, דעם דאָזיגען געפיהל די שמד... ווייל אין דער אמת'ן, איז דער גוטער אקטיאָר, וואָס רעפּרעזענטירט דעם גרויסען שריפטשטעלערס ווערק אנ'אליין־קינסטלער ווי אלע זיינע חברים אויפן פארנאס, אין דער אמת'ן קענען זיך אויך די גרויסע סצענע־שרייבער, אין דער מינוט פון שוואכקייט, בעטראכטען ווי א צוטשעפעניש צום אקטיאָר, וואָס האָט מיט זיין שפּילען מחיה־מתים געווען זייערע געשטאלטען... מען קען „מיט דעם זעלבען ערפאלג" זאָגען, אז דער עיקר איז דער אקטיאָר! ווייל יעדער בעסערער אקטיאָר לעבט דאָס ווערק גאָר אנדערש איבער, בעליכט איהם אנדערש, זאָגט דורך איהם ארוים זיין אייגענעם אמת, דאָס גרויסע ווערק איז נישט מעהר ווי א שטוים פאר דעם אקטיאָר ענטפלעקט צו ווערען. דערפאר טוט אזוי וועה, ווען טאלענטפולע אקטיאָרען לאָזען זיך פערפיהרען אין מינוטען צי אין יאָהרען פון שוואכקייט און שוואכזיניגקייט, פון ביליגען ערפאָלג אין שונד־פּיעסען, אין טעאטער־שטיק, וואָס זאָגען גאָר נישט, אָהן כאראקטער, אָהן לייב און לעבען... עס טוט וועה אויף בריליאנטען, וואָס וואלגערן זיך, וואָס שפּיגלען זיך אין א בלאָטע —

פערשטעהט זיך, אז נישט דער אקטיאָר אליין טראָגט אויף זיך די גאנצע שולד פון דעם נידעריגען טעאטער־ניוואָ פון א פאָלק; דער בלוט־אָרימער רעפּערטואַר איז אויך א גענוגע סיבה פאר דעם עלענדען צושטאנד זיינעם, מעהר פון אלעמען זינדיגען מיר יודישע טעאטער־בעזוכער, ריכטיגער געזאָגט, מיר נישט־בעזוכער! וואָס מיר ווייזען נישט ארוים דאָס מינדסטע בעדערפעניש פאר עפּעס בעסערם; די גלייכגילטיגקייט אונזערע, די טעמפּע, צי גאָר אונזער געשמאקלאָזיגקייט טויטען אָפּ יעדען פּרוב צו דערהויבונג און לייטערונג דורך דער ביהנע... די א גרויסע, גרעסערע מיטשולד אונזערע וואשט דעם יודישען שוישפּילער אביסעל ריין.

דער ד"ר איקס, א יודישער יעקע, א מוזיקער און א טעאטער קענער, מיט מיינונגען וואָגיגע, מיט פאָדערונגען גרויסע צום גוי'שען טעאטער האָט מיר איינמאָל איבערראשט מיט זיינעם אנ'אידיאָטישען אויסדרוק וועגען א יודישער פרי־אויפפיהרונג: „וואצו אזא קונסט־פאָרשטעלונג אויף דער יודישער ביהנע? אויף דער יודישער ביהנע האָב איך גערן א האָפּקע".

יאָ, זיי ליגען טאקע, ווי בריליאנטען אין דער בלאָטע, נאָר אזוי ווי זיי וואָלטען נישט געפאלען דאָרט אליין, נאָר ווי מיר וואָלטען זיי דאָרטען אריינגעוואָרפען און טרעטען זיי דערביי צו מיט א פוס, מיט גראָבע שטיוואלעס, מיט יעקישע לאקירקעס...

אונזער שולד איז גרעסער! איך געהער, צום גליק, צו די מיטשולדיגע, וואָס האָבען מוט מודה זיין זיך אין דעם, און צו די, וואָס אנערקענען שטענדיג די גרויסע פערדינסטען, געוואגטע פּרובען, די פיינקייטען פון דעם צי פון יענעם יודישען קינסטלער אויף דער יודישער אָרימער ביהנע. איך דערקען די מלכים אין שמאטעס, זיי ווירקען אויף מיר נאָך מלכות'דיגער ווי איינגעוויקעלטע אין פּורפור מאנטלען. אויסטערלישע וואונדער געשעהען אויף דער יודישער ביהנע, ווי אויף קיינער: גרויסע אקטיאָרען ענטפלעקען זיך, קומען צום אויסדרוק אָהן דעם ווערק. איך קען אזעלכע! איך האָב געזעהען אין ניו־יאָרק רודאָלף שילדקרויט אין זיין גאנצער גרויס אין ביליגסטע שונד־שטיק, איך האָב דאָרט (נישט אין ווארשאָ!) געזעהען לודוויג זאץ'ן אין א שמוציגען פארס, אין א ראָל פון עפּעס א האלב־נאַקעטער יודענע און וועל איהם שוין קיינמאָל נישט פערגעסען. איך האָב געהאט דאָס גליק צו זעהן שפּילען די גרויסע יודישע אקטריסע טריילינג אין עטליכע פלאכע טענדענציעזע גארדין־שטיק, איך האָב געזעהען דער פּרעכטיגער קלאַראַ יאַנג, אין וועלכע שטיק? פערשפּאָר איך אויסרעכענען. איך האָב געזעהען די וואָך דער הערליכער דינה האלפערין. —

— ג. —

דינה האלפערין געהערט צו די קליינע משפּחה פון געצעהלטע גדולים, וואָס זי זאָל נישט טון און וואו מיר זאָלען זי נישט זעהן — בעגליקט זי אונז, בעגליקט ווערען, הייסט נישט נאָר געווינען אויף דער לאָטעריע, ארויסגעהן גאנץ פון א באהן־קאטאסטראָפע, צי אויסמיידען א קויל בעת א שיסעריי... קונסט בעגליקט א מענשען אויך...

מיר איילען זיך מיטן נאכט־עסען, מיר טוען זיך איבער אין שענערע בגדים, מיר מאכען הכנות ווי צום דאווענען, און אויב גרויסע אקטיאָרען שפּילען שעקספּירן צי זיין גלייכען, לאָזען מיר זיך מיט אנדאכט געהן אין טעאטער; וואָס אייגענטליך זענען מיר מיט אונזער קומען אין טעאטער אויסען? דאָס איז א מין לעכצען נאָך אביסעל קונסט... ס'הייסט גליק אביסעל. ווי זעלטען בעקומען מיר עס! דאכט זיך אזא פשוט'ע זאך — קונסט, און דערביי אזוי קאָמפּליצירט. ווען מיר געניסען פון דעם — איז עס פערשטענדליך. ס'האָט גאָר אנדערש נישט געקענט זיין, ס'לייגט זיך אויפן געמיט און אויפן שכל, נאָר ווילען מיר דאָס ביסעלע קונסט בעצייכענען, אָפּשטעלען זיך אויף איהרע סימנים — געפינען מיר נישט פאר איהר קיין אויסדרוק... וואָס אייגענטליך, איז עס, אין דעם, צי אין יענעם ליד, וואָס עס מאכט עס פאר א קונסטווערק? ס'איז גאָר נישט אזוי ליכט אָנווייזען און זאָגען: די א, אייגענשאפט דערהויבט די מעלאָדיע, דאָס בילד, דאָס געמאָלענע צו א קונסט־זאך. מיר האָבען געגלויבט: אז דער יסוד פון שפּילען טעאטער איז דאָס ווערק... דינה האלפערין, די פיינע געשטאלט האָט אונז געשאָנקען פרייד, בערוהיגט, און נישט א דאנק דעם טעאטער־שטיק, אין וועלכען זי שפּילט... ווען די פּיעסע זאָל זיין צעהן מאָל בעסער ווי זי איז, וואָלט איך זיך אויף איהר נישט אָפּגעשטעלט, א דאנק מיר, אין וועלכער פּיעסע דינה האלפערין שפּילט! ז' אליין דערהויבט, אוידעלט, רייניגט, אלץ, וואָס ארום איהר, אויף דער סצענע און אין טעאטער־זאל...

„נא טשטאָ מניע פיזיקא, קאָלי יא סאם טוט!" — זאָגט א רוס א תמים, — „נאָך וואָס בעדארף איך דאָס ווערק, אז איך אליין בין דאָ!" — מעג זאָגען דינה האלפערין, זי איז בכוח אזוי צו זאָגען... א קינסטלערין אָבער פון אזא פערנעהם צוזאמען מיט א ווערטפול ווערק — דער גליקליכסטער שידוך! גאָט און לייט וואָלטען זיך געפרעהט... און זיי, די בעלי־דבר'ם אליין — על אחת כמה וכמה! זיי וואָלטען זיך איינער דעם צווייטען בעלויכטען מיט דער איינענער ליכטיגקייט, וואָס שטראָמט פון זיי ארוים... זיי וואָלטען זיך ביים זעלען־שיין געפונען און דערגענצט זיך... ביים יעצטיגען צושטאנד איז די מיסיע איהרע א צו־שווערע, צופיל אויף זיך.

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

צו די מוטערס / היט די ציין פון אייערע קינדער

פון צאהן-ארצט העלענא האלפערין

דאָס מיילעכל ביים קינד פילט אוים די זעלבע פונקציע ווי ביים עלטערען מענשען. די הויפּט־אויפגאבע זיינע איז, צוצונעהמען שפּייז פאר דעם קערפּער, די ציין צוקייען, צוברעקלען דאָס עסען און דאָס שפּייעכץ וואָס פערמאָגט פערשידענע פערמענטען צעווייקט עס און אזוי ארום ענדערט זיך דאָס עסענוואַרג נישט נאָר מעכאניש, נאָר אויך כעמיש.

ביי גוט צעקייטען עסען האָט דער מאָגען א לייכטע ארבייט, דאגעגען ביי שלעכט צוקייעטען עסען, האָט דער מאָגען זעהר פיל צו טון, ווער רעדט נאָך, ווען אין מויל געפינען זיך פויל־קראנקע ציין, אָדער פּיענקעס, וועלכע זעגען א נעסט פון באקטעריען, מישט דערמאָלט זיך דאָס עסען צוזאמען מיט די באקטעריעס. אזא מין עסען רופט ארוים שטערונגען און אפילו קראנקהייטען פון מאָגען.

ביי זויג־קינדער ביז זיי קריגען ציינדלעך, האָט דער צאָהן־ארצט נישט וואָס צו טון, הויפּטזעכליך, דארף מען היטען דאָס קינד זאָל נישט קריגען די „ענגלישע" קרענק, וועלכע איז די הויפּט־סיבה פון שלעכט און שוואך־געבויטע ציין און אויך פון קרום און מיאוס וואקסענדע ציין.

פון דעם מאָמענט אָן, ווען דאָס קינד הויבט אָן די ציין צו קריגען, דארף די מוטער קיין שום וואָרצלען, קיין שום ביינדלעך דעם קינד נישט צו געבען, ווייל די ביינדלעך פאלען אונצעהליגע מאָל אראָפּ אויף דער ערד און פון דער ערד נעהמט עס דערנאָך דאָס קינד צוריק אין מויל אריין. די באַוועם און ניאַנקעס רעדען זיך איין, אז די ביינדלעך העלפען די ציינדלעך זיך אויסשניידען. אָבער אזוי איז עס נישט. אין דעם פאל דארף די נאטור קיין הילף נישט האָבען. אלעס, וואָס דאָס קינד כאפּט אין מויל אריין און ס'איז נישט ריין, רופט עס ארוים אָפטמאָל פערשידענע ענטצינדונגען. אָדער שווערע ערקראנקונגען אויף דער שליימהויט, וועלכע איז אָנגעשטרענגט און במילא לייכט ענטצינדעט. די ביינדלעך און וואָרצעלעך זענען נאָר אנ'אָבערגלויבען, וועלכע העלפט נישט, נאָר ברענגט שאָדען. אלץ, וואָס דאָס קינד נעהמט אין האנט, מוז זיין זעהר זויבער.

דאָס אויסשניידען זיך פון די ציין, דויערט פון 7־טען ביזן 30־סטען חודש. ווען עס דויערט לענגער ווי 2½ יאָהר, דארף די מוטער זיך ווענדען צו א דאָקטאָר.

די מילכציין זענען שוואך און הויבען אָן שנעל קאליע ווערען, דעריבער אזוי ווי נאָר דאָס קינד האָט שוין די ציינדלעך, דארף די מוטער קויפען א בערשטעלע און לערנען דעם קינד וואשען די ציין. וואשען דארף מען צוויי מאָל א טאָג, אָבער הויפּטזעכליך פארן שלאָפען געהן, כדי עס זאָלען נישט בלייבען קיין רעשט פון עסענוואַרג, וואָס פוילען, צווישען די ציין, מען זאָל דעם קינד פארן שלאָף נישט געבען קיין זיסוואַרג, וואָרום זיסוואַרג שאדט די ציינדלעך. דאגעגען פרוכט רייניגט אפילו די ציין. וואשען דארף מען גרינדליך און נישט נאָר די ציין, נאָר אויך די דזשאָנסלעס, דאָס בערשטעל דארף מען פיהרען פון אונטען ארויף און פון אויבען אראָפּ.

אזוי ווי דעם קינדס ציינדלעך זענען שוואכע און הויבען אָן שנעל קאליע ווערען און וועה צו טון, דארף די מוטער רעגעלמעסיג, צוויי מאָל אין יאָהר, מיט דעם קינד געהן צום צאָהן־ארצט, לאָזען אונטערזוכען און יעדען דעפעקט פריהצייטיג היילען. דאָס האָט נאָך איין מעלה: מיט די בעזוכען וועט זיך דאָס קינד צוגעוואוינען צום ארצט און אויפהערען אזוי מורא האָבען פאר איהם.

מילך־ציין דארפען בכלל נישט געריסען ווערען. מען מוז זיך די מיה געבען און אלץ טון די ציינדלעך אויפצוהאלטען ביז 13 יאָהר, ווייל דאָס רייסען שטערט דעם נאָרמאלען וואקסלען פון די ציין.

נאָך איין וויכטיגע זאך ווייסען נישט די מוטערס, אז אין 6־טען יאָהר, איידער די ציין הויבען זיך אָן צו בייטען (צו 7 יאָהר הויבען זיך אָן די ציין צו וועקסלען) האָט שוין דאָס קינד 4 גרויסע שטענדיגע באק־ציין (אויף יעדער זייט צו איין צאָהן), די ראָלע פון די שטענדיגע באק־ציין איז זעהר א וויכטיגע. די נאטור זעהט פאָראויס שוועריגקייטען און קומט צו הילף, ערשטענס דינען זיי דערצו, אז ווען די ציין וועלען זיך בייטען, וועט דאָס קינד האָבען אויף וואָס צו קייען. צווייטענס, רינען די ציין אלם זיילען, וועלכע מאכען רוים צווישען אויבערשטען און אונטערשטען גאָבים, אין וועלכען עס וועקסלען זיך די ציין.

ליידער ווערן די גרויסע באק־ציין זעהר שנעל קאליע. די מוטערס מיינען, אז דאָס זענען מילך־ציין און לאָזען זיי נישט היילען. זיי ווערען זאָגאר אָפּטמאָל געריסען, אזוי פערלירט דאָס קינד אויפן גאנצען לעבען די גרויסע וויכטיגע באק־ציין, וועלכע פעהלען איהם שפּעטער. די מוטער מוז געדענקען, אז די שטענדיגע גרויסע באק־ציין וואקסען אויס זעהר פריה. נאָך איידער די מילך־ציין הויבען אָן ארויסצופאלען. דער צאָהן מוז ווערען זאָרגפעלטיג געהיילט.

אין דער צייט פון בייטען זיך פון די ציין, אזוי געוואוינע דענטיציא, וואקסען אָפט די ציין קרום, נישט נאָרמאל. די סיבה דערפון איז מייסטענטיילס ראכיטיזם, אָדער ווי איך האָב שוין דערמאָהנט, דאָס פעהלען פון די גרויסע באק־ציין, אָדער דאָס זויגען די פינגער. ס'זענען פערהאַן אויך אוננאָרמאליטעטען, ווי צופיל ארויסגערוקטע אונטערקיפער — וועלכער הייסט הונט־גאָבים, אָדער צו פיל ארויסגערוקטער אויבערקיפער מיט ארויסשטעהענדע פאָדערציין, ווי ביי א פערד. די אלע אוננאָרמאלע ערשיינונגען, וואָס מאכען דעם מענשען העסליך און נידערגעשלאָגען, לאָזען זיך געגצליך שיין מאכען און ברענגען צום נאָרמאלען צושטאנד צו יעדער צייט און אין יעדער עלטער, אָבער אמלייכסטען און אמבעסטען אין דער צייט, ווען די ציינדלעך בייטען זיך.

דאָס קינד דארף מען געוואוינען צו עסען הארטע זאכען, שווארץ ברויט, הויפּטזעכליך רויהע פרוכט. דאָס געזונדסטע פון אלע פרוכטען זענען עפּעל מיט אָפּגעוואשענער שאָל. און זאָרגפעלטיג היילען יעדען נאָך קליינעם דעפעקט אין צאָהן.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

די ענטשטעהונג פון דער לאדזער לוין־אינדוסטריע

פון ד"ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פערבאטען)

די פריש־ענטשטאנענע טעקסטיל ־ אינדוסטריע אין ווארשעווער פירשטענטום און שפעטער אין קעניגרייך פוילען, איז געווען הויפטזעכליך רעפרעזענטירט דורך דעם קליין בעל־מלאכה און דעריבער האט די אינדוסטרי זיך געמוזט אנשפארען אן דעם לוינער און אין א קלענערער מאס — אן קאפיטאליסטישע אונטערנעהמער וועלכע האבען זיך פערנומען מיט יענע פאזען פון דער פראדוקציע, וואס האבען געפאדערט גרעסערע קאפיטאלען און טייערערע פראדוקציע ־ מכשירים, ווי למשל, פארבען, אפרעטור, וכדומה. אויך די רעגירונגס ־ ספערען האבען פערשטאנען און אנערקענט די נויטווענדיגקייט פון דער עקזיסטענץ פון דער לוין־אינדוסטרי. דער דאזיגער ענין איז — דוכט זיך — געווען מעהר ברענענדיגער אין דער מאזאווישער וואיעוואדשאפט, ווי אין דער קאלישער. די קאלישער וואיעוואדשאפט האט פערמאגט מעהר צענטראליזירטע אונטערנעהמערס, וועלכע זענען געשטאנען פעסט, אויף אייגענע כוחות און אייגענע קאפיטאלען, בעת אין דער מאזאווישער וואיעוואדשאפט, האבען געהאט דאס איבערגעוויכט די קליינע וועבערס.

נאטירליך זענען די ערשטע לוינער און די אפנעהמער פון פערטיגע סחורות געווארען די גארנלאגעריסטען, אין קאליש, למשל, האבען מיר אבסערווירט אזא טעטיגקייט ביי מאמראטן, וועלכער „געבענדיג זיי (די וועבערס) במשך פון ווינטער, גארן און געלד, נעהמט ער ערשט אפריל פון צווייטען יאהר אפ זייערע אויסארבייטונגען". דערמיט אבער האט זיך נאך נישט פערענדיגט מאמראטס אינדוסטריעלער טעטיגקייט. אפנעהמענדיג די פאר איהם אויסגעארבייטע פון די וועבערס אין פאביאניץ און אנדערע שטעט רויהע קארטאנען, פיהרט ער זיי שפעטער איבער קיין קאליש, בכדי זיי דארט צו פארבען און צו אפרעטורען, „סיי צוליב האנדעלס־אויסזיכטען, סיי אויך צוליב דעם, וואס האבענדיג אויפן ארט דעם פארבער שור, איז איהם (אין קאליש) א סך לייכטער צו פעראָרדענען און אפצוהיטען די ארבייטען". אויך אין זגערזש, הפנים, קויפען רוסישע מארקעטאנטען פערשידענע טוך־סחורות אין רויהען צושטאנד און לאזען זיי שפעטער פארבען און אפרעטורען, לויט אייגענעם וואונש.

נעבען די אלגעמיינע סיבות, וואס האבען בעגינסטיגט די ענטוויקלונג פון לוין־סיסטעם (דוחק אין קאפיטאלען און דאס, וואס די דייטשע וועבערס אימיגראנטען, האבען נישט געקענט די לאנדס־שפראכען) קומט אין לאדז צו נאך פאלגענדיגער מאמענט: די אבסאלוטע אונמעגליכקייט אפצוזעצען אויפן ארט די בעל־מלאכה'שע אויסארבייטונגען, להיפוך צו זגערזש, אזארקאוו און אנדערע ישובים, אין וועלכע עס זענען אנגעקומען סוחרים, בכדי איינצוקויפען סחורות.

גענוי אנצוצייכענען די ערשטע סימנים פונם לוין סיסטעם איז געוועהנליך אונמעגליך, ווייל דער דאזיגער סיסטעם בילדעט זיך אויס, באופן פון טייל מאל א גענוג לאנגער און אומבעמערקבארער עוואלוציע, טרעט ארויס אין די פערשידענסטע פארמעס און שאטירונגען און עס איז טיילמאל שווער אדורכצופיהרען א גענויע גרעניץ צווישען דער קליין ־ מלאכה, וואס ארבייט אויף בעשטעלונג און צווישען „כאלופניצטווע". אבער ביי דער פארשונג פון דעם „בראשית" פונם לוין־סיסטעם אין לאדז, זענען מיר אין דער גליקליכער לאגע, אז מיר דיספאנירען מיט א פערהעלטנישמעסיג זעהר רייכען מקורים־מאטעריאל, וועלכער ערלויבט אונז פעסטצושטעלען, כמעט פון סאמע אנהויב די געשיכטע פון דער לוין־אינדוסטרי אין לאדז. די טעקסטיל ־ אינדוסטרי, האט זיך נאר וואס אנגעהויבען צו ענטוויקלען אין פוילען און מען האט מיט אנ'אויסערגעוועהנליכער ציטערדיגקייט און אפגעהיטענקייט געוואכט איבער דעם „רך הנמול", מען האט גענוי נאטירט אפילו די קלענסטע אנשטרענגונגען, וואס זענען אויף דעם געביט געמאכט געווארען, מען האט כסדר געפארשט און קאנטראלירט.

א דאנק טאקע די דערמאהנטע אומשטענדען, איז אונז היינט נישט שווער פעסטצושטעלען, אז דער לוין־סיסטעם האט זיך ענטוויקעלט אין לאדז אין סאמע תחילת פון דער טעקסטיל ־ אינדוסטריע אין דער שטאט. די אפוטרופסים פון דער לוין־אינדוסטרי ־ ענטוויקלונג אין לאדז זענען געווען, נישט קיין אנדערע, ווי די שטאטישע מאכטהאבער. די אנשויאונג, וועלכע איז איינגעשטעלט געווען אין די רעגירונגס ־ ספערען, אז די קליין־וועבעריי קען זיך נישט ענטוויקלען אהן לוינערס, איז, משמעות, נישט געבליבען אהן איינפלוס אויף די לאדזער פערהעלטענישען. אזוי אלזא איז, נאך אנ'אפלויף פון נישט קיין גאנץ יאהר, זינט עס האט זיך אנגעהויבען די איינוואנדערונג פון אויסלענדישע וועבערס קיין לאדז דעם 7. פעברואר 1825, אונטער דער אפוטרופסות פון לאדזער בירגערמייסטער טשארקאווסקי, געשלאסען געווארען דער ערשטער, אונז בעקאנטער, אפמאך צווישען 12 טוך־וועבערס און דעם יודישען סוחר הערש רייכהערץ פון קאלוואריע.

דער דאזיגער אפמאך טראגט א בפירוש'ן חותם פון לוין־סיסטעם, רייכהערץ האט, לויט דעם אפמאך געדארפט די וועבערס צושטעלען 213 און א האלבען שטיין וואל (א שטיין האט 32 און א האלב פונט), פון וועלכער די וועבערס האבען זיך מתחייב געווען אויסצוארבייטען 122 טוך־צושטעלען פון 28 מעטער די לענג און 10-11 מעטער די ברייט. „דאס קאנטראקטירטע טוך דארף זיין אין א גוטער פארב — פון בינדלעך, וואס זענען אין אלגעמיין צום שענסטען גערייניגט". פאר יעדען איינציגען טוך־צושטעל, האט רייכהערץ צוגעזאגט צו בעצאהלען 8 און האלבען טאלער, ד. ה. 51 פוילישע גילדען. די טוך־ליווערונג, האט געדארפט פערענדיגט ווערען ביז דריי חדשים און האט געדארפט אויסגעפיהרט ווערען, נישט איינמאליג, נאר „טיילווייז, יעדע וואך, ביז דער טערמין וועט זיך ענדיגען. אויף יעדען פערלאנג פונם סוחר, זענען די וועבערס מחויב צוצושטעלען די סחורה".

בעזונדער וויכטיג און כאראקטעריסטיש איז דער פונקט 7 פון קאנטראקט, וועלכער האט דעם לוינער, פאר דער גאנצער צייט פון דעם אפמאכס גילטיגקייט, פערזיכערט א מאנאפאליסטישע רעכט אויף די אויסארבייטונגען פון די דורך איהם קאנטראקטירטע כאלופניקעס: „עס ווערט דא ארויפגעלייגט א בעזונדערע התחייבות אויף די פאבריקאנטען (געמיינט: וועבערס), אז כל זמן זיי וועלען נישט ענדיגען דעם צושטעל פון דעם קאנטראקטירטען טוך, קען קיין שום פאבריקאנט, וועלכער איז דא, אויף דעם אפמאך אונטערגעשריבען, בכלל קיינעם קיין טוך נישט פערקויפען".

די וואל, וואס רייכהערץ האט צוגעשטעלט, איז צווישען די וועבערס פערטיילט געווארען אויף א גענוג נישט־גלייכען אופן: עטליכע האבען בעקומען צו 24, 14 און 12 שטיין, בעת אנדערע האבען נאר בעקומען צו 4—8 שטיין. דער פערמיטלער, צווישען די וועבערס און רייכהערצן, האט געדארפט זיין איינער פון די קאנטראקטירטע „פאבריקאנטען", דער צעך־מייסטער יאן שטראוך.

די אנגעבאטענע בעדינגונגען פון רייכהערצן — (5 פ"ג פאר 1 טוך־צושטעל) — זענען געווען זעהר גינסטיגע, אויב מען וועט בעטראכטען, אז צו דער זעלבער צייט האבען, לויט רעמבעלינסקיס ראפארט פון 16. מער 1824 — די טוך־וועבערס אין קויל (קאלא) בעקומען פון לוינער צו 8—9 גילדען פאר קעמען און שפינען די וואל, אויסארבייטען פון איהר סחורה און גלייך־לייגען. פאר אויסארבייטען 1 טוך־צושטעל פון 30 איילען א לענג, איבער וועלכען מען האט געדארפט ארבייטען 4—5 טעג, האט דער וועבער בעקומען — קוים 6—7 גילדען מיט 15 גראשען. לויט א ראפארט פון דער קאלישער, וואיעוואדדישער קאמיסיע, האבען אין 1829 די יעהרליכע פערדינסטען פון די לוין־וועבערס, נישט איבערגעשריטען די סומע פון 150 גילדען. דער אונטערשיד, צווישען די אויבען־ציטירטע פערדינסטען און דער אנגעבאטענער בעלוינונג פון רייכהערצן, איז אזא געוואלטיגער, אז מ'קען אנדערש נישט, סיידען משער זיין, אז די וואיעוואדישע קאמיסיעס, גיבען אן נישט קאנטראלירטע און שטארק גוזמא'דיגע ציפערען מכח די וועבערישע פערדינסטען. בכל האופן איז דער פערדינסט, וועלכער איז די וועבערס פערזיכערט געווארען דורך רייכהערצן — 51 פוילישע גילדען פאר 4 — 5 טעג ארבייט, געווען זעהר א גינסטיגער.

נעבען לוינער־סוחרים, שטויסען מיר זיך אויך אן אויף לוינערס פון אנדערע שיכטען. כמעט אין דערזעלבער צייט — דעם 17. מערץ 1825 — האט דער זגערזשער דייטשער פאבריקאנט ווילהעלם זאכערט, דורך דער פערמיטלונג פון לאדזער מאגיסטראט, געשלאסען אנ'אפמאך מיט עטליכע לאדזער וועבער וועגען א ליפערונג פון 120 טעג ־ צושטעלען, אבער משמעות, האט די ארבייט נישט בעפרידיגט זאכערטן, ווייל נאך איניגע חדשים בעקלאגט ער זיך פארן לאדזער בירגערמייסטער: „זייער (די וועבערס) מינדערווערטיגע האנדלונג דערלאזט נישט צו א ווייטערדיגען בעשעפטיגען זיי". דער בירגערמייסטער טשערקאווסקי האט געפרובט אינטערווענירען און האט צו זיך ארויסגערופען דעם אונטער צעך־מייסטער פיאטר מוטעריך, וועלכער האט געהערט צו דער קאנטראקטירטער גרופע. מוטעריך האט אנגעגעבען צום פראטאקאל: „איך פיהל מיט גלייכען איינדרוק די פאלגען פון דער אומאנשטענדיגער האנדלונג פון איניגע וועבערס, וועלכע בעמיהען זיך נישט גענוגען צו טון דעם אפמאך און זיי זענען אזוי ארום עלול צו פעריאגען פון אונז די סוחרים". דער סוף איז געווען, אז זאכערט האט זיינע בעציהונגען מיט די לאדזער וועבערס איבערגעריסען און — ווי עס שיינט — האט ער זיך שוין מעהר נישט מיט זיי פערבינדען.

די זינדערין און איהר פערטיידיגערין

(סקיצע) ●●● פון נ. דרייצעהן

ווער ציהט די גרעסטע אויפמערקזאמקייט אין אונזער האטעל? די פרוי אונגער. וועגען וועמען סוד'ענען זיך טאג און נאכט די געסט פון אונזער האטעל? — וועגען דער אונגער. וועמען בעטראכט מען אין אונזער האטעל מיט זייטיגע בליקעלעך, מיט פילבעדייטענדע שמייכעלעך? — די פרוי אונגער. וועמען שעלטען אונזערע עלטערע ווייבער ־ געסט; אויף וועמען צארענען זיך אונזערע טאטעס־געסט און מאמעס־געסט; וועגען וועמען פילאזאפירען אונזערע אינטעליגענטערע געסט? דער ענטפער איז דער זעלבער: די פרוי אונגער!

א קליין געוויקסיגע, א שווארץ־חנ'עוודיגע פרוי איז די אונגער. כאטש זי איז שוין א מוטער פון צוויי יונגלעך, פון פיר און דריי יאהר, קוקט זי אויס יונג, אבער נישט איהר יוגענדליכער אויסזעהען ציהט אזוי אונזער אלעמענס אויפמערקזאמקייט. האבען מיר דא מאמעס, וואס קוקען אויס פונקט אזוי יונג, אויב נאך נישט יונגער פון איהר, איז וועמען ארט עס?

האט די זעלבע פרוי אונגער גלייך ביים אנקומען אין אונזער האטעל געמאכט דעם איינדרוק פון א שטילינקער, צוריקגעצויגענער פרוי. מען האט גאר געדענקט וועגען איהר, אז זי איז אביסעל מעלאנכאליש. איז וועמען וואלט גאר איינגעפאלען אויף איהר ארומצוקוקען זיך? אמת, איניגע פון אונזערע געסט האבען בעמערקט, אז ווען אט די שטילינקע פאר־זיך־ווייבעלע דערזעהט א שעהנעם און איבערהויפט הויכען און קרעפטיג אויסקוקענדיגען מאן, פעררויטעלט זיך איהר שווארץ־חנ'עוודיגער געזיכט און ס'עפענען זיך איהר מויל און אויגען ווייט און ברייט; אויך האבען איניגע פון אונזערע געסט בעמערקט, אז ווען איהר בליק פאלט אויף אונזער סאקסאפאן־שפילער, אויף דעם הויכען, געזונטען וואויל־יונגערישען בענין, ווינקט זי צו איהם מיט א ווינקעל־אויג און דער ווינקען קוקט אויס עפעס גאר נישט אזוי כשר. פונדעסטוועגען וואלטען מיר אויף איהר פארט נישט צופיל אומגעקוקט זיך. זאל זי, וועמען ארט דאס?

דער מיטעלפונקט פון אונזער אויפמערקזאמקייט איז די פרוי אונגער געווארען ערשט דעמאלט, ווען מען האט געזעהען בעשיינפערליך, אז זי פיהרט מיט בענין א העגעלע ליבע, א ליבע מיט אלע פיטשעווקעס, א ליבע מיט אלע נויטיגע פאטראוועס! האט נאר בעני, אונזער סאקסאפאן ־ שפילער, א מינוט פרייע צייט, איז ער שוין צוזאמען מיט דער שווארץ־חנ'עוודיגער אונגער.

דער פערליבטער מאמעס צוויי יונגעלעך בלאנקען זיך ארום ווי צוויי לעבעדיגע יתומים'לעך. ווער ס'האט גאט אין הארצען, נעהמט די קינדער אריין אין דעם קינדערשען עס־צימער, מען פאסט אויף, זיי זאלען עפעס עסען. די מאמע שלאפט. זי איז, נעבעך, געווען פערנומען א גאנצע נאכט. בעני איז אויך געווען פערנומען...

א גאנצען טאג איז די פערליבטע מאמע א פערשלאפענע, א האלב־צודולטע. פון די קינדער וויל זי גאר נישט וויסען. די קינדער זענען א שווערקייט, אנ'איבעריגע לאסט פאר איהר. זיי שטערען איהר. זי פרובירט איינשלאפען אין איהר צימער, לאזען נישט די קינדער. יעדער ווייל'ע קלאפט מען אין דער פערשלאסענער טיר — קינדערלעך וויסען נעבעך נישט, אז די מאמע איז פערליבט. קומען זיי צו דער מאמען מיט זייערע אומשולדיגע קינדערשע פערלאנגען; קלאפען זיי אין דער פערמאכטער טיר:

— מאמע, עפען, מאמע עפען!

די מאמע ענטפערט נישט. וויינען די קינדער. ווערט ווילד די פערליבטע מאמע; נעהמט אריין די קינדער אינעווייניג; הערט מען ווי זי שלאגט די קינדער; הערט מען דעם בענומענעם יאמערען פון די קינדער; ווערען געסט אויפמערקזאם:

— וואס האט זי צו די קינדער, וואס זענען די קינדערלעך שולדיג?

דערלעבט מען שוין צו זעהען די פערליבטע מאמע אויף דער ליכטיגער וועלט, זעהט מען זי אויף דער וועראנדע, זעהט מען זי אויף דעם ארומיגען באדען, וואנדערענדיג; עפעס אזא מאדנע איז זי, צו קיינעם קלעפט זי זיך נישט, ס'ארט איהר פאר גאר נישט, אימיצען זוכט איהר פערליבטער בליק, ווייס מען, אז בענין זוכט זי. לויפען נאך דער מאמען די קינדער, איז זי אזוי קאלט צו זיי, טרייבט זי די קינדער פון זיך:

— לאזט מיך אפ!

געווען, ווען זי איז אנגעקומען אין האטעל, א גאנץ גוטע מאמע צו די קינדער. נישט מעהר, די ליבע צו בענין, צו דעם געזונטען, קרעפטיגען בענין, האט הפנים א סוף געמאכט צו דער מוטער־ליבע.

ווי א פרעמדע איז די פרוי צו איהרע קינדער. נאר זי זוכט בענין. ווי א פער'שיכור'טע קוקט זי אויס. בעני ליבט זי, בעני קען ליבען, נאר זי איז קיינמאל נישט אנגעזעטיגט, נאך בענין געהען אויס די יאהרען. טרייבט זי די קינדער פון זיך:

— לאזט מיך אפ!

איז די פערליבטע מאמע געווארען דער מיטעלפונקט פון אונזער אויפמערקזאמקייט, סוד'עט מען זיך וועגען איהר:

— ווי דאס איז פערליבט אביסעל!...

— דאכט זיך, קען קיין צוויי נישט צעהלען, און ווי דאס ברענט!...

— זאל זי ליבען, וועמען ארט דאס? וואס דארפען אבער די קינדער ליידען? ווי זי פערלאזט די קינדער, עפעס ווי זי וואלט גאר קיין מאמע נישט געווען.

— מען האט געדארפט צו דעם מאן איהרען א גוטען בריוועלע אוועקשיקען — כעס'ען זיך געסט

— ער מיינט דאך מסתמא, אז דאס ווייב איז דא די גרעסטע צנועה.

— אזא פרוי, אזא מאמען דארף א ביין פוילען

— שעלטען עלטערע ווייבער — אזא מאמע איז נישט ווערט וואס די ערד טראגט זי!

דאך, נישט אלע געסט פערדאמען די פערליבטע פרוי, נישט אלע שילטען.

די געטרייעסטע פערטיידיגערין פון דער פערליבטער מאמע איז די פרוי זאנגען, א גאסט אין אונזער האטעל. די פרוי איז דא צוזאמען מיט איהר מאן און מיט צוויי קינדער. זי איז א פרוי, וואס בעטראכט זיך אליץ א העכערען וועזען פון איהר מאן, און לויט דעם ווי זי רעדט זיך אויס אמאל מיט א ווארט, קען מען זיך אנשטויסען, אז טיף אין איהר הארצען איז זי איבערצייגט, אז זי ברענגט א געוואלדיגען קרבן מיט דעם, וואס זי פערבלייבט די געטרייע פרוי פון איהר מאן. דער מאן איז אנ'ארענטליכער געשעפטס־מאן, א פערהארעוועטער, א מידער, אביסעל עלטער פון זיין פרוי. ער איז געקומען דא אין האטעל אפצורוהען זיך איז פאר איהם א וויכטיגע נויטווענדיגקייט, זי, די פרוי, איז דא אבער געקומען צו האבען פערגעניגען, און זי איז נישט צופרידען וואס איהר מאן איז מיד און וויל רוהען. זי האלט אין איין פראטעסטירען:

— נאר דאס זיצט אויף איין ארט! אזוי אין דער היים, אזוי דא. ס'האט אין זיך קיין טראפען לעבען, אזוי אין דערהיים און אזוי דא.

איז זי א פערטיידיגערין פון דער פערליבטער מאמע:

— ווער ווייס, וואס פאר א טראגעדיע ס'איז איהר לעבען אין דערהיים. זי איז אזוי יונג. אפשר ווען זי האט געהייראט, האט זי נאך נישט בעגריפען וואס זי טוט? דא האט זי פלוצים אנגעטראפען זיך אויף א מאן, וואס איז איהר צום הארצען, וואס איז אפשר איהר גלייכען; האט דער פייער פון איהר יונג לעבען אויפגעפלאמט. ווער ווייסט, וואס פאר א בעשעפעניש איהר מאן איז? אפשר א מענש אהן א טראפען לעבען? ליידט זי, פיינסטערט זי. און ס'איז גאר קיין וואונדער נישט, וואס אזוינס האט געטראפען. ס'איז מעהר וואונדער ווען אזוינס טרעפט נישט.

די פרוי זאנגען איז א הייסע, געטרייע מוטער צו איהרע קינדער. טאג און נאכט נאר די קינדער און די קינדער, און ווען מען הערט ווי זי פערטיידיגט די פערליבטע מאמע, פרעגט מען איהר:

— און דאס, וואס זי פערלאזט אזוי די קינדערלעך איהרע? דאס קומט ביי אייך אויך אויס רעכט?

— ניין! — צאפעלט אויף די „פערטיידיגערין"

— ניין, ווי זי בענעהמט זיך מיט די קינדער איז מעהר ווי איך קען פערשטעהן. דאס קען איך זיך שוין נישט ערקלערען. דאס איז שרעקליך! קינדערלעך דארפען נישט ליידען.

בלייבט זי א ווייל פערטראכט, די פערטיידיגערין. ס'פינקלען אויף איהרע אויגען, ווארפט זי א דורכדרינגענדען בליק אויף איהר מאן, און זי נעמט ריידען האלב פערטראכט, עפעס אזוי ווי צו זיך אליין:

— אין אזעלכע פאלען איז א מאמע געוועהנליך זיך מקריב פאר די קינדער. ווען ס'זענען נישטא קיין קינדער, איז מען פריי צו האנדלען ווי מען וויל. זענען שוין אבער געקומען קינדער אויף דער וועלט, איז וואס ס'זאל שוין נישט זיין, פערשטיקט מען אין הארצען אלע צרות; האקט מען זיך אליין אונטער די פליגעל; בלייבט מען לעבען די קינדער און מען איז א מאמע.

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

שבת הגדול: איהר ווייסט, פאניע קורצער פרייטאג, וואס איך האב ערפינדען?

קורצער פרייטאג: וואס א שטייגער?

שבת הגדול: כ'האב ערפינדען א מיטעל ווי אזוי ...דרויכערן די מלוכה און דערביי אהן שום שוועריג...קייטען.

קורצער פרייטאג: דהיינו?

שבת הגדול: הערט: ס'וועלען אפגעשאפט ווע...ען אלע פאדאטקעס, אנשטאט די פאדאטקעס, זאל ...דער בירגער און בירגערין כסדר מוזען אויסקויפען ...לאס אויף דער לאטעריע. נו, איצט רעכענט: פול...הריגע בירגער פון ביידע געשלעכטער האבען מיר ...פוילען 12 מיליאן, א לאס קאסט אין משך פון ...יאהר 480 זל. מאכט דאס אויס יעהרליך א סו...לע פון 5 מיליארד מיט 760 מיליאן זלאטים ברו... הכנסה.

...העלפט דערפון וועט אראפגעהען אויסצוצאהלען ...ווינסען, אזוי ארום וועט אין דער מלוכה־קאסע ...יבען 2.880.000.000 זל.

...היינט שטעלט איך פאר, אז דער דירעקטאר ...דער מלוכה־לאטעריע, וועט מיר פון דער סומע ...אפגעבען נאך 1 פראמיל פראוויזיע, וועט דאס ...וסמאכען 2,880,000 זל. נו, פרעג איך אייך, ...ט אזא פאר גילדען קאן מען שוין האבען שבת ...מאכען און חתונה מאכען א טאכטער?

...נישט קיין משוגע'נער

...ס'געהט איהם נאר און א געלעכטער

א הינער פאבריקאנט האט דורך'ן פענסטער גע...העז ווי אויף דער גאס געהט א יוד לייענט א צייט...ג און האלט זיך די זייטען פון געלעכטער.

— מסתמא א משוגענער — האט דער פאבריקאנט געזאגט.

— ניין, פאניע שעפיע, האט דער בוכהאלטער ...אגט, דאס איז נישט קיין משוגענער, ער לייענט ...תמא אין דער צייטונג א ידיעה, אז אין פוילען ...לען נאך זיין גוטע צייטען.

צווישען „געבילדעטע"

...ערשטער: כ'האב געהערט, אז דו האסט לייזערן ...ענטליך צע'ממית'ט, פארוואס איז דאס געווען?

...צווייטער: ווייל ער האט צווישען מענשען גע...ט, אז איך בין אנ'אפטימיסט.

...ערשטער: וואס איז דאס אזוינס?

...צווייטער: איך ווייס אויך נישט, אבער פארוואס ...ט דאס מיך צו בעליידיגען?....

איינפאלען פון א „גרעזער"

פאמעראנץ איילט זיך צו דער באהן, פרעגט ער א שאפער:

— וויפיל ווילט איהר פאר א קורס צו דער באהן?

— 2 זלאטים.

— און פארן באגאזש?

— דעם באגאזש נעהם איך מיט אומזיסט.

— אויב אזוי, טא נעהמט מיין באגאזש, וועל איך נאכלויפען נאך דער טאקסובקע — האט פאמעראנץ געענטפערט.

* * *

אנימעלטען געהט ב. אריין אין א באר, פרעגט ער דעם אינהאבער:

— וויפיל קאסט ביי אייך א שניטקע?

— 30 גראשען, אזויפיל קאסט זיצענדיג ביי א טישעל, נאר טאמער ווילט איהר עסען שטעהענדיג, קאסט עס נאר 25 גראשען.

— און וויפיל וועט איהר מיר בערעכענען, אז איך וועל די שניטקע אויפעסען אויף איין פוס? — האט פאמעראנץ געפרעגט.

אלע לעגען לאטעס

בעריהמעריי פון א היגען לאטוטניק

א יוד קומט אריין צו א שניידער, א לאטוטניק, וואס האלט אין איין לעגען לאטעס, זאגט דער יוד צום שניידערל:

— ס'מוז נישט זיין קיין גרויס פערגעניגען ס'גאנצע לעבען צו לעגען לאטעס?

דער שניידער האט געענטפערט:

— איך אליין טו עס דען? מיניסטארען לעגען לאטעס אויף די בודזשעטען, דאקטוירים לעגען לאטעס אויפן מענשליכען געזונד, דער לאדזער מאגיסטראט האלט אין לעגען לאטעס אופי'ן אספאלט, איך מאך זיכער די ארבייט בעסער פון זיי אלע.

אין קינא

אונטערגעהערטער שמועס

ער: זי ווייסען, איך וואלט נישט געגלויבט, אז זי זענען שוין אלט 22 יאהר!

זי: וואס רעדט איהר? און איך בין שוין נאענט ביי די 30.

ער: דאס לאזט זיך שוין גלויבען.

א חכמה פון א יוד

— כ'זאג אייך, אז שוטים זענען די עלטערען, וואס געבען אפ זייערע קינדער פאר לערן־יונגלעך.

— פאר וואס?

— ווייל לערן־יונגלעך לעבען נישט לאנג.

— פון וואנען נעהמט איהר דאס?

— וואו האט איהר שוין געזעהען אנ'אלט לערן־יונגעל?

צווישען „קאלעשאנקעס"

ערשטע: פון וואנען ווייסט דו, אז דיין חתנ'ס עלטערען לײדען דיך נישט.

צווייטע: כ'בין זיכער דערין, אפילו זיין אייגען ווייב, וויל מיך דערטרינקען אין א לעפעל וואסער.

שוין איינמאל א פיסעל!

אין פאזנאנסקים שפיטאל האט די פאגאטאוויע געבראכט א בחור מיט א צובראכענעם פוס, פרעגט איהם דער דאקטאר:

— ווי אזוי איז דאס געשעהען?

— ביים שפילען,

— אין פוסבאל?

— ניין.

— פון וואס דען?

— כ'האב געשפילט אין קארטען, האט מיר מיין ווייב געגעבען צייכענס אונטערן טיש.

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: ווי האלטסטו טרייטעל, האסט שוין באטש קויהלען אויף ווינטער?

טרייטעל: צו וואס? אויף וועלכע כפרות דארף איך קויהלען?

פייטעל: וואס הייסט?

טרייטעל: כ'הייץ א גאנצען ווינטער די אויוועגס מיט פראטעסטען, נאקאזען, רעקורסען, אדוואלאניעס, מיט מיינע טעכטערס ליבעס־בריוועלעך און אנדערע הייץ־מאטעריאל.

א גאלדערנער מאן!

פרוי: מאנעלע, די ווייסט, אז ס'געהט צום ווינטער, וואס ווסטו דעם ווייבעלע פערשאפען?

מאן: עגמת נפש.

מיט אנ'אנדער אויג

— איצט וועט איהר מיט גאר אנ'אנדער אויג קוקען אויף דער וועלט — האט געזאגט א דאקטאר אריינשטעלענדיג דעם פאציענט א קינסטליך אויג.

חכמה

ליצנים האבען אמאל געפרעגט ר' לעקיש'ן א שאלה:

איינער איז געשטארבען, צי מעג ער חתונה האבען מיט זיין אלמנה'ס שוועסטער?

האט דער רב א לאנגע צייט געקוקט אין יורה דעה, אין די טו"ים, געזוכט אין רמב"ם, ענדליך האט ער ארויסגעטראגען א פסק־דין:

„מעגען, מעג ער, נאר כ'האב מורא, אז ער וועט נישט קאנען".

אויך נישט שלעכט

עס האט זיך אמאל אין שעהנסטען ווינער פארק אוועקגעזעצט דער קייזער פראנץ יאזעף. נישט ווייט פון איהם האט זיך אויך אוועקגעזעצט א שוסטער. פרעגט איהם דער קייזער: „וואס טוט איהר"? ענטפערט ער איהם: „איך בין א שוסטער". פרעגט איהם דער קייזער: „ווי געהט עס אייך מיט פרנסה"? „נישט שלעכט", ענטפערט דער שוסטער. „און וואס טוט איהר?" „איך בין דער קייזער פון עסטרייך־אונגארן", זאגט פראנץ־יאזעף מיט א שמייכעל. „דאס איז אויך נישט שלעכט", האט איהם געטרייסט דער שוסטער.

אין ברודערס זכות.

אין בערלין ווייזט איינער אן דעם צווייטען א יוד א פערשוין און פרעגט:

— ווי הייסט דער חברה־מאן?

— ער האט אינגאנצען קיין נאמען נישט. ער לעבט נאר אין זיין ברודערס זכות.

— ווי הייסט זיין ברודער?

— גערינג!

זיי ביידע

א שווארער און א הויז ווירט,

ביידע דעם קריזיס שפירען,

קיינער גיט קיין גראשען,

באטש זיי קלאפען פעסט אין די טיר.

דער קונדס

● הומאר

● סאטירע

● צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 259 — פרייטאג, דעם 8 נאוועמבער 1935

דערוויילע זיצט ער פעסט!

סוחר: אפשר וואלסטו איצט נאך דער עקספאזע פון מיניסטער אראפגעקראכען פון מיינע פלייצעס!..

פּאָליטיק פון דער וואָך

נאָך אַלץ אַביסיניען. דאָס הייסט נישט בלויז אַביסיניען — מיר מיינען איטאַליען אויך, פּונקט ווי מיר מיינען ענגלאַנד און פראַנקרייך, וועלכע האָבען נישט קיין קלענערען חלק אין דער מלחמה אין עטיאָפּיען, ווי עס האָט למשל איטאַליען.

אַזוי זאָגען מיר, מיר די אויסגעפּרובטע דיפּלאָמאַטען, מיר, וואָס ווייסען, וואָס עס טוט זיך אין דער קיך פון דער וועלט־פּאָליטיק און ווי אַזוי עס ווערט צוגעגרייט דאָס פּאָליטיק - געקעכטס, דערי־בער, אַז מיר זאָגען עפּעס וועגען דער פּאָליטיק, ווייסען מיר וואָס מיר זאָגען.

קומען איצט פּאַר קאַמפּען דאָרט אין אַביסי־ניען, וואָס זענען נישט פערשטענדליך פאַר מלחמה־מבינים.

די אַביסיניער אַנטלויפען און די איטאַליענער מאַרשירען ווייטער. די איטאַליענער עראָבערען אַבי־סינישע ערד און דער אַביסינישער נעגוס האַלט זיך אין איין גרייטען, ער גרייט זיך ערשט.

אונז דיפּלאָמאַטען געפעלט דאָס נישט. דער נע־גוס שפּילט עפּעס אין בעהעלטעלעך.

מוסאָליני'ס ערקלערונג

פאַרן פאָרשטעהער פון „קונדס"

ר ו י ם, (פון אונזער קאָרעספּאָנדענט).

אין אַ געשפּרעך מיטן קונדס - פאָרשטעהער אין איטאַליען, האָט מוסאָליני ערקלערט, אַז ער איז גרייט איבערצורייסען די מלחמה מיט אַביסיניען אויף פאָל־גענדען בעדינג:

דאָס אַביסינישע מיליטער זאָל זיך צוריקציהען.
ענגלאַנד זאָל אָפּציהען.
דער נעגוס זאָל זיך איבערציהען (קיין רוים).
דער פעלקער בונד זאָל זיך אויסציהען.

אייער קאָרעספּאָנדענט דערוואוסט זיך אויך, אַז מוסאָליני גרייט זיך ארויסצוגעבען אַ בעפעהל צו דער אַרמעע. אָפּצורוימען אַלע בערג אין אַביסיניען, און אויף זייער אָרט אוועקשטעלען פּאָמניקעס פון דוטשע אַליין, פון זיין העלדישען זוהן און פון זיין בראַווען איידעם.

אַלערהעכסטער בעפעהל פון נעגוס

א ד י ס - א ב ע ב א, (ספּ. צום „קונדסיי).

ווי אייער קאָרעספּאָנדענט דערוואוסט זיך פון זיכערע קוועלען, האָט דער נעגוס ארויסגעגעבען אַ בעפעהל, צו רעפּערירען ביים קאָוואַל אַ האַרמאַט.

וואָס וויל דען איטאַליען!

לאַוואַל זאָגט צו אַן'איטאַליענישען מיניסטער:

— איהר מוזט דאָך פערשטעהען, אַז די אַביסי־ניער קענען דאָך אייך נישט גוטווילליג אָפּגעבען זייער לאַנד, אדרבא, שטעלט אייך פאָר, ווען איהר זענט אויף זייער אָרט....

— אָט, אָט, דאָס ווילען מיר דאָך! — האָט דער איטאַליענישער מיניסטער געענטפערט.

נישט „אָפיציעל"...

אין די דיפּלאָמאַטישע קרייזען אין זשענעווע, צווייפעלט מען, צי מען קען אָנווענדען סאַנקציעס נעגען אַ מלוכה, וואָס האָט נישט ערקלערט אָפי־ציעל קיין קריג.

אַ שפּאַרזאַמער מענש

אַ דאַנק דעם „שפּאָרזאַמקייטס - טאָג", האָט אַ בעקאַנטע פּאַננע, אויפגעהערט צו לייענען ביכער, און לייענט נאָר ס'ביכעל... פון פּ. ק. אָ.

גראַף קאַלי.

מיר לערנען געאָגראַפיע!..

נאָר אַ דאַנק די וועלט - גזלנים
אָט די רויבערישע מאַפּיע
לערנען מיר איצט אויף דער עלטער
כאָטש אַביסעל געאָגראַפיע...

יעדען טאָג ווערט אונזער וויסען
רייכער מיט פיל נייע ווערטער.
נייעס לעבען און מנהגים
פאַרביג - רייכע נייע ערטער . . .

מוסאָליני, יאָ, רבותי
איז בכלל אַ גוטער רבי...
ווען נישט ער, ווער וואָלט דען וויסען
וואו עס ליגט אַדיס - אַבעבאַ?...

ווער געוואוסט האָט פון דזשידזשיגאַ
און פון דענאַקיל, מאַקאַלע?
זאָל מיר גאָטעניו נישט שטראָפען
אסור, אויב זאָגאַר גראַף קאַלי...

כאָטש אין דער מסכתא „חולין"
נישט בעהאַוונט איז בעניטא
איז ער דאָך אַ גרויסער בקי
קענער אין דער הלכות „שחיטה"...

אָבער, וואָס איז דאָס מיין דאגה
מיט דעם ווייטען אַביסיניע?
ס'פעהלט רבותי, מיר קיין צרות
אין דער אייגענער מדינה.

ס'רוקט זיך אָן אַ קאַלטער ווינטער
דאָ ביי אונז אין מוטער - פּוילען
און אין קעלער נישט קיין סימן
פון קאַרטאָפעל און פון קוילען.

און די קינדער געהען באָרוועס
און דאָס ווייב פערשעלט די יאָהרען
אויף די אַלע דיקטאַטאָרען
גאָטעניו, געזאָגט געוואָרען!...

גרויסע מענשען

וואָס זאָגען וועגען דער מלחמה מיט אַביסיניע?

דער „קונדס" האָט זיך געווענדעט צו אונזערע גדולים וועגען זייער מיינונג וועגען דער איטאַליעניש אַביסינישער מלחמה.

אָט וואָס זיי האָבען געזאָגט:

אַ היגער גינעקאָלאָג האָט געזאָגט:

די מלחמה איז אַ פערשפּעטיגטע פערהיטונג - מיטעל אויף גאַנצע 21 יאָהר, אונזער פּרינציפּ איז וואָס דו זאָלסט הרג'ענען אין 21 יאָהר שפּעטער, מאַך עס איצט. פון מיין מעדיצינישער פּראַקטיק בין איך געקומען צו דער איבערצייגונג. אַז באַמבעס „רעגולירען" דעם צווואוקס פון דער מענשהייט.

קאָמענדאַנט מייזלער: די מלחמה איז אַ וואָוילטאַט פאַר אַביסיניען, וואָרום די באַרבאַרען, האָבען קיינמאָל נישט געוואוסט די וואונדער פון אונזער קריגס־טעכניק. ס'איז באמת ווערט צו שטאַר־בען, מ'זאָל זעהען די הערליכע „שטאָהלענע פויגעל", וואָס שוועבען איבער אַביסיניען. איך בין איבערצייגט, אַז די איטאַליענער, וואָס זענען גלענ־צענדע קאָלאָניזאַטאָרען, וועלען דאָס וויסטע אַבי־סיניען פערוואַנדלען אין אַן'ארץ זבת חלב ודבש. אַ וויסטעניש מוז מען פעט־מאַכען, און פעט־מאַכען ערד איז אַמבעסטען מיט בלוט און ביינער. מוסאָ־ליני וואַרפט אויף דער וויסטער ערד אַ ציוויליזאַציע־קערענדעל.

דער „קונדסיי - פּאָליטיקער:

מיר האָבען לאַנג געוואַרט, ביז די איטאַליענישע ביקסען האָבען אַליין אָנגעהויבען שיסען. איצט וועט די פעלקער־ליגע רוהיג אָפּוואַרטען, ביז די איטאַל־יענישע ביקסען וועלען אַליין אויפהערען שיסען.

גראַף קאַלי:

כ'בעוואונדער די אַבּאַסינטשיקעס. זיי האָבען אַלע דירות און דאָך וואַלטשען זיי...

קוסאָוויצקי:

אין אַ יאָהר אַרום רעכען איך צו געבען אַ קאָנ־צערט. די הכנסה האָב איך בעשטימט אויף צו בויען אַ פּאָמניק צוליבען נצחון פון אַביסיניען איבער אי־טאַליען אָדער פערקעהרט.

איטשעל ברוינער:

איך אַרבייט איצט איבער אַ סקיץ פון אַ פּאָמ־ניק צוליבען איינגענעהמען אַדיס־אַבעבאַ. כ'האָב שוין אפילו דערהאַלטען אַן'אויפשריפט מיט אַזאַ אינ־האַלט:

„די זיגער פון אַדיס־אַבעבאַ, דעם 20־טען דע־צעמבער ...193". דאָס אָרט אויפן לעצטען ציפער, האָט מען געהייסען לאָזען פריי.

משה בראָדערזאָן:

איך האַלט, אַז מוסאָליני דאַרף בעקומען די נאָ־בעל־פּרעמיע פאַרן שלום. וואָרום ער האָט דאָך גע־קענט ארויסרופען אַ וועלט־קריג, און האָט זיך בע־גנוגענט מיט אַ פּיצעמאָנטשיקעל מלחמה.

די מפּלה פון אַ לאָדזער שמענדריק

זיין בעזוך אין „אימקאַ"

— דו ווייסט העניעק, איך בין נעכטען געווען אין „אימקאַ", בין איך פון דאָרט ארויס אַ געווי־נענער.

— וואָס רעדסטו דו? אין „אימקאַ"?

— יאָ, איך האָב מיך געוועט מיט מאַניעקן, אַז אויב איך וועל אריינגעהען אין „אימקאַ", וועט מען מיך פון דאָרט אָננעהמען ביים קאָלנער און מ'יך אַראָפּוואַרפען פון אַלע טרעפּען.

— נו?

— נו, איך האָב דעם געוועט געוואונען.

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

צ'געדענקט כאָדזשביג וואָס באָב ענק יענעם פּראַטיג פּעציילט? יאָ, די מאַנסע מיט די ווערצלאַט! אַז זיי עבן הובן אַ מיפּולע, אַז מ'גייט זיי אופּראַסן פין דירע־געלט.

צ'ווייסע, וואָס זיי אָבן די וואָך גיטיען? סאָט זיי גיקרענקט די מאַנסע ווי אַ פּאַיער, זענע זיי גי־לאָפן קאַ ווארשע צין מניסטער אין אָבן גיסטראַ־שיט, אַז אויב מעט זיי ראַסן, עבן זיי אָפּהעירן צי באָען האַזער.

ווייסט עץ, וואָס דעיר מניסטער אָט זיי גיזונגט? סטראַשיץ די געגנדז ניש מיעך. אין אַז צאָט גי־פליקט ס'בוסער פין די ליקיטאָרן, אָט עץ יאָ גי־באָעט? צאָץ גינימע אַ פּעיריך־שטאַל, צאָץ אַראָפּגי־לייגט אַ שטיק אַלטע פּאַפּע אין צאָץ ענק גיהייסען צאָלן ז'גורי.

אַזוי אָט זיי גיענטפּערט דעיר מניסטער. צמיינץ, אַז אַ מניסטער איז אַ יאָלד? עיר אָט דעים קאָפּ אָף די פּלייצים אין אַ גישליפן צינגל, אין ווייסט וואָס עיר אָט צי ענטפּערן די ווערצלאַט.

יעץ על איעך ענק פּאַציילן אַ נאַיע מאַנסע. צאָץ גיהעירט פין דעיר נאַיער גראַנדרע? צווייץ כאָדזשביג, אַז אין דעיר קאַסע באָרע אָט מע אופגיזונגט אַלע ידישע פּיטייקערס? טאָמער איז די מאַנסע עמים, עט מע מיזן מאַכן אַ נאַקציע, אינץ עט מע אין שמולן געסל ניש נעמע קאַ ריצנאַייל באַ די גאָיעשע פּיטייקערס, זאָלן זיי עס אַליינט אָעסזאָפּן.

דערוואַל אָץ מיער אַ גיטן שאַבּים אין זאַץ מיער גיזונט.

אַ גוטער פראַנצויז

פערשטעהט פראַנצויזיש

ערשטער: דו פערשטעהסט ענגליש?

צווייטער: ענגליש קען איך נישט, נאָר פראַנצוי־זיש פערשטעה איך.

— דהיינו?

— טאָמער זעה איך, אַז לאַוואַל קראַצט זיך, פערשטעה איך, אַז ס'בייסט איהם.

א. מאַגיסטער.

מיט זיין מאַטעריאַל

לאָדזער נגידים, מ'שטיינס־געזאָגט

אַ לאָדזער אויפגעקומענער גביר פרעגט דעם מאָה־לער באַרטשינסקי, וויפיל ער וויל פאַר אַ בילד.

— 200 זל., האָט באַרטשינסקי געענטפערט.

— און וויפיל וועט איהר מיר בערעכענען מיט מיין פּאַרב? — האָט דער גביר נעפרעגט.

פּאָליטיק אויפן שפּיץ מעסער

איטאַליען—אַביסיניע:

דאָרט געהט עס אויף מעסער,
דער גיהנום - פייער פלאַקערט אַלץ גרעסער,
ס'איז נישטאָ קיין לעשער,
וועלכע זאָלען לעשען די שרפה,
האַמעוועך די חיה, די בעסטיע, די טרפה,
מוסאָליני טוט, וואָס איהם געפעלט און פּטור,
הערט אַלע ווי דעם קאָטער.

ענגלאַנד:

אכל'ט געשמאַק פונם קהל'שען וועלט־שיסעל,
און ווייזט זיין „חזיר כשר פיסעל",
שרייט: אַ טויט דעם וואָלף דעם העכט,
און אויפן אויער זאָגט זי: מוסאָליני, שעכט!
דעם שוואַרצען, די מעשה דערציילט
אָבער געדענק, אַז מיר קומט אַ גלייכער טייל,

אי, די סאַנקציעס? דאָס איז נאָר אַ תירוץ פאַר
דער וועלט,
פון זיי וועסטו נישט ווערען געקוועהלט,
דאָס איז נאָר אַ תירוץ פאַר דער באַבען
מותר לך, מענסט די שוואַרצע טיף בעגראָבען.

דייטשלאַנד:

דער נאַצי האַלט הויך דעם קאָפּ,
קוקט אויף אַלע פון אויבען אַראָפּ,
וויל נאָר אַז ענגלאַנד זאָל נייטראַל בלייבען.
דאַן וועט ער די סאָוועטען אויף מעהל צערייבען
ער וועט געהן מיט קוראַזש מיט אימפּעט,
ער פערגעסט אָבער אַז די סאָוועטען ליגען אויך
נישט אין קימפּעט.

א. איטקין

אָי, האָט דער אַביסינטשיק איהם אריינגעזאָגט!

צוגעשיקט פון זשענעווע דירעקט צום „קונדס"

ז ש ע נ ע ו ו ע (פון אונזער קאָרעספּאָנדענט)

אויף דער לעצטער זיצונג פון פעלקער־בונד בעת מ'האָט גערעדט וועגען די סאַנקציעס געגען איטאַל־יען, האָט דער אַביסינישער פאָרשטעהער געזאָגט:

— איך האַלט, אַז די איינציגע אויפגאַבע פון דער פעלקער־ליגע איז צו דערהאַלטען די אומאָפּהענ־גיגקייט פון אַביסיניען.

— און פאַר אידיאָטען! — האָט איהם איבער־געריסען דער פאָרשטעהער פון איטאַליען.

— ס'איז מיר ליב צו הערען, אַז איהר פער־געסט נישט אין אייער פאָטערלאַנד — האָט דער אַביסינטשיק איהם אָפּגעענטפערט.

חוזק אין דער ברייט

צוגעשיקטע וויצען פון סאָקראַטעס

— פאַרוואָס רופט מען איינעם, וואָס קאָן נישט לערנען — גראָבער יונג?

— ווייל ער ווייסט נישט פון ד י ן.

* * *

אַ הינטערוועלטיגער האָט געפרעגט דעם רבין:

— רבי, איך האָב אַ מכּה אויף דער האַנד, האָט דער דאָקטאָר געהייסען צולייגען זויער־מילך, צי מעג איך עס טון, וואָרום עס איז דאָך בשר וחלב?

— דו מוזט וואַרטען ביז די מכּה וועט ווערען 60 מאָל אַזוי גרויס, וועט די זויער־מילך ווערען בטל בששים.

* * *

אויף דער באַהן זיצען עטליכע ענדעקעס און שמועסען, און וועגען וואָס שמועסען ענדעקעס? וועגען יודען, זאָגט איינער:

— אומעטום טרעפט מען זשידעס, אין טעאַטער זשידעס, אין האַנדעל — זשידעס, אויף דער באַהן — זשידעס. ווען איך וואָלט געוואוסט אַן'אָרט וואו ס'געפינען זיך נישט קיין יודען, וואָלט איך מיך גלייך אַריבערגעטראָגען.

— איך ווייס פון אַזאַ אָרט, האָט געזאָגט אַ יוד, וואָס האָט זיך צוגעהערט צו דעם געשפּרעך.

— וואו איז דאָס, האָט דער ענדעק געפרעגט.

— אויפן צמענטאַזש, האָט דער יוד געענט־פערט.

* * *

אין חודש ניסן, האָט אַ יוד בעקומען צוגעשיקט פון געריכט אַ מעלדונג, אַז זיין ווירט האָט אויף איהם בעקומען אַן'עקסמיסיע, האָט ער זיך שטאַרק גענומען צום האַרצען און איז קראַנק געוואָרען.

פּלוצים קומט דער ווירט איהם מבקר חולה זיין, זעהט ער ווי דער לאָקאַטאָר קרעכצט, זאָגט ער צו איהם:

— ר' נטע, וואָס קרעכצט איהר? איהר ווייסט דאָך, אַז פרומע יודען ווינשען זיך צו שטאַרבען אין ניסן!

דער חולה האָט איהם דערויף געענטפערט.

— פאַרוואָס עפּעס ניסן? בעסער איהר (אייר)!

קינדער וועגען זייערע טאַטעס

בעת אַ פּויזע אין אַ פאָלקס־שול

אין אַ פאָלקס - שולע בעת דער פּויזע זיצען קינ־דער און רעדען וועגען זייערע טאַטעס:

זאָגט איינער: מיין טאַטעשי איז אַזוי שטאַרק, אַז ער הייבט מיך אויף מיט איין האַנד.

— און מיין טאַטעשי איז נאָך שטאַרקער, ער האַלט איין אַ סאַמאָכאָד אין מיטען פאָהרען.

— דאָס איז שוין ליגענד, דאָס איז נישט מעג־ליך.

— יאָ, יאָ, ס'איז נישט ליגענד. מיין טאַטעשי איז דאָך אַ שאָפער.

40 מיט 8

ווען אַ ספּאָרטלער רעדט פון היץ

אַ היגער ספּאָרטאָוויעץ, אַ מיטגליד פון „הכח" איז קראַנק געוואָרען. די מוטער האָט איהם געמאָס־טען די היץ, גיט אַ קוק אויפן טערמאָמעטער, שאָ־קעלט זי מיטן קאָפּ און ברעכט זיך די הענד.

— וויפיל איז מאַמעשי?

— 40 מיט 8.

— אויף וועמענס קאָזשישטש? — האָט דער ספּאָרטאָוויעץ געפרעגט.

אַ „ספּאָרטאָוויעץ".

מוטער (צום 5־יעהריגען משה'לע): וואָס ווילסטו, משה'לע?

משה'לע: דער טאַטעשי איז טשענשקע וואַנע און איך בין אַפילו נישט קיין פיורקאָווע.

אַז ס'חדר ברענט

וואָס טון די תלמידים?

צו אַ בענזין־סטאַציע לויפט צו אַ 10־יעהריג יונגעלע און זאָגט צום פערקויפער:

— פערקויפט מיר שנעלער אַ ליטער בענזין.

— צו וואָס דאַרפסטו דאָס, יונגעלע?

— אונזער חדר ברענט? — האָט דאָס יונגעלע געענטפערט.